

รายงานการสัมมนา เชิงปฏิบัติการ

เรื่อง

ผลการ เจริญก้าวหน้าต่อการปรับปรุงวิธีดื่มน้ำ
คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

10 ตุลาคม 2537

ณ โรงแรมอโนมาสวิลล์ เดล

โดย

นายบัณฑิต หลิมสกุล

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

รายงานการสัมมนา เชิงปฏิบัติการ

เรื่อง

ผลการ เจริญก้าวหน้าต่อการอุปถัมภ์ช่วยเหลือระบบการ
คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

10 ตุลาคม 2537

ณ โรงแรมอโนมาสวิลล์ โฮเทล

โดย

นายบัณฑิต หลิมสกุล

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง ผลการเจรจาแก้ศรกรอบอุรุกวัยต่อระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

วันที่ 10 ตุลาคม 2537 ณ ห้องอโนมา 3 โรงแรมอโนมาสวิสโฮเทล

09:00-09:30	ลงทะเบียน
09:30-10:00	นำเสนอบทความเรื่อง การเจรจาแก้ศรกรอบอุรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ โดย คุณบัณฑิต หลิมสกุล กรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ
10:30-11:00	เครื่องดื่มและอาหารว่าง
11:00-12:00	การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในบริบทของสังคมไทยกับการปรับตัวเพื่อเตรียมรับผลกระทบจากการค้าระหว่างประเทศ โดย อาจารย์แก้วสรร อติโพธิ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
12:00-13:30	อาหารกลางวัน
13:30-14:00	การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในอุตสาหกรรมยา โดย ผศ. ดร.ชวณี ทองโรจน์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
14:00-14:30	การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในสายตาของภาคเอกชน โดย ดร.วิโรจน์ ตันตราภรณ์ บริษัท GLOBAL PREMIER
14:30-15:00	แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมสัมมนา
15:00-15:30	เครื่องดื่มและอาหารว่าง
15:30-17:00	การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ โดย คุณวีระ อิงค์ธเนศ กลุ่มสหวิริยา

สารบัญ

	หน้า
สรุปผู้บริหาร	1
1. นำบทความเรื่อง "การเจรจาแก้ข้อร้องทุกข์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับการพัฒนาศักยภาพ และความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ" โดย นายบัณฑิต หลิมสกุล	3
2. ข้อคิดเห็นเรื่อง "การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในบริบทของสังคมไทยกับการปรับตัวเพื่อเตรียมรับผลกระทบจากการค้าระหว่างประเทศ" โดย อาจารย์แก้วสรร อติโพธิ์	14
3. ข้อคิดเห็นเรื่อง "การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในอุตสาหกรรมยา" โดย ผศ.ดร.ชวณี ทองโรจน์	23
4. ข้อคิดเห็นเรื่อง "การคุ้มครองสิทธิบัตรในสายตาของภาคเอกชน" โดย ดร.วิโรจน์ ตันตราภรณ์	37
5. การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา	42
6. ข้อคิดเห็นเรื่อง "การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์" โดย คุณวีระ อิงค์ธเนศ	46
บทสรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ	56
ภาคผนวก	
-บทความที่น่าสนใจในการสัมมนา โดย นายบัณฑิต หลิมสกุล	
-รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา	

สรุปผู้บริหาร

ผลการสัมมนา เชิงปฏิบัติการ เรื่องผลการเจรจาภาคีรอบอุรุกวัยต่อระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทย

1. นับเป็นเวลาเกือบสิบปีที่สังคมไทยเริ่มต้นตัวในปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยนำไปผูกโยงกับปัญหาการค้าระหว่างประเทศ อันเป็นผลจากแรงกดดันสหรัฐฯ ซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยได้อาศัยมาตรา 301 บังคับให้รัฐบาลไทยปรับเปลี่ยนระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ให้สอดคล้องกับนานาประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิบัตรยาและลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์

2. เป็นที่น่าเสียดายที่แรงกดดันในปี ค.ศ.1985 สร้างทัศนคติด้านลบต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาว่าจะเป็นกลไกที่ประเทศอุตสาหกรรมเข้ามาฉกฉวยประโยชน์ทางการค้า ทำให้ขาดโอกาสที่จะพิจารณาผลดีผลเสียของการปรับปรุงระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างรอบด้าน และทำให้ความพยายามในการยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจ และระดับการพัฒนาเทคโนโลยีต้องหยุดชะงักลง

3. อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1995 การจัดตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ทำให้ประเทศไทยในฐานะสมาชิกมีพันธกรณีต้องปฏิบัติตามข้อตกลงของการเจรจารอบอุรุกวัย ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) ดังนั้น การที่เราเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ถึงสิบปีที่จะถ่วงเวลาในการแก้กฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา แต่กลับมากถูกจำกัดโดยพันธกรณีของ WTO ทำให้ไทยมีเวลาเหลือน้อยมากที่จะพิจารณาแก้ไขกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ให้สอดคล้องกับ

พันธกรณีของ WTO แต่ในขณะเดียวกันต้องไม่ขัดขวางต่อโอกาสที่จะพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศไทย

4. การเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้ระบบการค้าระหว่างประเทศเปิดเสรีมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการค้าในยุคโลกไร้พรมแดนก็มีการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการวางกฎเกณฑ์ทางการค้าเพื่อป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (Unfair competition) ด้วยเหตุดังกล่าว ประเทศที่ต้องการเข้าร่วมในสังคมโลก จำต้องยอมรับการปฏิบัติตาม international norms and standard รวมทั้งประเทศไทยด้วย

5. ในขณะเดียวกัน โครงสร้างเศรษฐกิจของไทยมีการพัฒนาไปสู่ยุคสังคมสารสนเทศ (information society) มากขึ้น จึงจำเป็นต้องพัฒนากฎเกณฑ์เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้ทันสมัยสอดคล้องกับโครงสร้างของเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในปัจจุบัน เพราะหากมีการคุ้มครองมากเกินไปก็จะกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีโดยรวม แต่หากคุ้มครองน้อยไปก็จะขาดแรงจูงใจ ให้มีการลงทุนทำวิจัยและพัฒนา (R&D)

6. ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทยและภาคเอกชนจึงต้องร่วมมือกันพัฒนาศักยภาพและความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งในโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีเฉพาะด้านที่สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน ดังนี้

6.1 พัฒนากำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

6.2 เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยเฉพาะการเลือกซื้อเทคโนโลยีจากแหล่งที่จะเป็นประโยชน์มากที่สุด

6.3 ส่งเสริมบทบาทของเอกชนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อดัดแปลงและปรับปรุงเทคโนโลยี

6.4 ปรับเปลี่ยนกฎหมายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อกระตุ้นให้มีการลงทุนคิดค้นเทคโนโลยีในประเทศ และสร้างความมั่นใจต่อนักลงทุนจากต่างชาติที่จะถ่ายโอนเทคโนโลยีมาสู่ประเทศไทยมากขึ้น

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง

ผลการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยต่อระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทย
สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

วันที่ 10 ตุลาคม 2537 ณ ห้องอโนมา 3 โรงแรมอโนมาสวิสโฮเตล

1. การนำเสนอบทความเรื่อง "การเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ" โดย นาย บัณฑิต หลิมสกุล ข้าราชการกรมเศรษฐกิจ กระทรวงการต่างประเทศ

เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2537 บรรดาผู้แทนของประเทศภาคีความตกลงทั่วไปทางภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade) 125 ประเทศ ได้เดินทางไปยังเมืองมาราเกช ประเทศมอโรคโค เพื่อเข้าร่วมพิธีลงนามในกรรมสารสุดท้าย (Final Act) ของการเจรจาการค้าระหว่างประเทศในกรอบพหุภาคี (Multilateral Trade Negotiation) ครั้งที่ 8 ซึ่งมีชื่อเรียกว่า การเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัย (Uruguay Round) โดยใช้เวลาในการเจรจาถึง 7 ปี 7 เดือน จึงสามารถบรรลุผลสำเร็จ

การเจรจาครั้งนี้เป็นการเจรจาพหุภาคี (Multilateral Trade Negotiation) เพื่อจัดระเบียบและกฎเกณฑ์การค้าระหว่างประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก เพราะสามารถตกลงในประเด็นสำคัญทางการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศถึง 15 หัวข้อ โดยมีความยาวของความตกลงกว่าสองหมื่นหน้าครอบคลุมขอบเขตการทำธุรกิจตั้งแต่ สินค้าเกษตร สิ่งทอ ไปจนถึงธุรกิจบริการ (Trade in Service) และที่สำคัญที่สุดคือสามารถจัดตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ได้สำเร็จเป็นครั้งแรก หลังจากที่มีความพยายามในการจัดตั้งองค์การการค้าระหว่างประเทศ

(International Trade Organization : ITO) ต้องประสบความสำเร็จล้มเหลวเมื่อสี่สิบห้าปีที่แล้ว เนื่องจากรัฐสภาสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นปฏิเสธไม่ยอมให้สัตยาบัน (Ratification) The Havana Charter ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1949-1950 ที่ผ่านมา

สำหรับประเทศไทยนั้น นอกเหนือจากการเจรจาภาคีรอบอุรุกวัยนี้จะเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลไทยได้เข้าร่วมในการเจรจาทางการค้าระดับพหุภาคีอย่างเป็นทางการหลังจากที่เคยส่งผู้แทนเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการเจรจาภาคีรอบโตเกียวระหว่างปี ค.ศ. 1973-1979 ที่ผ่านมาแล้ว การเจรจาครั้งนี้ยังมีความสำคัญสำหรับเศรษฐกิจของไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ อย่างมาก เพราะได้มีการนำประเด็นใหม่ ๆ ทางการค้า (new issues) ขึ้นมาเจรจาดังรองนอกเหนือประเด็นทั่วไปทางการค้าด้วย ประเด็นใหม่ทางการค้านั้นประกอบด้วยเรื่องสำคัญ 3 เรื่อง คือ การเจรจาเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าและสินค้าปลอมแปลง (Trade-Related Aspect of Intellectual Property Rights, including Trade in Counterfeit Goods: TRIPS) การเจรจาเรื่องมาตรการการลงทุนในส่วนที่เกี่ยวกับการค้า (Trade-Related Investment Measures: TRIMS) และการเจรจาว่าด้วยการค้าบริการ (Trade in Services)

ประเด็นใหม่ทางการค้าทั้ง 3 เรื่อง ที่กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมได้ผลักดันให้นำมาเจรจายกย่องได้กรอบของภาคีรอบอุรุกวัยนั้น นอกจากจะมีความสำคัญต่อผลประโยชน์โดยตรงของประเทศอุตสาหกรรมเพราะเป็นธุรกิจที่ภาคเอกชนในประเทศอุตสาหกรรมมีความได้เปรียบกว่า (comparative advantage) เมื่อเปรียบเทียบกับภาคเอกชนในประเทศกำลังพัฒนาแล้ว ประเด็นใหม่ทางการค้าทั้งสามเรื่องยังมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศกำลังพัฒนาในอนาคต และหากขอบเขตการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศกำลังพัฒนาถูกจำกัดโดยความตกลงที่พิจารณาเฉพาะผลประโยชน์ทางการค้า โดยมิได้คำนึงถึงระดับการพัฒนาเทคโนโลยีของแต่ละประเทศ ก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนา

ศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศกำลังพัฒนา และประเทศอุตสาหกรรมจะถูกทำให้หยุดนิ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาจะตกอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบตลอดไปนั่นเอง

รูปแบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมกับสังคมใด ควรมีลักษณะสอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระดับการพัฒนาเทคโนโลยีในสังคมนั้น เพราะหากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีระดับสูงเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับขีดความสามารถทางเทคโนโลยีและศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นแล้ว การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะมีลักษณะเป็นอำนาจผูกขาดที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มอิทธิพลทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพทางเทคโนโลยีของสังคมสูงกว่า และจะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาเทคโนโลยีโดยรวม

ในทางตรงกันข้าม หากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ในระดับที่ต่ำเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะดังกล่าวจะขาดผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติเสมือนไม่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในสังคมนั้นเลย เพราะจะเกิดเป็นช่องว่างของกฎหมายอันมีผลให้ขาดแรงจูงใจต่อนักลงทุนและนักประดิษฐ์ที่จะคิดค้นทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสูงอันจะทำให้สังคมนั้นจะสูญเสียโอกาส (opportunity cost) ในการพัฒนาเทคโนโลยีระดับสูง ซึ่งจะเกิดผลเสียไม่น้อยไปกว่าในกรณีที่การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามากไปเช่นกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมกับศักยภาพของเทคโนโลยี จึงเป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญอย่างมากโดยเฉพาะในกรณีของประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่อ่อนด้อยกว่าประเทศอุตสาหกรรมโดยเปรียบเทียบ

อย่างไรก็ตาม ในระบบเศรษฐกิจที่มีการพึ่งพิงอย่างใกล้ชิดในปัจจุบัน ทำให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศหนึ่งใด มิได้เป็นเรื่องเฉพาะภายในประเทศนั้นอีกต่อไป หากแต่จะมีผลกระทบโดยตรงต่อประเทศที่เป็นผู้ผลิตและส่งออกทรัพย์สินทางปัญญา เพราะเมื่อการค้าของโลกปัจจุบันแผ่ขยายตัวอย่าง

ใกล้ชิดจนเสมือนไม่มีพรมแดนระหว่างประเทศ (borderless world) การไม่
 ค้ำครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศหนึ่งใดก็กลายเป็นจุดอ่อน (weak link)
 ที่ทำให้ระบบทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขาดความมั่นคงทันที

โดยเหตุที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีก็กลายเป็นปัจจัยสำคัญของ
 ความสำเร็จในการแข่งขันทางการค้า ความล้มเหลวทางเทคโนโลยีจึงได้เข้ามามี
 บทบาทต่อเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศอย่างมาก และกลายเป็นหลัก
 ประกันสำคัญที่จะทำให้ประเทศอุตสาหกรรมสามารถรักษาศักยภาพ และความ
 สามารถในการแข่งขันทางการค้าซึ่งเป็นความสำเร็จที่เกิดจากความเหนือกว่า
 ทางเทคโนโลยี ดังนั้นประเทศอุตสาหกรรมจึงหันมาสนใจและให้ความสำคัญต่อ
 ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศมากขึ้น เพราะเห็นว่าการ
 ที่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาถูกละเมิด ลักลอบใช้จากประเทศอื่น ๆ โดยปราศ
 จากผลตอบแทนที่เป็นธรรม ย่อมเป็นการสูญเสียทรัพยากรที่มีค่าในการลงทุน
 ค้นคว้าเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยสูญเปล่า และยังทำให้ความได้เปรียบอันเป็นผล
 จากการมีเทคโนโลยีที่เหนือกว่าต้องลดถอยลงด้วย

ด้วยเหตุนี้ ประเทศอุตสาหกรรมจึงได้ใช้อำนาจการต่อรองทาง
 เศรษฐกิจทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี (bilateral or multilateral
 trade negotiation) เป็นเครื่องมือในการบีบบังคับให้ประเทศกำลังพัฒนารับ
 แนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศอุตสาหกรรมเพื่อยกระดับการ
 คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศของตนให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพตาม
 แนวทางของประเทศอุตสาหกรรม โดยไม่คำนึงว่ารูปแบบการคุ้มครองดังกล่าวจะ
 เหมาะสมสอดคล้องกับประเทศกำลังพัฒนามากน้อยเพียงใดเลย

ยุทธวิธีของประเทศอุตสาหกรรมในการเจรจาปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สิน
 สิทธิทางปัญญานั้น ประเทศอุตสาหกรรมโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา ได้ใช้เวทีการเจรจา
 ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อเพิ่มแรงกดดันประเทศกำลังพัฒนาให้หันมาสนใจ
 และแก้ไขปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น โดยในการเจรจาระดับ
 ทวิภาคีนั้น สหรัฐฯ ได้ดำเนินการแก้ไขมาตรา 301 ของรัฐบัญญัติการค้า (U.S.

Trade Act) ฉบับ ค.ศ. 1974 เพื่อเพิ่มอำนาจในการตอบโต้ทางการค้ากับประเทศที่ไม่มีการปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง และมีประสิทธิภาพ

พร้อม ๆ กับการกดดันในระดับทวิภาคี ในต้นทศวรรษ 1980s สหรัฐฯ และประเทศอุตสาหกรรมได้พยายามยกระดับการเจรจาทรัพย์สินทางปัญญาขึ้นสู่ระดับพหุภาคีโดยกดดันการเจรจาแก่คัทรอบที่แปดให้รวมประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในหัวข้อการเจรจาด้วย เพราะเห็นว่างค์กรทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ซึ่งเป็นหน่วยงานระหว่างประเทศที่รับผิดชอบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศภายใต้กรอบสหประชาชาตินั้นไม่มีบทบาทที่แท้จริงในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระหว่างประเทศในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกจากนี้ ประเทศอุตสาหกรรมยังมีอำนาจต่อรองในกรอบของแอกต์มากกว่ากรอบขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกด้วยเพราะการเจรจาภายใต้กรอบของแอกต์นั้นเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในลักษณะต่างตอบแทน (Reciprocity) และเป็นการแลกเปลี่ยนที่สามารถข้ามหมวดของผลประโยชน์ได้ เช่น นำผลประโยชน์เรื่องสินค้าเกษตรหรือสิ่งทอมาเจรจาท่องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อเพิ่มแรงกดดันให้ประเทศกำลังพัฒนายอมแลกเปลี่ยนการเจรจาเป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้ทำให้ประเทศอุตสาหกรรมมีอำนาจต่อรองในการเจรจาภายใต้กรอบของแอกต์มากกว่าองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

สำหรับวิวัฒนาการของระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยนั้น แม้จะเป็นผลจากการผสมผสานระหว่างแรงผลักดันจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจภายในอันเป็นผลมาจากการดำเนินธุรกิจที่มีรูปแบบซับซ้อนมากขึ้น ผสมกับแรงกดดันจากต่างประเทศก็ตาม แต่แรงผลักดันจากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมในรูปของการใช้อำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศดูจะเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยโดยตรง

เมื่อลองพิจารณาวิวัฒนาการของกฎหมายเศรษฐกิจไทยที่ผ่านมาในอดีต แม้ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยจะ เริ่มมีการพัฒนามาก่อน การเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วก็ตาม แต่ความพยายามในช่วงแรกนั้นเป็นผล จากการผลักดันของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้นโดยไม่มีแรงสนับสนุนจาก กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ จึงดูเหมือนว่าวิวัฒนาการของระบบทรัพย์สินทาง ปัญญาของประเทศไทยเป็นเพียงความพยายามของหน่วยงานราชการไทยที่ต้องการ พัฒนาระบบกฎหมายให้ทันสมัยตามแนวทางของชาติตะวันตกมากกว่า ดังในตัวอย่าง เช่น วิวัฒนาการคุ้มครองกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468 เมื่อพระโกมารกุลมนตรี อธิบดีกรมทะเบียนการค้าได้ร่างกฎหมาย สิทธิบัตรขึ้นมา แต่ก็ไม่ได้มีการดำเนินการใดๆ ทั้งสิ้นจนหลังจากนั้นเป็นเวลา 53 ปี เมื่อ พ.ศ. 2522 ความพยายามดังกล่าวจึงได้ประสบความสำเร็จสามารถผ่าน กฎหมายสิทธิบัตรออกมาเป็นฉบับแรกของประเทศไทย

ส่วนหนึ่งของคำอธิบายถึงสาเหตุความเชื่องช้าในการพัฒนาของกฎหมาย ทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย เป็นเพราะประเทศไทยเป็นสังคมเกษตร กรอบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์จึงดูเหมือนไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นอยู่และการทำมาหากินของประชาชนโดยรวม ดังจะ เห็นได้จากจำนวนคดีความและการฟ้องร้องภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในระยะ แรกที่ได้รับการพิจารณาโดยศาลฎีกามีน้อยมาก

ความตื่นตัวของสังคมไทยเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่ง เริ่ม ขึ้นอย่างจริงจังในช่วงปี พ.ศ. 2525-2528 เมื่อรัฐบาลไทยได้รับแรงกดดันใน ระดับทวิภาคีจากสหรัฐฯ ที่เรียกร้องให้รัฐบาลไทยแก้ไขกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สิน ทางปัญญาให้มีมาตรฐานในระดับเดียวกับประเทศอุตสาหกรรมทั้งในด้านการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เครื่องหมายการค้า บริการและรับรองคุณภาพ และการเพิ่มโทษผู้กระทำความผิด นอกจากนั้น สหรัฐฯ ยังได้ เรียกร้องให้รัฐบาลไทยเพิ่มมาตรการในการปราบปรามละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา อย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ โดยใช้มาตรา 301 และสิทธิประโยชน์ทางภาษี

ศุลกากร (Generalized System of Preferences-GSP) เป็นเครื่องมือกดดันในการเจรจาต่อรองกับประเทศไทย

ด้วยเหตุดังกล่าว ความตื่นตัวของสังคมไทยที่เกิดขึ้นจึงเป็นความกระตือรือร้นในทางลบที่วางอยู่บนความมีอคติต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพราะเห็นว่าการแก้กฎหมายเพื่อเพิ่มความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะมีผลให้ประเทศไทยต้องเป็นฝ่ายสูญเสียผลประโยชน์และเงินตราต่างประเทศให้กับสหรัฐอเมริกาและประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ เพราะประเทศเหล่านั้นมีความได้เปรียบด้านศักยภาพของเทคโนโลยีที่มีการพัฒนามาก่อนประเทศไทย ดังนั้น จึงมีช่วงเวลาหนึ่งที่สังคมไทยขาดโอกาสที่จะพิจารณาผลดี-ผลเสีย ของการปรับปรุงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างรอบด้าน และพลอยทำให้ความพยายามของหน่วยราชการและภาคเอกชนที่จะปรับปรุงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศไทยในขณะนี้ต้องหยุดชะงักลงไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่พอใจแรงกดดันของประเทศไทยอุตสาหกรรมในระดับทวิภาคีที่ผลักดันให้รัฐบาลไทยดำเนินการยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีมาตรฐานในระดับเดียวกับประเทศอุตสาหกรรม แต่ผลการเจรจาภาคีรอบอุรุกวัยทำให้รัฐบาลไทยมีหน้าที่ต้องแก้ไขกฎหมายภายในที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศของภาคี

นอกเหนือจากแรงกดดันจากต่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีดังกล่าวข้างต้น ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางเศรษฐกิจ (economic factors) ทั้งภายในและนอกประเทศได้ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ ประกอบกับในช่วงปีที่ผ่านมาภาวะการแข่งขันทางการค้าของตลาดโลกมีความรุนแรงมากขึ้น ตลอดจนมีการใช้มาตรการกีดกันทางการค้า (trade protectionism) มากขึ้นตามลำดับ จึงทำให้ประเทศที่ไม่มีความพร้อมในการปรับตัวจะสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศไปในที่สุด

ในกรณีการส่งสินค้าออกของประเทศไทยนั้น แม้ประเทศจะเคยประสบความสำเร็จด้านส่งออกค่อนข้างสูงในช่วงสิบปีที่ผ่านมา แต่ความสำเร็จดังกล่าวกำลังถูกท้าทายจากประเทศใหม่ๆ ที่หันมาสู่ระบบการค้าเสรี เช่นจีน อินเดีย เป็นต้น ประกอบกับปัจจัยทางเศรษฐกิจของไทยเกิดการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้ส่งออกสูญเสียความได้เปรียบในอดีตด้านทรัพยากรธรรมชาติ และแรงงานราคาถูก หากไม่มีการปรับตัวเพื่อรับมือกับผลกระทบดังกล่าว

การปรับเปลี่ยนปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศของไทย มีดังนี้

ปัจจัยเศรษฐกิจภายใน

อุตสาหกรรมแรงงานของไทยได้พัฒนาเข้ามาสู่ช่วงสุดท้าย เนื่องจากภาวะต้นทุนเปรียบเทียบของปัจจัยพื้นฐานอันประกอบด้วย ค่าแรงต่อประสิทธิภาพการผลิต ค่าวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลาง ต้นทุนการเงิน และค่าขนส่งไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ดังจะเห็นได้จากค่าแรง อัตราดอกเบี้ย และค่าที่ดินของไทยสูงกว่าประเทศจีนและอินเดียอย่างมาก ประกอบกับได้มีแรงกดดันจากสหภาพแรงงานในการเพิ่มค่าแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุนี้การขยายตัวของสินค้าจากอุตสาหกรรมที่เป็นแรงงานของไทย เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋าเดินทาง และเฟอร์นิเจอร์ เริ่มมีอัตราการขยายตัวของตลาดลดลงตามลำดับ

ผลกระทบการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในทำให้เกิดการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ต่ำกว่ามากขึ้น และทำให้การลงทุนจากต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรมที่เน้นแรงงานในไทยลดลงตามลำดับ

ปัจจัยเศรษฐกิจภายนอก

ผลกระทบจากภาวะชบเซาของเศรษฐกิจโลกทำให้กลุ่มประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นตลาดสำคัญของสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนา หันมาใช้นโยบายกีดกันทางการค้า (trade protectionism) มากขึ้น ดังจะเห็นว่า

ในรอบสิบปีที่ผ่านมาสหรัฐฯ และประชาคมยุโรปได้ใช้มาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ (non-tariff barrier:NTB) โดยเฉพาะการบิดเบือนมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและต่อต้านการอุดหนุนของรัฐ (Anti-Dumping และ Countervailing Duties :AD และ CVD) เก็บภาษีสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนาอย่างไม่เป็นธรรม เป็นต้น

นอกจากนั้น ความพยายามรวมกลุ่มทางการค้าของประเทศอุตสาหกรรมทั้งในรูปของสหภาพยุโรป (European Union:EU) ซึ่งกำลังขยายจำนวนสมาชิกเป็น 15 ประเทศ และการรวมตัวของตลาดเสรีทวีปอเมริกาเหนือ หรือ North American Free-Trade Area (NAFTA) ล้วนแต่เป็นแรงกดดันต่อการส่งออกของไทยทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ ภาคเอกชนไทยคงต้องมีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้มีมาตรฐานสูงขึ้นเพื่อหนีการแข่งขันสินค้าจากประเทศที่มีค่าแรงถูกกว่า และเร่งยกระดับเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าชั้นกลางและชั้นสูง โดยปรับเปลี่ยนการผลิตจากสินค้าแรงงานด้านอ้อมมา สิ่งทอไปเป็นสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยการปรับปรุงเทคโนโลยี และเพิ่มศักยภาพในการรองรับการถ่ายโอนเทคโนโลยีจากต่างประเทศ (technology transfer) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับมาตรการแก้ไขปัญหที่เกิดจากการเบี่ยงเบนทิศทางการลงทุนจากต่างประเทศนั้น ภาคเอกชนไทยควรพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพมากขึ้น นอกจากนั้นรัฐบาลควรหันมาสนับสนุนให้มีการใช้เครื่องหมายการค้าของคนในการส่งออก

ด้วยเหตุนี้ ความสำคัญเร่งด่วนอีกด้านที่รัฐบาลควรเร่งดำเนินการเพื่อรองรับการถ่ายโอนเทคโนโลยีจากต่างประเทศและการพัฒนาวิจัยศึกษาของภาคเอกชนไทย (R&D) ก็คือการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับนานาประเทศ เพื่อสร้างความมั่นใจนักลงทุนจากต่างชาติที่สนใจจะลงทุนอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีในประเทศไทย

จากเหตุดังกล่าวประเทศไทยจึงตกอยู่ในภาวะ dilemma สองด้าน

คือ ถูกแรงกดดันจากต่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีผลักดันให้รัฐบาลไทยต้องดำเนินการแก้ไขระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับมาตรฐานของประเทศอุตสาหกรรมโดยเน้นพันธกรณีภายใต้การเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัย ในขณะที่เดียวกันผลจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตของผู้ประกอบการภายในประเทศทำให้รัฐบาลและเอกชนของไทยเริ่มตระหนักถึงความสำคัญในการปรับปรุงมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของเราเองให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระดับการพัฒนาเทคโนโลยีภายในประเทศเพื่อเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงศักยภาพในการแข่งขันการค้าระหว่างประเทศอันเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนระบบการค้าระหว่างประเทศ (world trading system) ในปัจจุบัน

ดังนั้น การที่รัฐบาลไทยจะนำพันธกรณีของการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นมาตรฐานแก้ไขกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องจึงต้องพิจารณาความเหมาะสมของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี นอกจากนั้น รัฐบาลไทยจะต้องศึกษาวิเคราะห์ข้อกำหนดของพันธกรณีของการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยอย่างละเอียด เนื่องจากความตกลงดังกล่าวมีช่องว่างให้ประเทศสมาชิกแกตต์สามารถใช้ดุลพินิจทางนิติศาสตร์กำหนดกฎเกณฑ์ภายในให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีโดยไม่ขัดกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้วย ในขณะที่หากนำข้อบัญญัติเหล่านั้นมากำหนดเป็นกฎหมายภายในโดยตรงโดยไม่คำนึงข้อด้อยทางเทคโนโลยีของไทยแล้วกฎหมายในลักษณะดังกล่าวอาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศโดยรวม

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงจำเป็นที่จะต้องมีการทำวิจัยเพื่อศึกษารายละเอียดถึงขอบเขตความเหมาะสมในการนำพันธกรณีดังกล่าวมากำหนดเป็นกฎหมายภายใน แต่เนื่องจากการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา มีขอบเขตกว้างขวางอย่างมากและมีผลกระทบต่อการประกอบธุรกิจหลายสาขา หากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยสนใจจะให้ทุนเพื่อทำการศึกษาในรายละเอียดคงต้องจำกัดขอบเขตเฉพาะการวิจัยในประเภทที่มีผลกระทบโดยตรง

ในระยะเวลานี้ใกล้ ซึ่งเรื่องที่น่าจะมีการวิจัยในขณะนี้ได้แก่ การวิจัยขอบเขตความเหมาะสมในการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์การวิจัยเรื่องการคุ้มครองสิทธิของผู้แสดง การวิจัยในเรื่องความล้มเหลวทางการค้า การวิจัยเรื่องการคุ้มครองการออกแบบ Intergrated Circuit และการวิจัยเรื่องอุตสาหกรรมเป็นต้น

2. การเสนอข้อคิดเห็นเรื่อง "การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในบริบทของสังคมไทยกับการปรับตัว เพื่อ เตรียมรับผลกระทบจากการค้าระหว่างประเทศ" โดย อาจารย์แก้วสรร อติโพธิ์ รองอธิบคิมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจในโลกปัจจุบัน เกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างรวดเร็วและก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง ด้วยเหตุนี้ คนไทยจึงต้องพิจารณาถึงการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตที่ถูกรกระทบจากกระบวนการโลกาภิวัต (globalization) ว่าควรจะทำหนดกระบวนการอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจโลกปัจจุบันและต้องสอดคล้องกับโครงสร้างพื้นฐานสังคมไทยด้วย เนื่องจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนทำให้ชะตากรรมของคนไทยปัจจุบันเปรียบเสมือนสุนัขบนทางด่วนที่ไม่อาจมีชีวิตรอดอยู่ได้หากไม่สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยไม่ใช่อยู่ที่การขยายแรงงานที่มีราคาถูกเหมือนในอดีต เพราะการพัฒนาประเทศในปัจจุบันต้องอาศัยทรัพยากรทางปัญญาซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ แนวทางดังกล่าวเป็นรูปแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries : NICS)

ในการพัฒนาประเทศด้านปัญญา รัฐบาลจำเป็นต้องสนับสนุนและเร่งดำเนินการวิจัยและพัฒนา (R&D) เทคโนโลยีทั้งระดับล่างและระดับสูง เพื่อปรับเปลี่ยนศักยภาพและความพร้อมในด้านเทคโนโลยีอย่างเต็มที่ ดังจะเห็นจากตัวอย่างในกรณีของประเทศจีนซึ่งกลายเป็นประเทศคู่แข่งใหม่ในโลกการค้าระหว่างประเทศนั้น รัฐบาลจีนได้เร่งดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาบุคลากรโดยการส่งนักศึกษาจีนจำนวนมากไปเรียนในระดับปริญญาตรี-โท-เอก ตามมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงในสหรัฐฯ นอกจากนั้นยังได้ทุ่มเทงบประมาณมหาศาลในการทำ R&D เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูง แต่ในขณะที่เดียวกันจีนก็ได้ละทิ้งการพัฒนาแรงงานส่วนล่าง โดยมีการเชื่อมโยงความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ จากสถาบันการศึกษา

นำไปพัฒนาแรงงานในภาคปฏิบัติ เพื่อเพิ่มคุณภาพของการผลิต และยกระดับการพัฒนาฝีมือในภาคแรงงาน

ในกรณีของเกาหลีใต้ ซึ่งถูกแรงกดดันในระดับทวิภาคีโดยมาตรา 301 ของรัฐบัญญัติการค้าสหรัฐฯ ให้ยกระดับมาตรฐานคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และดำเนินการปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจังนั้น แรงกดดันดังกล่าวของสหรัฐฯ ทำให้คนเกาหลีใต้ต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการเป็นผู้ขโมยมาเป็นผู้ซื้อ สภาวะดังกล่าวได้ผลักดันให้รัฐบาลเกาหลีใต้ต้องทุ่มเทงบประมาณในการพัฒนาเทคโนโลยีขั้นสูงเพื่อเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยรัฐบาลเกาหลีใต้พยายามเน้นการทำ R&D ในเซกเตอร์ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากการแก้ไขกฎหมายเพื่อยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมยา เทคโนโลยีด้าน Aero-dynamic เป็นต้น โดยนโยบายเชิงรุกดังกล่าวเป็นการร่วมมือระหว่างหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องทั้งจากกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวิทยาศาสตร์ กระทรวงอุตสาหกรรม และจากภาคเอกชน ช่วยกันจัดตั้งหน่วยงานกลาง (inter-agency) ที่ร่วมกันทำงานตั้งแต่ การแปลหนังสือ ดึงทีมผลิตซอฟต์แวร์ หรือแม้แต่ร่วมทีมวิจัยด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ เป็นต้น

เมื่อนำเหตุการณ์ของการเปลี่ยนแปลงข้างต้นมาพิจารณาสถานการณ์ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ในประเด็นเรื่องระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้น สหรัฐฯ คงจะไม่ทิ้งมาตรา 301 เพราะนั่นเป็นกลไกที่ให้อำนาจเปิดเสรีต่อสหรัฐฯ ในการเจรจากับประเทศคู่ในระดับทวิภาคี นอกจากนั้นประเทศไทยยังมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามภายใต้ความตกลงเรื่อง TRIPS ของการเจรจาอนุสัญญาด้วย ดังนั้นเราต้องมาร่วมกันพิจารณาว่า ไทยควรมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศอย่างไร

ประเด็นสำคัญที่สุด คือ ประเทศไทยพยายามหลีกเลี่ยงการพัฒนาแบบ Modernization without Development โดยต้องเน้นความทันสมัยที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้วย และต้องเป็นการทำ R&D ทั้งในภาครัฐและเอกชน ควบคู่พร้อม ๆ กัน เพื่อจะสามารถก้าวทันกับการพัฒนาของต่างประเทศ โดยเฉพาะ

กลุ่มประเทศเกาหลีใต้ ไต้หวัน ชองกง และสิงคโปร์ ซึ่งพัฒนาไปก่อนหน้านี้เรา
มาก

เมื่อประมวลภาพความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น
จะเห็นคนไทยต้องมีการปรับตัวในหลาย ๆ ด้านเพื่อเตรียมพร้อมในการรับมือกับ
สถานการณ์โลกในยุคปัจจุบันและอนาคต สำหรับส่วนที่เกี่ยวกับด้านทรัพย์สินทาง
ปัญญาควรเตรียมตัวดังนี้

1. การเตรียมพร้อมในด้านทำวิจัยและพัฒนา (R & D) โดยต้อง
เปลี่ยนรูปแบบจากการทำวิจัยผิวเผินอย่างที่เคยเป็นในอดีต มาเป็นการค้นคว้า
.ถึงรากเหง้าจริง ๆ เพื่อที่จะพัฒนาองค์ความรู้พื้นฐาน (basic science)
ให้มีรากฐานที่มั่นคงพร้อมที่จะพัฒนาเทคโนโลยีระดับสูงที่มีความสลับซับซ้อนได้มาก
ขึ้นต่อไป

อย่างไรก็ตามการทำ R & D พื้นฐานนี้ มิได้หมายถึงการหลั่หลั่ตา
ทำในสิ่งที่นักวิชาการชอบเท่านั้น แต่ควรจะรับฟังความต้องการและข้อคิดเห็นจาก
ภาคเอกชนเพื่อที่จะรู้ทิศทางธุรกิจของภาคเอกชนกำลังจะมุ่งไป และผลการวิจัย
ดังกล่าวต้องสามารถนำไปใช้ให้เกิดผลทางธุรกิจ ไม่ใช่กลายเป็นเอกสารประดับ
หิ้งหนังสือที่ไม่ได้ประโยชน์ต่อสังคมนอกจากสะใจผู้ทำวิจัยเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการติดต่อประสานงานระหว่างนักวิชาการกับนักธุรกิจ
เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันทั้งสองฝ่ายว่า แต่ละกลุ่มกำลังเดินทางไปทางไหนนักวิชา
การก็ควรจะเข้าใจความต้องการ (Need) ของนักธุรกิจ ในขณะที่นักธุรกิจก็
ควรทราบ ความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อสามารถนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาปรับ
ใช้กับธุรกิจและการผลิตของตนให้ได้ประโยชน์สูงสุด

2. การวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต้อง
เปลี่ยนแนวทางจากที่เคยทำในอดีต เพราะไม่ควรจะทำการศึกษาเฉพาะในด้าน
กฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ควรดูประกอบกันทั้งในด้านกรอบ (Framework)
ทางกฎหมายและพันธกรณีระหว่างประเทศ เช่น กรอบความตกลงของแอดต์หรือ
องค์การทรัพย์สินแห่งโลก (WIPO) เช่น อนุสัญญากรุงเบอร์น์ ว่าด้วยการคุ้มครอง

อุตสาหกรรมสมบัติ เป็นต้น และควรข้อมูลทางธุรกิจมาพิจารณาประกอบกันด้วย

นอกจากนั้น การวิจัยด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาควรมีลักษณะ เป็นการเสนอทางเลือก (option) ให้กับผู้บริหาร เพื่ออุดช่องว่างในการที่ผู้บริหาร ขาดข้อมูลรายละเอียด ที่จะนำมาใช้ในการประกอบการตัดสินใจ เพราะจาก ประสบการณ์ที่ผ่านมาในการได้รับเชิญหรือแต่งตั้งเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการและ คณะอนุกรรมการต่างๆ จะเห็นว่า การตัดสินใจของคณะกรรมการเหล่านั้น ขาดข้อมูล และ เอกสารการวิจัยที่มีข้อเท็จจริงและ เหตุผลทางทฤษฎีมาสนับสนุน ประกอบการตัดสินใจจึงอาจทำให้เกิดความผิดพลาดในการออกกฎหมายได้

การทำวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญานี้ ควรมีการ เสนอโครงร่าง (research framework and proposal) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น บรรดานักวิชาการในมหาวิทยาลัย คณะกรรมการนโยบาย เศรษฐกิจระหว่างประเทศ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมทรัพย์สินทาง ปัญญาและภาคเอกชน ร่วมพิจารณาให้ข้อคิดเห็นด้วย

3. บทบาทของภาคเอกชนและกลุ่มผลประโยชน์ที่จะได้รับผลกระทบ จากกฎหมายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาควรเข้ามามีส่วนร่วมในการยกร่าง กฎหมายแต่รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมของภาคเอกชนดังกล่าวควรมีโอกาสเข้า ร่วมตั้งแต่ขั้นตอนของการยกร่าง มิใช่เข้ามาแสดงความคิดเห็นหลังจากยกร่าง กฎหมายสมบูรณ์แล้ว เพราะ ไม่เป็นการแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นและทำให้ลุกลามกลายเป็น ความขัดแย้ง จนอาจนำมาสู่การเผชิญหน้าทั้งสองฝ่ายได้

โดยปรกติแล้ว public hearing หรือการไต่สวนสาธารณะใน ประเทศไทยที่ผ่านมาเป็นการทำตามระบบราชการ คือขอความคิดเห็น (comment) จากภาคเอกชนหลังการยกร่างกฎหมายเสร็จแล้ว ซึ่งเป็นการทำ public hearing เพียงเพื่อได้ชื่อว่ามี การรับฟังข้อคิดเห็นจากภาคเอกชน แต่มิได้เป็น การรับฟังข้อเท็จจริงเพื่อนำมาประกอบในการพิจารณาการร่างกฎหมายจริงจัง

4. ควรมีการจัดตั้งบริษัทที่ปรึกษา (consulting firm) ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือเอกชนในด้านกฎหมาย และข้อมูลแหล่งที่มาของเทคโนโลยี โดย

ภาคเอกชนที่คิดจะได้เทคโนโลยี ก็สามารถให้บริษัทที่ปรึกษาตรวจสอบแหล่งเทคโนโลยีที่เหมาะสม (available technology) เช่น มีใครถือครองสิทธิบัตรประเภทใดบ้าง นอกจากนั้นในอนาคต อาจต้องมีผู้ช่วยทูตไทยฝ่ายวิทยาศาสตร์ประจำการในประเทศสำคัญเพื่อคอยตรวจสอบข้อมูลด้านเทคโนโลยีใหม่ ๆ แล้วรายงานให้หน่วยราชการและภาคเอกชนนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

5. การบังคับใช้กฎหมาย (law enforcement) ให้มีประสิทธิภาพ โดยรัฐบาลต้องระมัดระวังในการเข้ามาแทรกแซงกลไกทางธุรกิจ เช่น การขยายเขตของกฎหมายเซ็นเซอร์วิดีโอมาใช้บังคับการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์จนอาจมีผลกระทบอย่างอื่นตามมา ฯลฯ นอกจากนั้นรัฐบาลต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ (international norms and standards) โดยการใช้มาตรการด้านบริหารควบคุมการนำเข้าและการส่งออกสินค้าที่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ณ จุดตรวจชายแดน (border enforcement) ด้วย

ประเด็นสำคัญคือ รัฐบาลควรต้องมีความพร้อมที่จะเข้ามาสร้างความสมดุลของผลประโยชน์ในสังคม เช่น ในกรณีที่มีปัญหาการผูกขาดอำนาจสิทธิบัตรไม่ยอมผลิต หรือผลิตไม่พอใช้ หรืออาศัยความเป็นเจ้าของสิทธิบัตร ใช้อำนาจภายใต้กฎหมายบิดเบือนกลไกตลาด รัฐบาลโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมีความสามารถในการที่จะให้ compulsory licensing เพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดกับสังคมโดยรวมได้โดยไม่ชักช้า

ข้อพึงระวังในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพ คือต้องพิจารณาบทบาทของรัฐควบคู่ไปกับบทบาทเอกชน เพราะทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผลประโยชน์โดยตรงของภาคเอกชน ดังนั้นเอกชนควรใช้ความระมัดระวังในระดับหนึ่งเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของตน และความผิดเกี่ยวกับการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาโดยเจตนาในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ เป็นความผิดที่ยอมความกันได้ ดังนั้นรัฐต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในการตั้งหน่วยพิเศษเพื่อเข้ามาตรวจสอบการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญานั้นจนมีผลกระทบต่อกำลังของรัฐในการรักษาความสงบอื่น ๆ มากน้อยเพียงใด รัฐอาจจำกัด

บทบาทเฉพาะการเตรียม (provide) มาตรการทางกฎหมายให้มีประสิทธิภาพ
เท่านั้นก็น่าจะเพียงพอแล้ว

ภาคเอกชนควรมีการปรับตัวในการดำเนินคดีละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา
ด้วย เพราะในอดีตเอกชนมักใช้การดำเนินคดีทางอาญา เพราะสามารถใช้การ
จำคุกเป็นเครื่องมือต่อรองเพื่อบังคับให้คู่กรณียินยอมจ่ายค่าเสียหาย ทั้ง ๆ ที่คดี
ดังกล่าวเป็นเรื่องผลประโยชน์ทางธุรกิจ ดังนั้น หากมีการดำเนินคดีทางแพ่งมาก
ขึ้นก็จะ เป็นเครื่องช่วยให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยให้มีลักษณะ เป็น
ระบบมากขึ้น

6. การพิจารณาออกกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองความลับ
ทางการค้า และการคุ้มครองอนุสิทธิบัตร (petty patent) ปัจจุบันประเทศไทย
ใช้กฎหมายสิทธิบัตรเพื่อคุ้มครองเทคโนโลยี อย่างไรก็ตามกฎหมายสิทธิบัตร
รองรับการคุ้มครองเทคโนโลยีเฉพาะที่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในเรื่องของ
พระราชบัญญัติสิทธิบัตร คือ ต้องเป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่ (novelty) ต้อง
เป็นการประดิษฐ์ที่มีขั้นการประดิษฐ์สูงขึ้น (inventive step) และต้องเป็นการ
ประดิษฐ์ที่สามารถประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม (industrial applicability)
จึงทำให้มีสิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีบางชนิดที่ไม่ถึงระดับมาตรฐานที่กำหนดไว้
ตามกฎหมายสิทธิบัตร ไม่สามารถได้รับความคุ้มครองใด ๆ เลยทั้งสิ้น

ในภาวะปัจจุบันเมื่อการค้าเปิดเสรีมากขึ้น การแข่งขันทางธุรกิจจึง
ต้องมีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ต้องมีกฎระเบียบทางการค้าเพื่อป้องกันปัญหาการ
แข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมหรือ unfair competition เช่นในกรณีที่
นักธุรกิจลงทุนซื้อเทคโนโลยี และ know-how มาจากต่างประเทศ เพื่อทำการ
ผลิตสินค้าในประเทศไทย ต่อมาบริษัทคู่แข่งใช้วิธีการทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม
ลงทุนซื้อตัวลูกจ้างจากบริษัทแรกให้เปิดเผยความลับทางเทคโนโลยี ลักษณะ
ดังกล่าวเป็นการผิดจรรยาบรรณทางธุรกิจ แต่เนื่องจาก know-how ดังกล่าว
อาจจะไม่อยู่ในข่ายที่จะขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรได้ เพราะ
ไม่ได้มาตรฐานตามเงื่อนไขของกฎหมายสิทธิบัตรที่กำหนดไว้ข้างต้น นอกจากนั้น

ในบางกรณีที่มีการเจรจาทางธุรกิจเพื่อเจรจาซื้อขายข้อมูลความลับทางการค้า แต่การเจรจาไม่สามารถหาข้อยุติลงได้ แต่ในระหว่างการเจรจาได้มีการเปิดเผย know-how ที่เป็นข้อมูลความลับทางการค้าในบางส่วน หากไม่มีสิทธิบัตรคุ้มครอง ผู้เป็นเจ้าของ know-how ก็จะทำให้เกิดความเสียหายทางธุรกิจได้

ดังนั้น หากรัฐบาลไทยยังต้องการให้มีการลงทุนจากต่างประเทศหรือ สนับสนุนให้นักธุรกิจไทยกล้าซื้อ know-how จากต่างประเทศมาลงทุนในประเทศ ไทยจำเป็นต้องมีกฎหมายคุ้มครองความลับทางการค้าเพื่อสร้างความมั่นใจกับ นักธุรกิจดังกล่าว

สำหรับการคุ้มครองอนุสิทธิบัตรหรือ petty patent นั้น มีความสำคัญต่อนักประดิษฐ์ของไทยอย่างมาก เพราะเมื่อพิจารณาเงื่อนไขของการได้รับ สิทธิบัตรดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในบางครั้งระดับศักยภาพและความสามารถทางด้าน เทคโนโลยีของนักประดิษฐ์ไทยยังไม่สามารถคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่อยู่ในระดับ ที่สามารถจะขอรับสิทธิบัตรได้ ดังนั้นรัฐบาลไทยโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะ กรมทรัพย์สินทางปัญญาน่าจะแสวงหากลไก ที่สามารถรองรับศักยภาพทางเทคโนโลยีของคนไทยได้ โดยใช้การคุ้มครองโดยผ่านระบบอนุสิทธิบัตรหรือ petty patent. ซึ่งเป็นการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่กำหนดเงื่อนไขการขอรับสิทธิ บัตรไว้ต่ำกว่า ระบบสิทธิบัตรปกติ เพียงแค่มีการประดิษฐ์สิ่งใหม่ที่ยังไม่มี การใช้ในประเทศหรือแก้ไขเพิ่มเติมสิ่งประดิษฐ์และ know-how ที่มีอยู่แล้ว ก็สามารถขอรับการคุ้มครองภายใต้ระบบอนุสิทธิบัตรได้ โดยมีการคุ้มครองสั้นกว่า สิทธิบัตรทั่วไป จาก 20 ปี เป็น 7-8 ปี เป็นต้น

เมื่อมองภาพของระบบการค้าโลกโดยทั่วไป ระบบอนุสิทธิบัตรน่าจะเป็น ประโยชน์กับนักคิดชาวไทยมากกว่า เพราะชาวต่างชาติคงมุ่งเน้นการขอรับการคุ้มครองภายใต้ระบบสิทธิบัตรใหญ่ที่มีการคุ้มครองยาวนานถึง 20 ปี และมีขอบเขตการคุ้มครองที่กว้างขวางมากกว่า จึงอยู่ในจุดคุ้มทุนพอที่จะเสียค่าใช้จ่ายในการยื่นขอจดสิทธิบัตรเพราะค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะตกอยู่ประมาณ 3,000-5,000 เหรียญสหรัฐฯ ต่อการยื่นขอสิทธิบัตร 1 คำขอ ดังนั้นจากประสบการณ์ของประเทศ

ต่าง ๆ ทั่วไป การยื่นคำขออนุสิทธิบัตรจะเป็นงานประดิษฐ์โดยคนในชาตินั้นมากกว่าคนต่างชาติ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวน่าจะเกิดขึ้นในกรณีของประเทศไทยเหมือนกันหากเรามีการให้การคุ้มครองอนุสิทธิบัตร

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศเราควรมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ให้สอดคล้องกับบริบทของการค้าในยุคไร้พรมแดน โดยมีแนวทางพอสรุปได้ดังนี้

1. จะต้องมีการทำวิจัยและพัฒนา (R&D) ทั้งในระดับ basic และ policy
2. ทั้งรัฐและภาคเอกชน ต้องร่วมกันศึกษากฎระเบียบทางการค้าระหว่างประเทศโดยต้องระดมความร่วมมือจาก ทั้งจากนักกฎหมายทั่วไป สำนักงานที่ปรึกษากฎหมาย เนติบัณฑิตสภาฯ ทุกคนต้องกระโดดเข้ามาช่วยย่อยสรุป (simplify) กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายอื่น ๆ ในที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คนทั่วไปสามารถเข้าใจได้
3. ควรมีระบบการคุ้มครองความลับทางการค้า เพื่อช่วยให้ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทย มีความสมบูรณ์ครบถ้วน
4. บทบาทของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ควรยืนยันในระดับมาตรฐานการวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อป้องกันเงินวิจัยสูญเปล่า และการตรวจรับผลการวิจัยจึงต้องพิจารณาอย่างจริงจัง ตั้งแต่ขั้น research proposal ขึ้นการทำวิจัยในรายละเอียด รวมถึงการ defend ผลงานวิจัยด้วย

ปัจจุบันคณะกรรมการกฤษฎีกาได้จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนากฎหมาย ซึ่งจะประกอบด้วยการพัฒนางานวิจัยกฎหมายทั่วไป และงานกฎหมายเฉพาะด้าน ดังนั้น สกว. หรือ กองทุนสนับสนุนการวิจัยอื่น ๆ น่าจะเข้ามาช่วยในด้าน policy research และเพื่อให้ภาพงานวิชาการมีข้อมูลได้ครบถ้วน

5. หน่วยงานของรัฐและเอกชนต้องร่วมมือกันเพื่อหาทางดึงความร่วมมือและเงินช่วยเหลือด้านทรัพย์สินทางปัญญาจากต่างประเทศ ทั้งด้านกฎหมายและด้านเทคโนโลยี โดยกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์ ต้องเสนอโครงการให้อยู่ในแผนงานเดียวกัน และใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเครื่องมือกลไกในการเรียกร้องของความช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยเฉพาะจากองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) ที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องร่วมมือกัน คิดวางแผนว่าองค์กร WIPO มีงบประมาณช่วยเหลือประเทศที่ต้องพัฒนาในด้านใดนั้น เพื่อหาทาง lobby นำเงินมาพัฒนามากกฎหมายของประเทศไทย

3. การเสนอข้อคิดเห็นเรื่อง การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาใน อุตสาหกรรมยาโดย พ.ศ. ดร. ชวณี ทองโรจน์

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์

ท่านผู้บรรยายได้กล่าวให้ฟังถึงสาเหตุและโอกาสที่ได้เห็นมาเกี่ยวกับปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการเจรจาการค้าระหว่างประเทศนับตั้งแต่รับราชการที่คณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นที่ประเทศสหรัฐฯ ในฐานะประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย ใช้มาตรการตอบโต้ทางการค้าภายใต้มาตรา 301 ของรัฐบัญญัติทางการค้าสหรัฐ (US Trade Act of 1974) และต่อมาได้แก้ไขเพิ่มเติมเป็น Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988) กดดันประเทศไทยโดยอาศัยเงื่อนไขของการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากร (Generalized System of Preferences : GSP) เพื่อพิจารณาบททวน [มาตรา 15 the GSP Renewal Act of the Trade and tariff Act of 1984] กดดันให้ไทยปรับปรุงมาตรการการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ ให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ จนถึงขนาดจัดประเทศไทยให้อยู่ในบัญชีชื่อประเทศนี้ต้องถูกตอบโต้ทางการค้าเป็นอันดับแรก [Priority Foreign Country หรือ PFC]

แรงกดดันของสหรัฐฯ ธุรกิจในช่วงแรก มุ่งเน้นที่มาตรา 9 ของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ซึ่งยกเว้นการจดสิทธิบัตรยา หรือ ส่วนผสมของยา ซึ่งภายใต้บทบัญญัติดังกล่าว ผู้เป็นเจ้าของสูตรยาจะสามารถขอรับการคุ้มครองสิทธิบัตรในวิธีการผลิตยา หรือ Process Patent ได้ แต่ไม่สามารถขอจดทะเบียนสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา (Product Patent)

เมื่อพิจารณาระดับขั้นตอนการพัฒนาของเทคโนโลยีไทยในขณะนั้นเราอาจจะไม่มีความพร้อมในด้านการผลิตยา แต่แรงกดดันจากสหรัฐภายใต้ มาตรา 301 และ 301 special โดยกดดันจะรัฐบาลไทยต้องยอมแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2535 ยอมให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรยาเพื่อกดแรงกดดันจากสหรัฐฯ

ผลกระทบจากการแก้ไขกฎหมายดังกล่าวทำให้ยามีราคาสูงขึ้น แต่ใน

ขณะเดียวกันก็เป็นการพิสูจน์ออกมาอย่างชัดเจนเหมือนกันว่า ถ้าไม่มีการบังคับให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรยา ก็จะไม่มียาอะไรกระตุ้นให้คนในอุตสาหกรรมยาเกิดความตื่นตัว และ การพัฒนาเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมยาจะทำให้ล่าช้ามาก

ด้วยเหตุนี้ภาคเอกชนของเราควรมี vision โดยต้องยกระดับเทคโนโลยีพัฒนาสูตรตำรับยาให้มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น โดยหันมาเน้นด้านคุณภาพ [Good Manufacturing Practices : GMP] แต่ต้องยอมรับว่า หลังจากพระราชบัญญัติสิทธิบัตรมีผลใช้บังคับแล้ว คุณภาพและมาตรฐานการผลิตของอุตสาหกรรมยาของไทยปรับเปลี่ยนพัฒนามากขึ้น แต่ยังไม่เพียงพอที่จะพัฒนาไปสู่ระดับที่สามารถค้นคว้ายาใหม่จนขอรับสิทธิบัตรได้ ดังนั้นเราคงต้องช่วยกันพัฒนา R & D โดยการพิจารณาควบคู่กับศักยภาพปัจจุบันของเราด้วย

จุดเด่นของการพัฒนาเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมยาของไทยคือการที่เรา มีทรัพยากรด้านสมุนไพรอุดมสมบูรณ์มากกว่าในต่างประเทศ เราควรใช้ประโยชน์จากศักยภาพของตำรับยาไทยที่เคยรู้กันมาได้คิด ริเริ่มปรุงแต่งสูตรตำรับยา โดยนักกฎหมายควรจะเข้าไปมีบทบาทในการแนะนำแนวทางในการพัฒนาสูตรยาที่จะได้รับสิทธิคุ้มครองของผู้ลงทุนของไทยในส่วนนี้และต้องป้องกันนักวิจัยต่างชาติไม่ให้เข้ามาหยิบฉวยความอุดมสมบูรณ์ของสมุนไพรจากไทย ไปหาประโยชน์โดยที่เราไม่ได้อะไรเลย เป็นการตอบแทนเช่นในกรณีทีเอสเค เบลีย์ให้ทุนนักวิจัยมาค้นคว้าวิจัยพันธุ์ทุเรียนของไทยเพื่อนำไปปลูกแข่งขันกับทุเรียนไทย หรือในกรณีเปิ้ลน้อย ซึ่งเป็นสมุนไพรไทยแต่ดั้งเดิมกลับถูกญี่ปุ่นนำไปพัฒนาจดทะเบียนสิทธิบัตรได้

ปัญหาในการพัฒนาอุตสาหกรรมยาไทย คือ Propleware ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำ R & D และการทำงานเป็น teamwork ของคณะนักวิจัยของเราด้วย

ขณะนี้แม้ประเทศไทยได้แก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตรให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล โดยการให้ความคุ้มครองยา ทั้งกรรมวิธีและผลิตภัณฑ์แล้วโดยมีผลใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2535 เป็นต้นไปแต่สหรัฐฯ ยังเรียกร้องไทยอีก ได้แก่

1. ให้ไทยแก้ไข พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2535 อีก ในหลาย ประเด็นที่ไทยจะเสียเปรียบ เช่น เรื่องการจำกัดขอบเขตอำนาจ ของ คณะกรรมการสิทธิบัตรยา และเงื่อนไข การบังคับใช้สิทธิ (Compulsory Licensing) โดยสหรัฐฯ ให้ไทยเสนอร่าง กฎหมายแก้ไขให้เร็วที่สุดหลังจากที่การเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบ อรุกว่าสิ้นสุด แต่ไม่ควรเกินสิ้นปี 2537
2. ในระหว่างที่กฎหมายใหม่ตามข้อ 1. ยังไม่มีผลใช้บังคับ ให้ไทย จัดทำร่างระเบียบ หรือแนวปฏิบัติ เรื่องจำกัดขอบเขตอำนาจของ คณะกรรมการสิทธิบัตรยา และกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจน ในการ บังคับใช้สิทธิ ภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2536 และต้องปรึกษากับสหรัฐฯ ก่อนจะประกาศใช้ด้วย ที่สำคัญคือให้ระเบียบหรือแนวปฏิบัตินี้มีผลบังคับใช้จนกว่าจะมีการแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตรตาม ข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ

ข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ในการให้แก้ไข ได้แก่ ประเด็นดังต่อไปนี้

- เรื่องการอนุญาตบังคับใช้สิทธิตามกฎหมายสิทธิบัตร

- (1) ระหว่างที่ยังไม่แก้ไขกฎหมาย ต้องมีกฎระเบียบ หรือแนวปฏิบัติในเรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการอนุญาต เช่น
 - (1.1) ความกระจ่าง ในเรื่อง "เหตุผลอันสมควร" ทั้งในด้านเศรษฐกิจ วิชาการ และกฎหมาย ในการอนุญาตบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตรกรณี การไม่ผลิตหรือไม่ขายผลิตภัณฑ์ ตามสิทธิบัตรหรือไม่ใช้กรรมวิธีตาม สิทธิบัตร (มาตรา 46)
 - (1.2) จำกัด การอนุญาตบังคับใช้สิทธิ ตามสิทธิบัตร กรณีการประดิษฐ์พึ่งพา ให้สอดคล้องกับข้อตกลง TRIPS (มาตรา 47)
 - (1.3) การกำหนดค่าตอบแทนที่เหมาะสม
- (2) ร่างกฎหมายที่จะเสนอต่อรัฐสภา จะต้องมีการร่าง

(2.1) จำกัด กรณีการบังคับใช้สิทธิตามสิทธิบัตร ซึ่งครอบคลุมถึงการตั้งต่อไปนี้

(2.1.1) กรณีที่ปรากฏว่า ไม่มีการผลิตผลิตภัณฑ์ หรือไม่มีการใช้กรรมวิธี ตามสิทธิภายในประเทศโดยไม่มีเหตุอันสมควร ตามมาตรา 46 (1)

(2.1.2) กรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการขายผลิตภัณฑ์ ตามสิทธิบัตรหรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรหรือมีแต่ขายในราคาสูง หรือไม่มีเพียงพอกับความต้องการ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ตามมาตรา 46 (2)

(2.1.3) กรณีการประดิษฐ์ฟังฟังงานเดิม ตามมาตรา 47

(2.1.4) กรณีรัฐใช้สิทธิตามสิทธิบัตร เพื่อสาธารณประโยชน์ ตามมาตรา 51

(2.1.5) กรณีรัฐมีอำนาจใช้สิทธิ ตามสิทธิบัตร เมื่อประเทศอยู่ในภาวะฉุกเฉิน หรือภาวะสงครามตามมาตรา 52

(2.2) บัญญัติ (Codify) แนวทางตาม ข้อ 1 ไว้ในกฎหมาย (กฎกระทรวง)

- เรื่องอำนาจหน้าที่คณะกรรมการสิทธิบัตรยา

จัดทำแนวปฏิบัติที่จะ จำกัดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิบัตรยาเป็นต้นว่า ข้อมูลที่คณะกรรมการฯ จะ เรียกได้จากผู้ทรงสิทธิบัตร จะต้องเป็นข้อมูลที่เผยแพร่ต่อสาธารณะชนอยู่แล้ว และกฎหมายใหม่ที่จะต้องนำมาใช้บังคับจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

(1) จะต้องบัญญัติ (Codify) แนวทางตามระเบียบ ที่ทำขึ้นไว้ในกฎหมาย (กฎกระทรวง)

(2) จะต้องยกเลิก มาตรา 83 ทวิ ที่ว่าด้วย บทลงโทษการไม่ส่งเอกสาร หรือ ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคณะกรรมการสิทธิบัตรยา

3. ให้ไทยคุ้มครองยาใหม่ย้อนหลัง โดยใช้มาตรการใด ๆ ให้เจ้าของยาใหม่ที่ได้จดทะเบียนสิทธิบัตรยาไว้แล้วในประเทศอื่น แต่ยังไม่มีการจำหน่ายยาดังกล่าวในไทย (Pipeline Products) ได้ครองตลาดแต่เพียงผู้เดียวเป็นระยะเวลาไล่เลี่ยกับที่สหรัฐฯ ได้ตกลงกับประเทศอื่น เช่น เกาหลีใต้ จีน ไต้หวัน คือประมาณ 7-10 ปี ข้อเรียกร้องข้อนี้ไม่ชอบธรรม เนื่องจากขัดกับหลักการสากลและหลักกฎหมาย

สำหรับมาตรการที่อาจนำมาใช้ เพื่อให้มีการผูกขาดตลาดยา Pipeline Products นั้น เป็นไปได้สองมาตรการ คือ มาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางการบริหารของหน่วยงานของรัฐ

1. มาตรการทางกฎหมาย

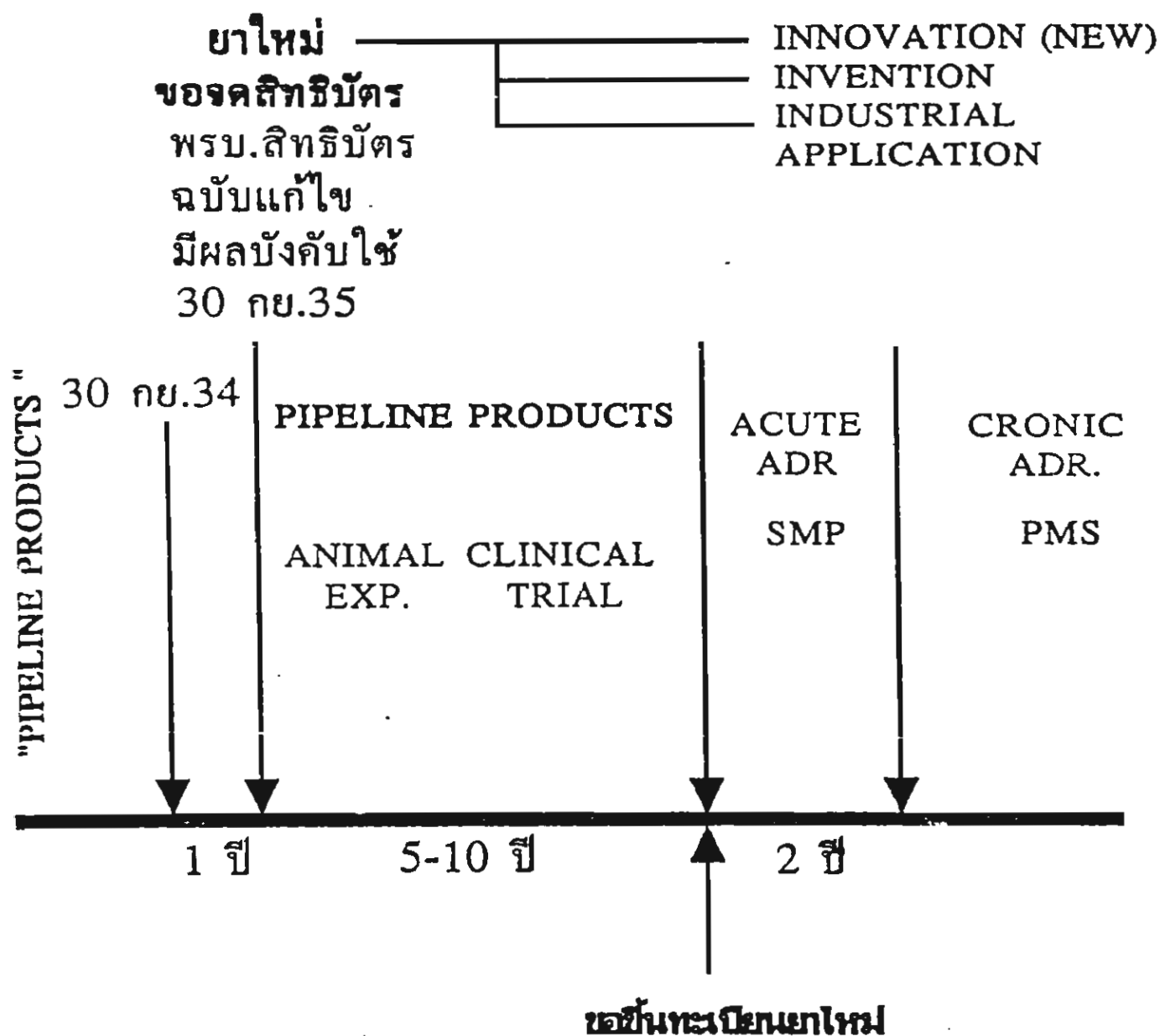
มาตรการนี้จะใช้ได้โดยการแก้ไขพระราชบัญญัติสิทธิบัตร โดยกำหนดให้กฎหมายมีผลย้อนหลังคุ้มครองยากลุ่ม Pipeline products เป็นระยะเวลา 7 ปีตามข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ซึ่งมาตรการเช่นนี้นักวิชาการด้านกฎหมายวิเคราะห์ว่า ผิดหลักวิชาการในการร่างกฎหมาย และยังผิดหลักการข้อตกลง GATT ด้วย

2. มาตรการทางการบริหารงานรัฐ

มาตรการนี้ ได้มีการเสนอให้กระทรวงสาธารณสุข ใช้ระบบการขึ้นทะเบียนตำรับยา เพื่อให้มีผลผูกขาดตลาดยา 7 ปี ซึ่งปัจจุบันนี้ระบบการขึ้นทะเบียนตำรับยาได้ส่งผลทางอ้อม ให้มีการผูกขาดตลาด 2 ปี อยู่แล้ว ดังนั้นการขยายจาก 2 ปี เป็น 7 ปี น่าจะเป็นไปได้ แต่นักวิชาการทางสาธารณสุขวิเคราะห์ว่า การใช้มาตรการดังกล่าว เป็นการบิดเบือนหลักวิชาการในการขึ้นทะเบียนตำรับยาซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

การขึ้นทะเบียนตำรับยา สำหรับที่ยัไม่เคยจำหน่ายในประเทศไทยนั้น คณะกรรมการอาหารและยากำหนดให้ขึ้นทะเบียนตำรับยาอย่างมีเงื่อนไข เพื่อติดตามความปลอดภัย จากการใช้ยา จึงจำกัดการจำหน่าย แต่เพียงผู้เดียว

โดยจำหน่ายเฉพาะในสถานพยาบาลที่มีแพทย์ และติดตามผลการใช้โดยเฉพาะผล
 อันไม่พึงประสงค์ที่พบบ่อยและเป็นผลอันไม่พึงประสงค์เฉียบพลัน เป็นช่วงเวลา 2
 ปี ถ้าไม่พบผลอันไม่พึงประสงค์ที่พบบ่อย หรือเกิดเฉียบพลัน ก็จะเปลี่ยนสภาพเป็น
 ทะเบียนตำรับยาถาวร เพื่อให้มีการกระจายยาอย่างทั่วถึงและแพร่หลาย และ
 สามารถกระจายฐานในการติดตามผลอันไม่พึงประสงค์ที่พบได้น้อย เช่น อาจพบ
 เพียง 1 ในแสน หรือ 1 ในล้าน ของผู้ช้ยาต่อไป ดังนั้นการขยายระยะเวลา
 ทะเบียนตำรับยามีเงื่อนไขจาก 2 ปี เป็น 7 ปี นั้นจึงผิดหลักวิชาการ เพราะทำ
 ให้ยาที่ควรถูกนำออกสู่ตลาดอย่างทั่วถึงเข้าไป 5 ปี ซึ่งอาจเกิดอันตรายต่อผู้ช้ยา
 โดยไม่รู้ได้ และถ้าเป็นกลุ่มยารักษาโรคติดเชื้อแล้ว มีการกระจายยาอย่างทั่วถึง
 เข้าไป 5 ปี มีผลทำให้เชื้อกระจายอย่างแพร่หลายควบคุมโรคติดเชื้อได้ยาก

SMP : SAFETY MONITORING PROGRAM
 - LIMITED SALE
 - SAFETY DATA COLLECTING

ทะเบียนยาอย่างมีเงื่อนไข

นอกจากกฎหมายสิทธิบัตรแล้ว ยังมีทรัพย์สินทางปัญญาอีกระบบที่มีความอิสระต่อการคุ้มครองอุตสาหกรรมยา คือ กฎหมายคุ้มครองความลับทางการค้า หรือ Trade Secrets ซึ่งแม้ในขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายดังกล่าวในประเทศไทย แต่ก็ยังเป็นพันธกรณีตามผลการเจรจาภาคีรอบอุรุกวัย ที่กำหนดไว้ใน ส่วนที่ 7 มาตรา 39 ของ Agreement on Trade-Related Aspect of Intellectual Property Rights ซึ่งระบุว่า

1. เพื่อให้มีความมั่นใจถึงการคุ้มครองที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 10 ทวิ ของอนุสัญญากรุงปารีส ฉบับ ค.ศ.1967 สมาชิกจะต้องให้การคุ้มครองข้อสนเทศที่ไม่เปิดเผยอย่างสอดคล้องกับวรรค 2 และต้องคุ้มครองข้อมูลที่ยื่นเสนอต่อรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ ให้สอดคล้องกับวรรค 3 ข้างล่างนี้

2. บุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลมีสิทธิในการป้องกันมิให้ข้อสนเทศที่อยู่ในความควบคุมโดยถูกต้องตามกฎหมายถูกเปิดเผย ถูกเอาไป หรือถูกนำไปใช้โดยผู้อื่นอย่างที่ไม่ได้รับความยินยอมจากเจ้าของ ในลักษณะที่ขัดกับแนวปฏิบัติทางพาณิชย์ที่สอดคล้องกัน ตราบเท่าที่ข้อสนเทศนั้น

(a) เป็นความลับในลักษณะที่ข้อสนเทศนั้น ไม่ว่าจะ เป็นส่วนหนึ่งหรือที่ในรูปลักษณะเฉพาะ หรือเป็นการรวบรวมของข้อมูลต่างๆ ที่ยังไม่เป็นที่ล่วงรู้โดยทั่วไปหรือเป็นที่ทราบแล้วโดยกลุ่มคนในวงการ ซึ่งโดยปกติเกี่ยวข้องกับประเภทดังกล่าวของข้อมูล

(b) มีคุณค่าเชิงพาณิชย์ เนื่องจากเพราะเป็นความลับ

(c) อยู่ในสถานะซึ่งบุคคลที่เป็นผู้ควบคุมข้อสนเทศดังกล่าวตามกฎหมาย จะดำเนินการตามสมควรแก่สถานการณ์ เพื่อรักษาข้อสนเทศนั้นไว้ให้เป็นความลับ

ทั้งนี้โดยได้บัญญัติว่าการเปิดเผยข้อมูลในลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติทางพาณิชย์ ที่สุจริตใจหมายถึงการละเมิดสัญญาการละเมิดความไว้วางใจ การชักจูงให้กระทำการละเมิดหรือการได้มาของข้อสนเทศที่ไม่เปิดเผยโดยบุคคลที่สามทั้งที่รู้หรือไม่รู้ก็ตาม

3. "ในกรณีที่สมาชิกกำหนดให้มีการยื่นข้อมูลการทดสอบหรือข้อมูลอื่น ๆ ที่ไม่เปิดเผยอันเป็นเงื่อนไขในการอนุญาตให้จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ยาหรือเคมีภัณฑ์ทางเกษตรที่ใช้สารตัวใหม่ สมาชิกจะต้องคุ้มครอง การเปิดเผยข้อมูลเหล่านั้นจากการใช้มาตรการพาณิชย์ที่ไม่สุจริตใจ เว้นแต่ในกรณีที่จำเป็นต่อการคุ้มครองสาธารณสุข"

การคุ้มครองความลับทางการค้า มิได้มุ่งหวังจะเข้ามาทดแทนการ คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ เพราะมีหลักปรัชญาที่แตกต่างกัน ดังนั้นเมื่อมอง ความสัมพันธ์ระหว่างความลับทางการค้ากับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร แล้วจะ เป็นการเสริมระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เท่านั้น

เมื่อพิจารณาการคุ้มครองความลับที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลด้านเทคโนโลยีและ วิทยาการ (Known how and technical idea) การเก็บข้อมูลความลับ ภายใต้การคุ้มครองความลับทางการค้าไม่สามารถกระทำได้เป็นเวลานานเพราะ เมื่อสิ่งประดิษฐ์เหล่านั้นถูกจำหน่ายแจกไป วิทยาการสมัยใหม่สามารถศึกษา ย้อนกลับเพื่อค้นคว้าหาความลับเหล่านั้นได้ โดยเฉพาะกรรมวิธีที่เรียกว่า reverse engineering ซึ่งเป็นการกระทำที่ชอบธรรมความการคุ้มครองความลับทาง การค้าด้วยเหตุดังกล่าวผู้ที่สามารถประดิษฐ์เทคโนโลยีเหล่านี้ จำเป็นที่ต้องอาศัย กฎหมายสิทธิบัตร ซึ่งให้อำนาจบุคคลแก่ผู้ยื่นจดทะเบียนรายแรกเป็นเจ้าของแต่ เพียงผู้เดียว อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลาก่อนที่จะมีการค้นพบสิ่งประดิษฐ์ที่ สามารถนำไปยื่นขอจดทะเบียนสิทธิบัตรได้ [คือ มีลักษณะใหม่ (Novelty) มีขั้นตอนประดิษฐ์สูงขึ้น (inventive step) และสามารถประยุกต์ในทาง อุตสาหกรรม (industrial applicability)] หากไม่มีในการคุ้มครอง ผู้ลงทุนเลย ลูกจ้างหรือผู้ที่ร่วมค้นคว้าอาจนำข้อมูลเหล่านั้นไปแสวงหาผลประโยชน์ อย่างไม่สุจริตใจได้ ด้วยเหตุนี้รัฐจึงจำเป็นต้องกำหนด (provide) เครื่องมือ ในการคุ้มครองการลงทุนวิจัยและพัฒนา (R & D) ในรูปแบบการคุ้มครองความลับ

ก่อนที่จะบรรลุถึงขั้นที่สามารถนำไปขอจดทะเบียนสิทธิบัตรได้

นอกจากนั้นในกรณีของการเจรจาธุรกิจในช่วงที่การประดิษฐ์จะบรรลุความสำเร็จในระดับที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ ก็มีความสำคัญอย่างมาก เพราะหากการเจรจาล้มเหลวจะต้องมีระบบคุ้มกันมิให้คู่เจรจาสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปแสวงหาประโยชน์อย่างไม่สุจริตโดยรัฐควรกำหนดให้มีการคุ้มครองความลับทางการค้า

การคุ้มครองความลับทางการค้ายังครอบคลุมถึงข้อมูลทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทั่วไป หรือข้อมูลเฉพาะก็ตาม ดังนั้น ข้อมูลบางอย่างที่ไม่สามารถขอรับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร ไม่ว่าจะเป็นเพราะไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขขั้นต่ำของ Novelty, inventive step, industrial applicability หรือเป็นข้อมูลที่เป็นกฎธรรมชาติ (law of nature, basic scientific discoveries, algorithms, mathematic formulas and business ideas) เช่นสูตร $E = Mc^2$ ซึ่งไม่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ก็ยังคงอาศัยกฎหมายความลับทางการค้าเป็นกลไกคุ้มครองได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหลักการของความสัมพันธ์ระหว่างการคุ้มครองลับทางการค้ากับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจะมีลักษณะ เสริม มิใช่เพื่อทดแทนกัน แต่โดยที่ขอบเขตการคุ้มครองภายใต้ความลับทางการค้ากว้างขวางกว่าการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตร เพราะนอกจากจะไม่มีข้อบังคับให้เปิดเผยเหมือนในกรณีการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรแล้วอายุการคุ้มครองภายใต้กฎหมายความลับทางการค้ายังมากมายไม่มีที่สิ้นสุดราบเท่าที่ความลับนั้นยังถูกเก็บรักษาให้เป็นความลับอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความหวุ่นเกรงในหมู่ประเทศกำลังพัฒนาว่า จะมีการนำกฎหมายความลับทางการค้ามาใช้แทนกฎหมายสิทธิบัตร ดังนั้นจึงควรต้องมีการพิจารณาขอบเขตการคุ้มครองความลับทางการค้าอย่างรัดกุม เพื่อกำหนดของเขตให้ชัดเจนว่า อะไรควรได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายความลับทางการค้าบ้าง ในขณะที่ทรัพย์สินทางปัญญานอกจากนั้นควรผลักดันให้เข้าไปอยู่ภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรให้หมด เพราะเมื่อหมดอายุการคุ้มครองจะตกเป็น

สาธารณสมบัติได้ (public domain) และยังช่วยส่งเสริมให้มีการถ่ายโอนเทคโนโลยีมายังประเทศกำลังพัฒนาด้วย

ความลับทางการค้าพัฒนามาจากระบบ common law ของอังกฤษ โดยวางอยู่บนหลักแห่งความยุติธรรม (equity) ว่าด้วยหลักการละเมิดความไว้วางใจ (breach of confidence) ซึ่งเป็นเรื่องของบุคคลสองคนที่มีความไว้วางใจต่อกัน จึงได้เปิดเผยข้อมูลลับให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับทราบ โดยในการเปิดเผยนั้นได้บอกแล้วไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม ไม่ว่าโดยแจ้งชัดในสัญญาหรือโดยปริยาย (implied or express contract) ให้อีกฝ่ายหนึ่งเก็บข้อมูลดังกล่าวไว้เป็นความลับ ด้วยเหตุนี้ในการฟ้องร้องทางคดีจึงถือว่าเป็นความผิดในการละเมิดสัญญา ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการปฏิบัติทางการค้าที่ไม่เป็นธรรม (unfair competition) นั่นเอง

ดังนั้น โดยทั่วไปความลับทางการค้าหมายถึง

- (1) ข้อมูลที่บริษัทถือว่าเป็นความลับ
- (2) ไม่ใช่ข้อมูลที่ใช้จดทะเบียนอื่น ๆ เช่น ข้อมูลทางสิทธิบัตร ซึ่งค้นเปิดเผยอยู่แล้ว
- (3) เป็นข้อมูลที่ไม่ได้เปิดเผย หรือ ตีพิมพ์สู่สาธารณะ

ข้อมูลที่เป็นความลับทางการค้า จึงครอบคลุมทั้งข้อมูลที่เป็นความลับทางอุตสาหกรรม (industrial secret) และข้อมูลที่เป็นความลับทางธุรกิจ (Business secret) โดยจะให้การคุ้มครองความลับทางการค้า ครอบคลุมเท่าที่ข้อมูลนั้นยังถูกเก็บไว้อย่างเป็นความลับ

บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความลับทางการค้า

- (1) คู่แข่งทางการค้า
- (2) พนักงานหรือลูกค้าของบริษัท
- (3) เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่จำเป็นต้องทราบข้อมูลอันเป็นความลับของบริษัท

เช่น กรรมการหรือ อนุกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งตามกฎหมาย

การคุ้มครองความลับทางการค้า อาจใช้วิธีคุ้มครองในฐานะเป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่ง หรือคุ้มครองภายใต้หลักการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (unfair

competition) ก็ได้แต่การคุ้มครองความลับทางการค้าไม่ควรเป็นเครื่องหน่วง
เหนี่ยวการถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือ ใช้เป็นเครื่องทดแทนสิทธิบัตรที่หมดอายุแล้ว

เมื่อนำหลักพื้นฐานของการคุ้มครองความลับทางการค้ามาพิจารณาเกี่ยวกับ
วงจรการธุรกิจและอุตสาหกรรมมาแล้ว ความลับทางการค้าที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ยา
แบ่งได้เป็น 2 ด้านคือ ข้อมูลทางอุตสาหกรรม ซึ่งได้แก่ ข้อมูลทางเคมี และ
เภสัชกรรม ข้อมูลทางพิษวิทยา และเภสัชวิทยา ข้อมูลการศึกษาวิจัยทางคลินิก
และ ข้อมูลด้านธุรกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลทางอุตสาหกรรม ประกอบด้วย

1.1 ข้อมูลทางเคมี และเภสัชกรรม

1.1.1 ตำยา และวัตถุดิบ ได้แก่

- ข้อมูลทางเคมี และกายภาพ
- วิธีการสังเคราะห์ (route of synthesis)
- ลักษณะเฉพาะ และคุณสมบัติพิเศษของตำยาและวัตถุดิบ
- Compatibility
- การตรวจวิเคราะห์
- Supplier

1.1.2 ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ได้แก่

- สูตรตำรับยา
- กระบวนการผลิต (manufacturing process)
- วิธีการตรวจวิเคราะห์
- วิธีการควบคุมคุณภาพ
- ผลการวิเคราะห์
- ข้อมูลความคงตัวของผลิตภัณฑ์ (stability)

1.2 ข้อมูลทางพิษวิทยาและ เภสัชวิทยา ได้แก่

- toxicity ซึ่งประกอบด้วย acute/sub-acute
/chronic

- คุณสมบัติทางเภสัชวิทยา ซึ่งประกอบด้วย เภสัชจลนศาสตร์ และ เภสัชพลศาสตร์

1.3 ข้อมูลการศึกษาวิจัยทางคลินิก

- ผลการศึกษาวิจัยระยะ 3
- ADR (อาการของยาที่ไม่พึงประสงค์)

1.4 ข้อมูลเทคนิคอื่น ๆ

- ข้อมูล bioavailability ซึ่งเป็นการตรวจสอบการออกฤทธิ์ของยา
- ข้อมูล bioequivalence ตรวจสอบเปรียบเทียบคุณภาพของยาจริง และยาเลียนแบบ โดยกำหนดไม่ควรแตกต่างกันเกิน 20%
- คอมพิวเตอร์โปรแกรมต่าง ๆ เช่น SAR ที่ใช้ตรวจสอบสูตร ยาเป็นต้น

2. ข้อมูลทางธุรกิจ

- ต้นทุน
- โครงสร้างราคา
- ข้อมูลการตลาด
- ข้อมูลจากกรมศุลกากร
- สถิติที่เกี่ยวข้องและข้อมูลอื่น ๆ

ปัจจุบัน แม้การคุ้มครองความลับทางการค้าของประเทศไทยยังไม่สมบูรณ์ แต่ก็มีรูปแบบการคุ้มครองความลับทางการค้า กระจายอยู่ในกฎหมายหลายฉบับคือ

1. มาตรา 32 ของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "ผู้ใดโดยเหตุที่คนมีตำแหน่งหน้าที่วิชาชีพ หรือ อาชีพอันเป็นที่ไว้วางใจล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่นเกี่ยวกับอุตสาหกรรม การค้นพบ หรือการนิมิตในวิทยาศาสตร์เปิดเผยหรือใช้ความลับนั้นเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือผู้อื่นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

2. มาตรา 323 ของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งบัญญัติไว้ว่า "ผู้ใด ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งความลับของผู้อื่น โดยเหตุที่เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่โดยเหตุที่ ประกอบอาชีพเป็นนายแพทย์ เภสัชกร คนจำหน่ายยา ทางผดุงครรภ์ พยาบาล นักบวช หมอความ ทนายความ หรือผู้ตรวจสอบบัญชี หรือโดยเหตุที่เป็นผู้ช่วยใน การประกอบอาชีพนั้นแล้วเปิดเผยความลับนั้นในประการที่น่าจะ เกิดความเสียหาย แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ผู้รับการศึกษาอบรมในวิชาชีพดังกล่าวในวรรคแรก เปิดเผย ความลับของผู้อื่นอันได้ล่วงรู้หรือได้มาในการศึกษาอบรมนั้นในประการที่น่าจะ เกิด ความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ต้องระวางโทษเช่นเดียวกัน"

อย่างไรก็ตามข้อบัญญัติข้างต้นยังไม่สอดคล้องกับพันธกรณีในภาคีรอบ อรุกว่าจึงต้องมีการออกกฎหมายเพิ่มเติม แต่ก็ต้องระวังมิให้การออกกฎหมาย ความลับทางการค้าขัดขวางการถ่ายโอนเทคโนโลยีหรือใช้แทนกฎหมายสิทธิบัตร ซึ่งจะ ไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมยาของประเทศไทยเลย

4. การเสนอข้อคิดเห็นเรื่อง "การคุ้มครองสิทธิบัตรในสายตาของภาคเอกชน"

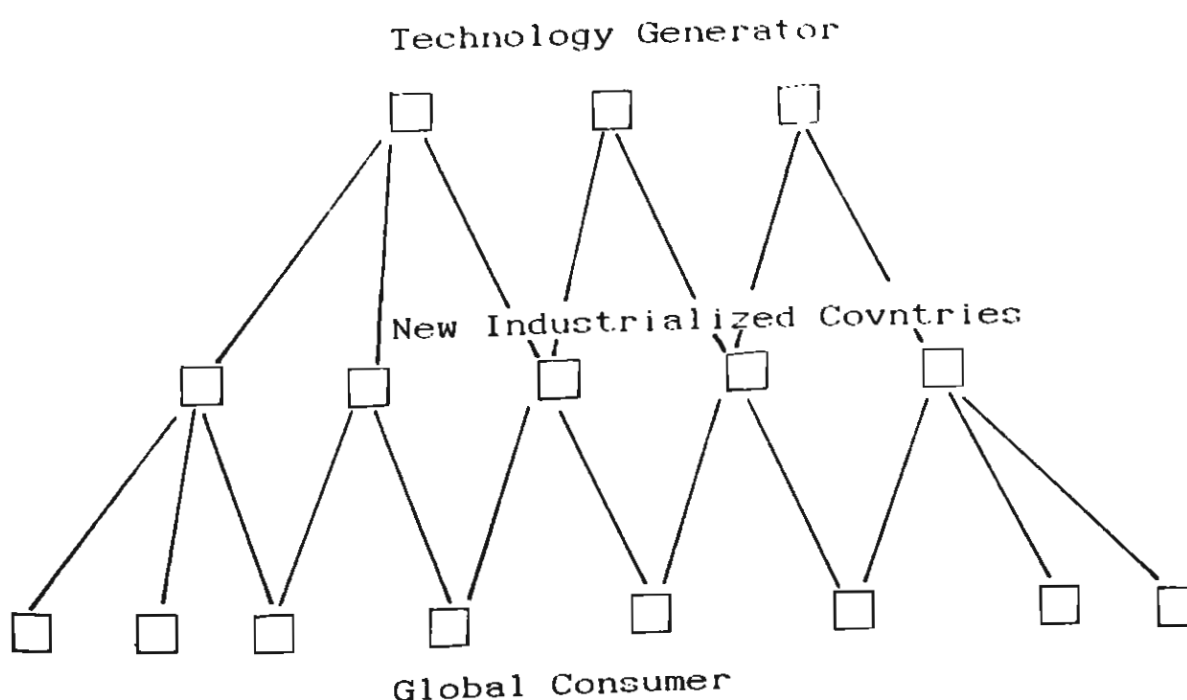
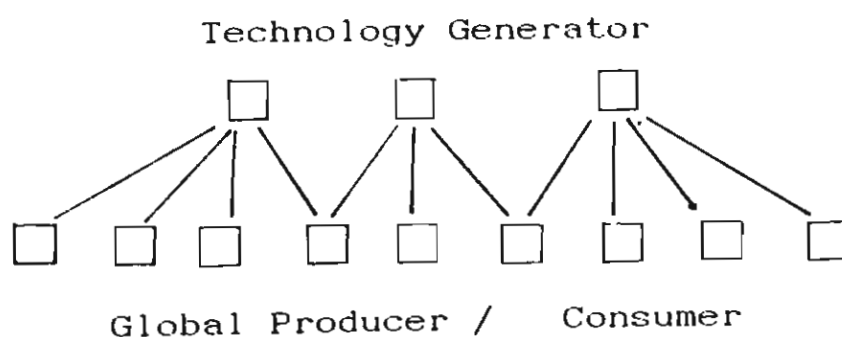
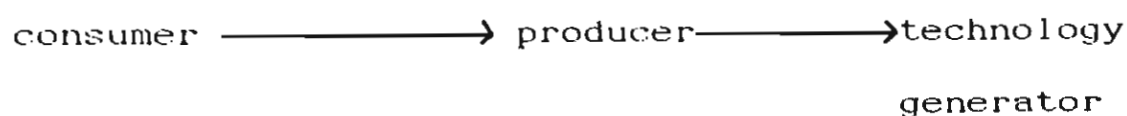
โดย คร.วิโรจน์ คันตราภรณ์ บริษัท Global Premier

ประเทศไทยมีระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ไม่สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้เราจึงไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากต้องซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเรื่องของห้วงเวลา คือเรื่องกาลและเทศะ และมีการเปลี่ยนแปลงสถานะภาพทางเทคโนโลยีได้เสมอ ดังเช่น ญี่ปุ่นเดิมก็ยังต้องใช้วิธีลอกเลียนเทคโนโลยีจากกลุ่มประเทศตะวันตกทั้งจากสหรัฐฯ และยุโรป แต่ปัจจุบันสามารถพัฒนาจนเปลี่ยนสถานภาพกลายเป็นประเทศที่มีเทคโนโลยีสูง เปลี่ยนสภาพจากประเทศที่เคยเป็นผู้บริโภคเทคโนโลยี มาเป็นประเทศผู้ผลิตเทคโนโลยี ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงเริ่มหันมาให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น โดยเฉพาะจากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (New Industrialized Countries: NICS) เช่นเกาหลีใต้ ฮ่องกง สิงคโปร์ ซึ่งเริ่มตื่นรนพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมาใช้เอง

ประเทศพัฒนาที่เลือกเส้นทางเศรษฐกิจในระบบตลาดเสรี เริ่มพัฒนาการผลิตของตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการการบริโภคของตลาดภายใน (consumer market) มากขึ้น เมื่อระบบเศรษฐกิจพัฒนาขยายตัวมากขึ้น ความต้องการของผู้บริโภคภายในก็ขยายตัวมากขึ้นเช่นกันทำให้ตลาดของประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้มีขนาดใหญ่มาก และหากเป็นประเทศที่มีเงินทุน ก็สามารถปรับเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อบริโภคภายในประเทศ (import substitution) มาเป็นการผลิตเพื่อส่งออก (export oriented) ได้ ซึ่งลักษณะเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) ในช่วงทศวรรษ 1970 &

การปรับเปลี่ยน position ของประเทศในระบบเศรษฐกิจโลก ดังกล่าวข้างต้น นอกจากจะเป็นเรื่องของกาละ-เทศะแล้ว ยังมีผลให้เกิดความ ได้เปรียบ-เสียเปรียบ ในการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้วย เพราะการปรับเปลี่ยน position ทางการผลิตจำเป็นต้องอาศัยฐานการพัฒนาเทคโนโลยี เป็น เครื่องรองรับ

การเปลี่ยนแปลง Position ของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ อันเป็นผลจากกาลและเทศะที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดทางเลือกของเทคโนโลยี (technical options) สำหรับประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ มากขึ้น เพราะเทคโนโลยีของประเทศอุตสาหกรรมที่ใช้ในช่วงทศวรรษ 19708 กลายเป็นเทคโนโลยีพื้นฐานที่ถูกประเทศต่าง ๆ ใช้เป็นฐานในการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ

initial cost —————> operating cost ซึ่งประกอบด้วย

1. labour cost and management cost
2. interest & tax
3. royalties
4. material & parts
5. shipping and marketing cost

เนื่องจาก อัตราดอกเบี้ยเป็นปัจจัยสำคัญต่อการลงทุนในการทำวิจัยและพัฒนา ดังนั้น รัฐบาลจึงเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์สูงสุด

ผู้อภิปรายได้แบ่งระดับการพัฒนาเทคโนโลยีไว้ 3 ระดับ คือ

1. Marketing research เป็นการวิจัยเพื่อปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด เป็นการวิจัยที่พบเห็นมากในวงการธุรกิจของไทย

2. Manufacturing research เป็นการทำให้ Process development ซึ่งใช้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์มากขึ้น มักเป็นการวิจัยของแต่ละบริษัท แต่ในประเทศไทยยังมีน้อย

3. Technological research เป็นการวิจัยในระดับความรู้พื้นฐานทั่วไปทางด้านวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาการผลิตลดต้นทุนและมีคุณภาพดีขึ้น ปัจจุบันมีสถาบันการวิจัยของสถาบันการศึกษาในประเทศไทยให้การให้ทุนการวิจัยประเภทนี้มากแต่ยังขาดการเชื่อมประสานระหว่างนักวิจัยกับภาคธุรกิจทำให้ไม่มีการใช้

สำหรับอุปสรรคและปัญหาของการพัฒนา R & D ในประเทศไทย คือ ขาดบุคคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านวิทยาศาสตร์ นอกจากนั้น บุคคลในสาขาวิศวกรรมศาสตร์มักจะโยกย้ายการทำงานไปประกอบอาชีพธุรกิจเงินทุนหลักทรัพย์มากขึ้น เพราะผลตอบแทนดีกว่าทำให้การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยประสบปัญหามาโดยตลอด

จากภาพของการพัฒนาเทคโนโลยี จะเห็นว่าการส่งเสริมสนับสนุน การคุ้มครองสิทธิบัตร เป็นประเด็นที่มีความสำคัญมากและจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยเองด้วยเพราะ เป็นการสร้างความมั่นใจแก่นักลงทุน การันตีมาตรฐานการบริการ และป้องกันการละเมิดใช้ทรัพย์สินทางปัญญาอย่างผิดๆ อันจะทำให้เรามีโอกาสได้เทคโนโลยีที่ดี ๆ มากขึ้น

ในด้านของค่าใช้สิทธิบัตรหรือ royalty นั้นเป็นเรื่องเล็กน้อยมาก ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่นักธุรกิจและผู้ประกอบการในปัจจุบันจะได้รับจากการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาช่วยเสริมการบริหาร นอกจากนั้นสภาวะการแข่งขันของตลาดในปัจจุบัน ผู้บริหารจะอยู่ได้เมื่อมีสินค้ามีคุณภาพดี ราคาถูก และสามารถต่อสู้ในตลาดแข่งขันในระหว่างประเทศได้ ซึ่งสิ่งเหล่านั้น จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมีการเทคโนโลยีจากต่างประเทศใช้ให้เหมาะสมกับกาลและเทศะ เท่านั้น

ด้วยสาเหตุกล่าว การพึ่งพิงเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ทั้งจากการซื้อเทคโนโลยีและการนำเข้าเทคโนโลยีจากบริษัทแม่ในต่างประเทศ จะเป็นการการันตีตลาดภายในอย่างที่สุด นอกจากนั้นในฐานะเป็นประตูไปสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน ในฐานะที่ไทยมีความเจริญทางเทคโนโลยีเหนือกว่า ทำให้สามารถเห็นภาพในอนาคตได้ว่า โอกาสที่ไทยจะเข้าไปมีบทบาทด้านเทคโนโลยีมีสูงมาก

รูปแบบการพัฒนาเทคโนโลยีและ R&D ของประเทศไทยในอนาคตจะมีลักษณะเป็นการพัฒนาแบบ alternate in the long run เพราะเราคงไม่ไปพัฒนาเทคโนโลยีที่คนอื่นมีอยู่แล้ว เนื่องจากจะเป็นการลงทุนที่ไป reinvest in the wheel ดังนั้นเราควรจะใช้วิจรรณยานในการพิจารณาว่า ควรจะพัฒนาเทคโนโลยีประเภทใดที่เหมาะสมกับกาลและเทศะและสอดคล้องกับศักยภาพของ

โทษในการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้ได้ประโยชน์มีสูงสุด

ในฐานะเป็นประเทศผู้ซื้อเทคโนโลยี เราคงต้องการให้ได้ best offer ที่ดีที่สุดเช่น ต้องการเทคโนโลยีแบบ unrestricted use of technology ซึ่งเราคงไม่มีทางเลือกนอกจากต้องยอมลงทุน นอกจากนั้นไทยคงต้องใช้นโยบาย technology shopping ให้ได้ประโยชน์สูงสุดโดยต้องพิจารณาว่าจะซื้อเทคโนโลยีประเภทใด จากแหล่งไหนหรือการจะลงทุนทำ R&D เองจึงจะมีประโยชน์มากกว่า ยกตัวอย่างเช่น เทคโนโลยีในการประหยัดไฟฟ้าจากญี่ปุ่นนั้น ปัจจุบันเรามีศักยภาพที่จะคิดค้นเองได้ แต่เราทำได้ในระดับที่ญี่ปุ่นได้ทำไปแล้วเมื่อ 8 ปีที่ผ่านมา เราคงต้องพิจารณาว่า มันคุ้มค่าแค่ไหนอย่างไรระหว่างซื้อกับคิดเอง

ด้วยเหตุนี้เราคงต้องพัฒนากฎหมายสิทธิบัตร ให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่นานาประเทศที่พัฒนาแล้วยอมรับ นอกจากนั้นพันธกรณีภาคใต้ความตกลงเองยังมีช่องว่างเปิดโอกาสให้เราสามารถพัฒนาเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศเราเอง ดังนั้นสิ่งที่รัฐบาลไทยควรเร่งดำเนินการผลักดันกฎหมายสิทธิบัตร คือ ให้มีผลใช้บังคับเร็วที่สุด

ในกรณีของการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Software) เราคงต้องพิจารณาว่าเรามีทางทำได้อย่างไร โดยเฉพาะในกรณีของการไปซื้อ software และนำมาพัฒนาให้ดีขึ้น โดยเราควรจะมีสิทธิในส่วนของโปรแกรมที่เราพัฒนาขึ้นมาได้มากน้อยเพียงใด

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลคงต้องดำเนินการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความสมบูรณ์สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของต่างประเทศมากขึ้น เพื่อรองรับรูปแบบธุรกิจอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในปัจจุบันที่ดีและพัฒนาเจริญมากขึ้นตามลำดับ

5. การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา

ร.ศ. ดร. ทวี หอมชง รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยสยามและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับสถานการณ์ของการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทยว่าแม้ประเทศไทยจะเริ่มพัฒนาเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ไม่ต่ำกว่า 30 ปี (ตั้งสภาวิจัย พ.ศ.2499) แต่ระดับการพัฒนาเทคโนโลยีของไทยยังด้อยกว่าประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) โดยเปรียบเทียบ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากรัฐบาลไทยให้ความสำคัญในเรื่องการวิจัยและพัฒนา (R&D) น้อยมาก โดยมีอัตราส่วนเพียง 0.2% ต่อ GDP ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาของการขาดความต่อเนื่อง ในแผนการพัฒนาเทคโนโลยีระยะยาวประกอบกับ ความพร้อมด้านบุคลากรในการทำวิจัยก็มีปัญหามาโดยตลอด เพราะขาดการวางแผนในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วและกลุ่มอุตสาหกรรมใหม่มีอัตราส่วนประมาณ 3% ต่อ GDP มีนักวิจัยที่พร้อมจะทำ R&D เป็นแสนคนขึ้นไป

เมื่อพิจารณาจากภาพรวม จะเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้เทคโนโลยีของไทยไม่พัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น เพราะสาเหตุดังนี้

(1) นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของไทยไม่เคยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเทคโนโลยี

(2) นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าทำให้การแข่งขันของภาคเอกชนไทยจำกัดตัวเฉพาะตลาดภายในประเทศ ประกอบกับรัฐบาลใช้นโยบายคุ้มครอง (protectionism) มาโดยตลอดทำให้อุตสาหกรรมของไทยไม่สามารถยืนบนขาตัวเอง ต่างจากการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ NICS ที่พยายามเข้าร่วมการแข่งขันในตลาดต่างประเทศ ทำให้ต้องพัฒนาเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา

(3) ผลสืบเนื่องใน ข้อ 2 ทำให้ภาคเอกชนไทยนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศโดยไม่เคยพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อใช้ภายในประเทศ ทั้งนี้ เพราะเพียงการนำเข้าเทคโนโลยีก็เพียงพอต่อการแข่งขันของตลาดภายในแล้ว และไม่เคยมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างจริงจังจากต่างประเทศ เพราะเพียง

การใช้เทคโนโลยีนำเข้าในอดีตของไทยที่ผ่านมาไม่สามารถทำให้คนไทยรับโอนความรู้ทางเทคนิคที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของเครื่องจักรกลที่นำเข้าจากต่างประเทศได้

ร.ศ. ดร. ทวี ได้แบ่งระดับการวิจัยและพัฒนาเป็น 4 ระดับ คือ

(1) การวิจัยพื้นฐานเป็นการศึกษาเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ในระดับพื้นฐาน ซึ่งรัฐบาลควรเข้ามามีบทบาทมาก

(2) การวิจัยในระดับประยุกต์ เป็นการนำผลการวิจัยพื้นฐานมาปรับใช้กับอุตสาหกรรมแต่ละประเภท โดยรัฐบาลและเอกชนน่าจะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

(3) การพัฒนาและการปรับใช้เพื่อทดลองทำโรงงานต้นแบบ ซึ่งเป็นระดับที่เอกชนเข้ามามีบทบาทมากที่สุด

(4) การนำเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรม

ผู้เข้าร่วมสัมมนาท่านหนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า ภาคเอกชนไทยควรเข้ามามีบทบาทในการทำวิจัยและพัฒนามากกว่า เพราะจะเป็นจักรกลสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงพาณิชย์ โดยควรมีการเชื่อมโยงการวิจัยในระดับรัฐบาลและมหาวิทยาลัย ให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคเอกชน

ด้วยเหตุดังกล่าว ในการเตรียมการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ รัฐบาลและภาคเอกชนไทยควรมียุทธศาสตร์ดังนี้

(1) ควรเน้นเทคโนโลยีสมัยใหม่ bio - technology และ information technology

(2) ควรสร้างทีมการวิจัย เพราะเทคโนโลยีสมัยใหม่มีความซับซ้อนมาก ไม่สามารถทำการวิจัยได้เพียงลำพังเหมือนในอดีต

(3) โดยเหตุที่เทคโนโลยีสมัยใหม่มีอายุสั้นมาก และความต้องการของผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องมีการร่วมมือกับต่างประเทศ เพื่อทำการวิจัยเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะตอบสนองความต้องการของ

ตลาดได้ทันในลักษณะของ Cooperative Competition

(4) ดังนั้นการพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน จะต้องเน้นเรื่อง คุณภาพ ประสิทธิภาพ (ลดต้นทุนเพิ่มมาตรฐาน ISO 9000) ตอบสนองตลาด และ เน้นความรวดเร็ว

ผู้เข้าร่วมสัมมนาต่าง ๆ เห็นพ้องว่า ปัจจุบันการขาดบุคลากรด้าน วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีของไทยกำลังอยู่ในสภาวะวิกฤต ซึ่งมีผลต่อเนื่องใน ด้านการพัฒนาวิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยีทำให้ขาดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งๆ ที่ปัจจุบันประเทศไทยกำลังสูญเสียความได้เปรียบ ในการแข่งขันทางการค้า ระหว่างประเทศ เนื่องจากค่าแรงแพงขึ้น ต้นทุนการผลิตสูงมากเมื่อเปรียบ เทียบกับประเทศคู่แข่ง และความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆหมดไป

ปัญหาสำคัญในการพัฒนาบุคลากรของไทยคือ สถาบันการศึกษาไม่มี ประสิทธิภาพเนื่องจากค่าตอบแทนต่ำ ทำให้สูญเสียบรรดาครูอาจารย์ในสาย วิทยาศาสตร์และวิศวกรรมศาสตร์ นอกจากนี้ อัตราส่วนของงบประมาณในการ วิจัยและพัฒนาของไทยยังอยู่ในระดับต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ

ดังนั้น จึงนำเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลากร โดยการสนับสนุน การพัฒนาสถาบันเพื่อสร้างนักวิทยาศาสตร์ นักเทคโนโลยี นักวิจัยและช่างเทคนิค โดยแบ่งการแก้ปัญหาเป็น 3 ด้าน

การแก้ปัญหาระยะสั้น อนุญาตให้มีการนำนักวิทยาศาสตร์จากประเทศ เพื่อนบ้านมาใช้ (ประเทศไทยมี Ph.D. ด้านคณิตศาสตร์ทั่วประเทศเพียง 30 คน ในขณะที่มหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียวของเวียดนามมี Ph.D. ด้านนี้ว่า 60 คน) ผลักดันให้มีโครงการศึกษาร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ของนักเรียนไทย (ปัจจุบันยกเว้นในกรณีของสถาบัน AIT เท่านั้นที่มีความตกลง พิเศษในการให้นักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนในประเทศไทย ในขณะที่สถาบันการ ศึกษาทั่วไปมี VISA ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ แต่ไม่มี VISA นักศึกษาต่างชาติ ซึ่งทางกระทรวงการต่างประเทศกรมแรงงานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน่าจะรับไป พิจารณาปัญหาดังกล่าว โดยให้คำนึงถึงความจำเป็นในการพัฒนาการเทคโนโลยี

ของประเทศและการปรับเปลี่ยนสภาพเพื่อรองรับความสามารถในการแข่งขันของสินค้าไทย ในตลาดโลกเป็นสำคัญ

การแก้ปัญหาระยะกลาง

(1) กระตุ้นให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมด้านพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างแรงจูงใจด้านภาษี

(2) การเพิ่มงบการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักวิทยาศาสตร์ และเทคนิคให้มีคุณภาพดีขึ้น (ค่าเฉลี่ยของงบการพัฒนาวิศวกรที่มีคุณภาพตกประมาณ 1 แสนบาทต่อคนต่อปี ในขณะที่มหาวิทยาลัยไทยมีงบพัฒนาวิศวกรเพียง 4 หมื่นบาทต่อคนต่อปี)

(3) ยกระดับการวิจัย โดยเน้น

- คุณภาพของการผลิตให้สอดคล้องกับมาตรฐานของระบบ (ISO 9000)
- มุ่งแก้ปัญหาทางเทคนิคของแต่ละโรงงานให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจไทย

- ทำวิจัยหาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ

(4) สนับสนุนการทำวิจัยทั้งในด้านพื้นฐานและระดับ R&D

(5) จัดตั้งกองทุนการวิจัยในลักษณะต่าง ๆ

(6) การวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีในอนาคตควรเน้น

- การวิจัยเพื่อแสวงหาวัสดุใหม่ ๆ
- เทคโนโลยีชีวภาพ
- ไมโครอิเล็กทรอนิกส์
- การวิจัยตัวนำยิ่งยวด (super conductor)

การแก้ปัญหาระยะยาว

การแยกสถาบันการศึกษาให้เป็นอิสระจากระบบราชการ การวางแผนการผลิตครูด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการจัดทำเครือข่ายโทรคมนาคมเพื่อการศึกษา เช่น การใช้ดาวเทียมช่วยสอนทางไกลในชนบท เป็นต้น

6. การเสนอข้อคิดเห็นเรื่อง "การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์" โดย คุณวีระ อิงค์ธเนศ จากกลุ่มสหวิทยา

ประเทศไทยได้ใช้เวลาออกกฎหมายที่จะใช้คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นเวลาเกือบ 10 ปี นับตั้งแต่ปี ค.ศ.1985 ที่เริ่มมีความคิดสนับสนุนและคัดค้านการแก้ไขพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ให้คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จนในปี พ.ศ.2532 จึงได้มีการเสนอข้อแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ให้คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในฐานะเป็นงานวรรณกรรมซึ่งคาดว่าในปีหน้าเราจะมีกฎหมายคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์กันสักที

อย่างไรก็ตามการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ แม้จะเป็นการสร้าง ความมั่นใจให้กับนักลงทุนในอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ แต่ก็อาจมีผลกระทบข้างเคียง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม เพราะล่อมองจาก จุดยืนของประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทยที่เพิ่งเริ่มสนับสนุนผลักดันอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ เราคงต้องคำนึงถึงศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่เหนือกว่าเรามากๆ ด้วยเหตุนี้ เราคงต้องศึกษาประสบการณ์จากประเทศที่พัฒนาแล้วเพื่อตรวจสอบดูว่า การที่เราออกกฎหมายลิขสิทธิ์มาใช้คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้วในทางปฏิบัติมีปัญหา หรือเกิดผลกระทบข้างเคียงอย่างใดบ้าง

ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ ในสหรัฐฯ คือ การที่บริษัทใหญ่ๆ ใช้กลยุทธ์ในการห้ามมิให้มีการทำ reverse engineerin ป้องกันมิให้คู่แข่งใหม่ๆ สามารถเรียนรู้โค้ดต่างๆที่อยู่ทับในโปรแกรมบริษัทเล็กๆ ที่พยายามศึกษาโปรแกรม โดยอาศัยวิธี reverse engineering เหล่านี้ถูกฟ้องร้องข้อหาละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสหรัฐฯ ก็คือ ในช่วงแรกระหว่างปี ค.ศ.1980-1990 ศาลสหรัฐฯ ซึ่งยังไม่เข้าใจลักษณะตัวของ software engineering ได้ตัดสินใจให้การทำ reverse engineering เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ อันมีผลเสมือนเป็นการจำกัดการแข่งขันทางธุรกิจ

เพราะทำให้บริษัทเล็กๆ ที่ต้องการกระโดดเข้ามาในธุรกิจอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ต้องหายไปจากตลาดอย่างรวดเร็ว

แต่ในช่วงปี ค.ศ. 1900-1993 ที่ผ่านมามีผู้พิพากษาสหรัฐฯ เริ่มเข้าใจในความสลับซับซ้อนของเทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) มากขึ้น และเริ่มเห็นปัญหาในส่วนนี้ว่าจะนำไปสู่การผูกขาดทางธุรกิจ ประกอบกับนักวิชาการในแวดวงคอมพิวเตอร์และนักนิติศาสตร์รุ่นใหม่ เริ่มตั้งข้อสังเกตและแสดงความคิดเห็นในวงวิชาการมากขึ้น ทำให้ศาลสหรัฐฯ เริ่มเปลี่ยนแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ป้องกันผลกระทบในด้านการผูกขาดที่อาจเกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ที่เคร่งครัดจนเกินไป

นอกจากนั้นประชาคมยุโรปซึ่งมีอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ที่พัฒนาจนกลายเป็นคู่แข่งสหรัฐฯ เริ่มหันมาใช้นโยบายบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์แบบผ่อนคลายเป็นกระตุนให้เกิดการแข่งขันในทางการที่เป็นธรรม (Anti Monopoly Policy) ได้ประกาศใช้ European Directive อนุญาตให้ทำ reverse engineering ได้ หากเป็นการเขียนโปรแกรมเพื่อทำงานประสานกับโปรแกรมอื่นๆ (inter-operability) ทำให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป 12 ประเทศ ต้องยึดตามแนวทางอนุญาตการทำ reverse engineering และกลายเป็นแรงผลักดันให้ศาลสหรัฐฯ ตัดสินว่าการทำ reverse engineering เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ไม่ขัดกับกฎหมายลิขสิทธิ์

นอกจากเรื่อง reverse engineering แล้วปัญหาอีกด้านหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ก็คือ การคุ้มครองการออกแบบ window หรือ user interface เพราะ window ได้กลายเป็นรูปแบบสำคัญที่มีผลต่อการจำหน่ายซอฟต์แวร์ เนื่องจาก window ทำให้เกิดความสะดวกต่อผู้ใช้ที่ไม่ค่อยมีความรู้หรือไม่เคยฝึกฝนทางด้านคอมพิวเตอร์มาก่อน แต่สามารถอาศัยความสะดวกใช้ของ window ในการใช้งานคอมพิวเตอร์ อย่างไรก็ตาม บริษัทซอฟต์แวร์เข้าสู่ที่ต้องการพัฒนาโปรแกรมใหม่ๆ ออกสู่ท้องตลาดจำเป็นต้องอาศัยรูปแบบ window ที่มีอยู่เดิมเป็นฐานในการพัฒนาซอฟต์แวร์ของตน

จึงเกิดคำถามว่า การออกแบบ window ควรได้รับความคุ้มครองแค่ไหน ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งขอบเขตการคุ้มครอง window จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในประเทศไทยมาก เพราะซอฟต์แวร์เข้าสํของไทยที่ต้องการเข้าสู่ตลาดระหว่างประเทศคงต้องอาศัย window ที่มีอยู่แล้วและได้รับความนิยมนจากผู้ใช้เป็นฐานในการพัฒนา ดังนั้น หาก window เหล่านี้ ถูกกฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองจนกลายเป็นอุปสรรคในการพัฒนาซอฟต์แวร์จะมีผลกระทบอย่างไร เพราะในสหรัฐฯ เองซึ่งเป็นประเทศที่มีศักยภาพด้านเทคโนโลยีสูงกว่าไทย ในช่วงหลังศตวรรษที่ 20 ยังนำปัญหาเรื่องการผูกขาดและมาตรฐานสินค้ามาเป็นเหตุผลในการลดผลกระทบที่เกิดจากการผูกขาดภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

ด้วยเหตุนี้ ในการที่รัฐบาลไทยนำพันธกรณีของภาคีมาปรับเปลี่ยนแก้ไขกฎหมายภายในควรจะพิจารณาผลกระทบข้างเคียงด้วย และต้องศึกษาอย่างลึกซึ้งว่า เราจะอาศัยช่องว่างของความตกลงภาคีกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของเราอย่างไรจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของเรามากที่สุด

ในวันนี้เราได้รับเกียรติ จาก คุณวีระ อิงค์ธเนศ จากกลุ่มสหวิริยา มาให้ข้อคิดเห็นกับการสัมมนาในฐานะผู้ที่อยู่ในวงการคอมพิวเตอร์โดยตรง ขอเรียนเชิญคุณวีระ ครับ

ขอบคุณครับ เป็นเรื่องน่ายินดีที่ได้ทราบว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์คุ้มครองซอฟต์แวร์จะมีผลบังคับใช้เร็วขึ้น เพราะจะทำให้อนาคตของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์เป็นอุตสาหกรรมที่มีความแจ่มใส

ซอฟต์แวร์เป็นคำสิ่งที่ทำให้คอมพิวเตอร์ทำงานตามที่เรากำลังต้องการปัจจุบัน อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์เติบโตรวดเร็วมากจนมีคำวิจารณ์ในสหรัฐฯว่า อีกไม่กี่ปีข้างหน้าถ้าพูดถึงอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ แล้ว ให้หมายถึงซอฟต์แวร์

ซอฟต์แวร์มีความสำคัญอย่างมากเพราะเป็นตัวสิ่งให้เครื่องทำตามที่ต้องการ ดังนั้น การพัฒนาซอฟต์แวร์จึงเริ่มจากการสำรวจดูความต้องการของลูกค้าเป็นสำคัญว่าผู้ใช้งานมีความต้องการจุดใดบ้างโดยการพัฒนาซอฟต์แวร์ขนาดใหญ่

ต้องใช้เวลารวบรวมข้อมูลเป็นปี ในขณะที่บางตัวเป็นซอฟต์แวร์ขนาดเล็กใช้เวลา 2-3 อาทิตย์ก็ได้

ขั้นตอนที่สองเป็นขั้นตอนการออกแบบเพื่อให้ซอฟต์แวร์ทำงานได้สะดวก รวดเร็ว และมีคุณภาพการออกแบบเป็นเรื่องราวเทคนิคที่มีความสลับซับซ้อนและมีหลายวิธีต้องให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจึงจะพัฒนาการออกแบบที่ดีได้

ขั้นตอนที่สาม เป็นเรื่องของการทดสอบ ซึ่งต้องใช้เวลานานพอสมควรและต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มต่างหากที่ไม่ใช่ผู้เขียน กลุ่มผู้ทดสอบนี้จะใช้เวลาและความชำนาญในการตรวจสอบโปรแกรมคอมพิวเตอร์แตกต่างกับความสลับซับซ้อนของระบบ ถ้าเป็นระบบเล็กๆ อาจใช้เวลา 6 เดือน และใช้บุคลากร 2-4 ท่าน แต่ถ้าระบบใหญ่ๆ อาจใช้คนเป็นร้อยใช้เวลาประมาณ 4-5 ปี ดังนั้นถ้าเราคิดต้นทุนจาก labour cost จะเห็นว่า ถ้าเป็นซอฟต์แวร์ระบบเล็กๆต้นทุนเป็นแสน ถ้าระบบใหญ่ต้องใช้เวลาอาจถึงร้อยล้านได้ ดังนั้นการที่เราถือปีโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้วจ่ายกันแค่ 20 บาทนี้ ถ้าวิเคราะห์อย่างง่ายก็ไม่น่าคุ้มค่าแน่นอน แล้วทำให้อุตสาหกรรมไม่มีโอกาสพัฒนาได้เลย หลายท่านมีความคิดความสามารถที่จะผลิต software ขึ้นมา แต่ขายได้แค่ 10 ชุดในบ้านเราส่วนที่เหลือเป็นหมื่นกว่าชุดถูกถือปีใช้ฟรี ลองคิดดูซิว่าแล้วเขาจะมีทุนจากไหนที่จะพัฒนาต่อ เพราะ software มันไม่อยู่กับที่เหมือนกับระบบอุตสาหกรรม เมื่อระบบงานมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป ระบบซอฟต์แวร์ต้องเปลี่ยนตามด้วย ดังนั้นซอฟต์แวร์แต่ละ version จะต้องมีการ up grade อย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 1 ครั้งต่อปีแต่หากเป็นในต่างประเทศจะมีการ up grade 2 ครั้งต่อปี และเงื่อนไขต่างๆ จะต้องมีการพัฒนาการเรื่อยๆซึ่งต้องใช้เวลาเป็นปีๆ ตัวอย่างเช่น การทำ Dictionary ของไทยต้องใช้เวลาเกือบปี ระบบการพัฒนาซอฟต์แวร์ไม่ใช่แค่เขียนคำสั่งเท่านั้น จะมีงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น คู่มือการใช้ software การทำ Reference หรือคู่มืออ้างอิงของ software นั้นๆ ทำแคตตาล็อกทำ Packaging เป็นต้น ซึ่งต้องใช้การลงทุนทั้งนั้น

จากภาพดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า กว่าจะพัฒนาซอฟต์แวร์ออกมาจำหน่ายในตลาดนั้นมีการขั้นตอนที่สลับซับซ้อน และมีค่าใช้จ่ายแพงมาก

ปัจจุบันซอฟต์แวร์ที่วางจำหน่ายในตลาด มี 5 ประเภท

1. ซอฟต์แวร์พื้นฐาน หรือ Operating System (O S) เป็นซอฟต์แวร์ที่คอยอำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้ได้มากขึ้น โดยทำให้โปรแกรมและคอมพิวเตอร์ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น เช่นโปรแกรมไมโครซอฟต์วินโดวส์ เป็นต้น
2. ซอฟต์แวร์ที่ต้องใช้ทำงานร่วมกับซอฟต์แวร์ตัวอื่นๆ [interface] พวกซอฟต์แวร์ tool Communication
3. ซอฟต์แวร์ ประเภทระบบบริหารข้อมูล
4. ซอฟต์แวร์ประยุกต์ [Application software]
5. ซอฟต์แวร์ CGI ซึ่งรวมกับ Home Entertainment software ด้วย

การนำซอฟต์แวร์มาใช้งานนั้นมีได้หลายวิธีมาก ดังจะเห็นได้ว่า

1. ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้ามากจนสามารถเก็บซอฟต์แวร์ไว้ในฮาร์ดแวร์ [Hardware] หรือเรียกว่า microchip ซึ่งเป็นชิพชิ้นหนึ่งที่สามารรถเสียบเข้าไปใน Computer ได้และจะมองไม่เห็นเลย เวลาเราเปิดเครื่องซอฟต์แวร์ชิพนั้นจะทำงานทันที ซึ่งส่วนใหญ่ซอฟต์แวร์เหล่านี้สามารถพบได้ในอุปกรณ์เครื่องไฟฟ้าทุกๆ อย่างที่จำหน่ายในปัจจุบันนี้ ไม่จำกัดแค่เครื่องคอมพิวเตอร์เท่านั้น จะเป็นเครื่องพิมพ์ เครื่องซักผ้า โทรทัศน์ก็จะมีไมโครชิพนี้อยู่ และตัวนี้ก็มีซอฟต์แวร์ควบคุมอุปกรณ์นั้น ในปัจจุบันนี้มีการละเมิดลิขสิทธิ์ในชิพอย่างมากเลย ไม่เฉพาะแต่อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์เท่านั้น อุตสาหกรรมเครื่องไฟฟ้าก็มีการละเมิดลิขสิทธิ์อย่างนี้อยู่ ทั้งนี้โดยแทนที่จะไปลงทุนพัฒนา software การควบคุมอุปกรณ์กลับใช้วิธีไปก๊อปปี้ของผู้อื่น , เกาหลีมา โดยการถอดชิพชิ้นนั้นออกมาและก็ใส่เข้าไปในเครื่องอุปกรณ์ที่สามารถก๊อปปี้ แล้วก็เอาชิพชิ้นนั้นใส่เข้าไปในอุปกรณ์ของเขาแล้วจำหน่ายเลย ซึ่งอันนี้เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ เพราะ

ซอฟต์แวร์นั้นเราไม่ได้พัฒนาขึ้นมาเองเรามีแต่ก๊อปปี้ของคนอื่นมา ปัญหาดังกล่าวไม่ใช่มีผลกระทบแค่อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์เท่านั้น มันกระทบถึงอุตสาหกรรมไฟฟ้าด้วย

2. การวางจำหน่ายในรูปแบบ Disket ที่ทุกคนคุ้นเคย

3. การ Load โปรแกรมเข้าไปใน Hardise ตั้งแต่ที่เขาส่งของมาจากโรงงานมีหลายบริษัททำกัน ถือว่าแทนที่จะลดราคาเครื่องคอมพิวเตอร์ บริษัทกลับใช้วิธีทำ Promotion โดยพิจารณาเห็นว่าซอฟต์แวร์ชิ้นนี้มีคนนิยมใช้กันมาก ก็ติดต่อบริษัท software ชื่อลิขสิทธิ์มา ชื่อ License อาจจะในราคาเหรียญ -2-3 เหรียญก็ตาม และคอมพิวเตอร์ทุกเครื่องเขาจะมีการ Copy software ตัวนี้เข้าไปใน Hardise แล้วส่งจำหน่าย ให้ลูกค้าใช้ ซึ่งปัจจุบันนิยมทำกันมาก

4. การวางจำหน่ายในรูปของซีดี (C D) ซึ่งในอนาคตคิดว่าโปรแกรมในรูปดีสเก็ตจะต้องตัดออกจากการจำหน่ายซอฟต์แวร์ต่อไปน่าจะเป็น C D มากกว่า

5. โปรแกรมในรูปของเทป ซึ่งจะมีโอกาสได้เห็นน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องแบบใหญ่ๆที่จะวางจำหน่ายบนเทป

6. Electronic Mall ในอนาคตจะสามารถซื้อโดยการผ่าน Electronic Mall ซึ่งเก็บอยู่ในฐานข้อมูลอยู่แล้ว เราก็เลือกเอาว่าจะเอา software ตัวไหน ข้อมูลส่วนนี้ก็จะผ่านสายโทรศัพท์เข้ามาในคอมพิวเตอร์ของเราเลย ซึ่งจะเกิดขึ้นแน่ ในเมืองนอกมีแล้ว วิธีการจำหน่ายอย่างนี้นั้นจะสร้างความลำบากให้กับผู้ที่ตรวจจับการละเมิดลิขสิทธิ์เป็นอย่างมาก

สำหรับการเตรียมตัวของผู้ใช้ [User] จะต้องพิจารณาอีกหลายปัจจัย ทั้งนี้เพราะผู้ใช้ในบ้านเราใช้อะไรก็ได้ ซึ่งอันนี้อันตรายมากถ้ามีกฎหมายลิขสิทธิ์ เพราะว่าถ้าองค์กรของเรามีมาตรฐานการใช้ software อันาจต้องรองกับบริษัทขาย software จะมีมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ถ้าเราใช้ Microsoft word เพียงอย่างเดียว ทุกคนจะอยู่ได้มาตรฐานของ ไมโครซอฟต์เวิร์ด ดังนั้นถ้าเราซื้อ 100 ชุด เราก็เอา 100 ชุดไปต่อรองกับผู้พิพากษา software

ว่าเราจะขอซื้อ License ได้ใหม่ ราคา License กับราคาที่ซื้อชุดต่อชุด ราคต่างกันอย่างมากมหาศาล

แต่ถ้าเราไม่มีมาตรฐานอันนี้เกิดขึ้น แต่มีการใช้ standard พร้อมกับหมายความว่า พนักงานคนหนึ่งใช้ไมโครซอฟต์เวิร์ดในขณะที่คนอื่นๆใช้ I R T เวิร์ด อีกหน่วยงานหนึ่งใช้ซอฟต์แวร์ตัวอื่นๆ เช่นนี้เราไม่มีอำนาจการต่อรองที่จะขอเป็น Group License เพราะถ้าเราขอ Group License เพียงแค่ 10 - 20 ชุด เขาบอกว่าเชิญไปซื้อที่ตัวแทนจำหน่าย

Group License มีความหมายว่าทางบริษัทผู้พัฒนา software จะส่งจดหมายว่าทางบริษัทอนุญาตให้เราใช้ซอฟต์แวร์นี้ในจำนวนกี่ชุด และให้ Master piece เราก็จะต้องไม่ใช้เกินในสัญญา ถ้าซื้อเป็นชุดต่อชุด หมายความว่า คุณจะต้องมีคู่มือ ดิสเก็ต และส่วนอื่นๆ ซึ่งยุ่งยากในการบริหารซอฟต์แวร์เหล่านี้

ในส่วนของ License อีกแบบหนึ่ง คือ เราจะเริ่มมีฐาน และหน่วยงานที่จะผลิตอุปกรณ์ Hardware Computer ขึ้นในบ้านเรา ในปัจจุบันนี้ Firm ware หรือ O.S. ที่ผนวกไปกับคอมพิวเตอร์ ที่ผลิตในบ้านเรายังจะไม่ได้ขอลิขสิทธิ์ ซึ่งในส่วนนี้ ถ้าเครื่องคอมพิวเตอร์ที่ผลิตในประเทศไทย และไม่ได้ขอ Lisense จากต่างประเทศ ถ้าจะส่งไปขายเมืองนอกอันนี้ไม่ได้เลย เพราะไม่มีประเทศไทยยอมรับเครื่องที่ละเมิดลิขสิทธิ์ ดังนั้น ถ้าเราคิดว่าเราจะขายอุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ส่งไปขายต่างประเทศในส่วน Firm ware และ chip นี้เราต้องรีบทำให้ถูกต้องเพราะการขายภายในประเทศไทยทำได้ แต่ถ้ามีกฎหมายลิขสิทธิ์เกิดขึ้นการทำวิธีนี้ก็ไม่ได้ถูกต้อง

กฎหมายลิขสิทธิ์มีการถกเถียงกันอยู่ว่าอะไรควรคุ้มครอง ในความคิดของผม ขอตั้งข้อสังเกต ดังนี้

1. ควรจะคุ้มครองในแง่ของ Structure Sequence และ Organization เสียก่อน ในส่วนนี้กฎหมายเมืองนอกก็ให้การคุ้มครองอยู่แล้ว

ในความคิดเห็นส่วนตัว เห็นว่า น่าจะคุ้มครองเพราะเป็นหัวใจ เพราะถ้ามีคนเอาไปก๊อปปี้จะลดต้นทุนไปครึ่งหนึ่ง ซึ่งผู้พัฒนาและเจ้าของจะเสียเปรียบ

2. Look and Feel Alike หมายถึงว่า คนอื่นทำ software ตัวหนึ่งออกมา หน้าตา [window] เป็นอย่างนี้ วิธีการใช้อย่างนี้ แต่ปัจจุบันในต่างประเทศได้มีการคุ้มครอง คุณจะทำหน้าต่างเหมือน software นั้นไม่ได้ ผมว่าอันนี้อันตรายมาก เพราะจะทำให้การพัฒนาซอฟต์แวร์แคบลงๆ ซึ่งไม่ควรคุ้มครอง

ในอนาคต ในส่วนของ Look and Feel Alike จะมีมาตรฐานเกิดขึ้นอยู่บน windows ซึ่งตั้งจากบริษัทที่พัฒนา O.S. ดังนั้นในส่วนนี้ในอนาคตคงจะตัดทิ้งไป

3. Reverse Engineering หมายความว่า เวลาผมเขียนเป็นภาษาคอมพิวเตอร์ ซึ่งภาษาระดับสูงนี้มนุษย์ยังอ่านได้ แต่ภาษานี้ไม่สามารถสั่งการให้คอมพิวเตอร์ทำงานได้ จำเป็นต้องมีการ compile หรือ แปลเป็นภาษาคอมพิวเตอร์(ตัวเลข)หลังจากแปลเป็นภาษาคอมพิวเตอร์ (คือสัญลักษณ์ O S L) แล้ว Reverse Engineering ก็ถึงจะแปลจาก 0-1 มาเป็นภาษาที่คนอ่านได้ สาเหตุที่จำเป็นต้อง Reverse Engineering ก็คือว่า เป็นหนทางเดียวที่จะเข้าไปรู้ว่าคุณเขียนอย่างไร ถ้าเขียนเป็น Reverse Engineering ผู้ที่จะไปวิเคราะห์ ก็จะวิเคราะห์ยากมากเพราะเต็มไปด้วย 0 กับ 1 ทั้งหมดซึ่งไม่มีทางอ่านได้เลย การแปลออกมาเป็น Reverse Engineering คือภาษาที่คนอ่านได้ ผมถือว่าวิธีนี้ก็ผิด ถ้าแปลได้ความลับที่คิดไว้ก็เปิดเผยหมด แต่ถ้าถามว่าเมื่อนอกมีกฎหมายคุ้มครอง Reverse Engineering แต่ในทางปฏิบัติยังทำ Reverse Engineering กันอยู่หรือเปล่า ตอบว่ายังทำอยู่ เพราะเป็น Industry Practices อเมริกา เกาหลี ญี่ปุ่น ก็ทำอยู่แต่เพียงว่าเขาทำแล้วไม่ให้คนอื่นจับได้ ในส่วนนี้ถ้ามีกฎหมายคุ้มครองแล้ว คนไทยทำไม่ได้หรือผมไม่ตอบ เหมือนกับทั่วโลกเขาทำกันทั้งนั้น

ในส่วนของ Copy ให้เป็น Personal use ผมค่อนข้างไม่เห็นปัญหา เพราะในส่วนนี้ หลังจากเราซื้อซอฟต์แวร์ตัวหนึ่งมาต้องป้องกันไว้ เพราะสิ่งที่เราซื้อมานั้นถ้าเสียหายเราจะต้องมี Back up ไว้อยู่ที่จะนำมาใช้ต่อได้ นำมาใช้ในช่วงเวลาฉุกเฉิน แต่ต้องตีความอันนี้ให้ชัดเจน ไม่ใช่จะก๊อปปี้ให้เพื่อนพันคนใช้ได้ อันนี้ก็อันตรายเหมือนกัน

ถ้ามีกฎหมายลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์จะทำให้ราคาซอฟต์แวร์บ้านเราแพงขึ้น หรือเปล่า

-ถ้าเป็น software ที่เราต้องอาศัย software ของเมืองนอกมีสิทธิแพงขึ้น ในปัจจุบัน software บางตัวเราตั้งราคาขายต่ำกว่าตลาดโลก ถ้าตั้งไม่ต่ำกว่าที่อื่นเราจะขายไม่ได้เพราะเราไม่ได้กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองอยู่ ดังนั้น ถ้าประเทศไทยมีกฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว ข้ออ้างอันนี้จะหายไปแล้ว เพราะจะมีแค่ซอฟต์แวร์ของแท้ ก็ไม่ต้องลดราคาให้ต่ำลงแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงมีบางประเทศจะถือโอกาสนี้ปรับราคาตามมาตรฐานที่ขายในต่างประเทศ

ทางแก้ก็คือว่า เราต้องช่วยกันไม่ให้บริษัทใดบริษัทหนึ่ง Monopoly สินค้าชิ้นนั้น ตัวอย่างเช่น ถ้าคนไทยนิยมใช้ software X. จนถึงขนาดไม่ใช้ software X. ไม่ได้ อย่างนี้ถ้ามี Copyright Law เจ้าของลิขสิทธิ์จะตั้งราคาเท่าไรก็ได้ เราก็ต้องซื้อ อย่างนี้ผมคิดว่าคนไทยควรจะมีทางเลือกในการใช้ software มากกว่า 1 ทาง ซึ่งทางรัฐบาลน่าจะช่วยได้ เช่น รัฐบาลจีนได้หันทางรัฐบาลช่วย และสนับสนุนให้คนไทยในประเทศคิด Word Processor เอง

-ถ้าเป็น software ที่พัฒนาเองในประเทศ จะแพงขึ้นหรือไม่

ผมว่าไม่ มีแต่จะถูกลงอย่างแน่นอน เมื่อมีกฎหมายลิขสิทธิ์เกิดขึ้น ก็จะมีคนเข้ามาทำธุรกิจนี้มากขึ้น เมื่อมีคนทำมากขึ้นก็จะมีสินค้าวางจำหน่ายมากขึ้น มีการแข่งขันมากขึ้น software ก็จะถูกลง แต่มีคุณภาพดีขึ้น

ทุกวันนี้ software จะขายให้ถูกได้ยากมาก เพราะต้นทุนการผลิตกับปริมาณจะขายได้น้อยมาก เพราะฉะนั้นเวลาขาย software จึงมักจะตั้งราคาให้แพง

ในปัจจุบันนี้อุปสรรคของอุตสาหกรรม software ไม่ใช่กฎหมายลิขสิทธิ์ เป็นหัวใจหลัก และไม่ใช่เป็น Main ของปัญหาของประเทศ เท่าที่ผมสัมผัสมา 10 ปีนี้ แต่เป็นปัญหาเรื่อง People ware ในส่วนของ Copyright Law ที่จะเกิดขึ้นในบ้านเราจะทำให้คนสนใจเข้าในฟิวมากขึ้น และคนที่เข้ามาในฟิวนี้ก็จะไม่หนีไปฟิวอื่น ซึ่งผมคิดว่า ความเสียหายตรงนี้มีใช่แต่อุตสาหกรรม software แต่เป็นความเสียหายของประเทศด้วย ลองคิดดูว่ารัฐบาลส่งเสริมเด็กคนหนึ่งจบ Computer Engineering จากจุฬา หรือ จากมหาวิทยาลัยรัฐบาลอะไรก็ตาม ลงทุนไปเท่าไร แต่ถ้านักศึกษาคนนั้นเรียนจบฟิวนี้แต่ไปเล่นหุ้นหรือไปทำอย่างอื่น ความเสียหายมีใช่เฉพาะเด็กคนนั้น แต่เป็นของรัฐบาลมากกว่า เพราะกว่าจะส่งเสริมเขาเรียนจบฟิวนี้ลงทุนไปเท่าไร

สรุปผลการสัมมนา เชิงปฏิบัติการ เรื่องผลการเจรจาภาคีกรอบอุรุกวัยต่อระบบ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย

1. บทนำ

เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะเทคโนโลยีขั้นสูงทางด้านข่าวสาร หรือ เทคโนโลยีสารสนเทศ (information technology) ได้มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน จนอาจกล่าวเปรียบเทียบได้ว่า ในขณะที่เมื่อพลสตีกเคยเป็นวัสดุหัตถ์จรรย และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวงการอุตสาหกรรมในต้นศตวรรษที่ 20 เทคโนโลยีข่าวสารกำลังก่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปแบบใหม่ในทางการผลิตของอุตสาหกรรมศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันข้อมูลข่าวสารได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้นจนกลายเป็นปัจจัยที่สามของการผลิตควบคู่ไปกับแรงงานและทุนซึ่งเป็นปัจจัยทางการผลิตดั้งเดิม ด้วยเหตุดังกล่าว เมื่อมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาจัดระเบียบข้อมูลข่าวสาร จึงเกิดผลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการดำเนินงานและการตัดสินใจทางธุรกิจและอุตสาหกรรมในแทบทุกสาขา

เทคโนโลยีขั้นสูงทางด้านข้อมูลข่าวสาร ในที่นี้หมายรวมถึงการพัฒนาการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ การออกแบบแผงวงจรไฟฟ้า (semiconductor chip or integrated circuit) ซึ่งคุณค่าของความสำคัญมิได้อยู่ที่ตัววัสดุหากแต่เป็นข้อมูลข่าวสารที่บรรจุอยู่ในสิ่งประดิษฐ์เหล่านั้นและนั่นหมายถึงการที่ข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญจนกลายเป็นสินค้า (Commodity) ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวต้องอาศัยการลงทุนอย่างมหาศาลและการทุ่มเทกำลังสมองที่ต้องประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนา (R&D) แต่ทว่าข้อมูลดังกล่าวง่ายต่อการถูกลอกเลียนแบบจากบุคคลอื่นโดยไม่ต้องลงทุนมากนัก

ด้วยเหตุดังกล่าว ในขณะที่ทุกประเทศตระหนักว่า เทคโนโลยีด้านข่าวสาร เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและส่งเสริมศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ ทุกประเทศโดยเฉพาะประเทศอุตสาหกรรมก็เริ่มให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ประกอบอยู่ในรูปของกฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายทางการค้า ซึ่ง

กฎหมายเหล่านี้วางอยู่บนหลักพื้นฐานของทรัพย์สินส่วนตัว (private property) เพราะปราศจากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ จะเป็นการเปิดโอกาสให้คู่แข่งทางการค้าลอกเลียนหรือขโมยเทคโนโลยีเหล่านี้โดยไม่ต้องลงทุนอะไรเลย

อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีทางด้านข่าวสารมีลักษณะเฉพาะที่พิเศษและสลับซับซ้อนแตกต่างไปจากทรัพย์สินทางปัญญาดั้งเดิมที่ถูกผลิตขึ้นมาในรูปของหนังสือ ภาพยนตร์ ดนตรีหรือสิ่งประดิษฐ์ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า ด้วยเหตุดังกล่าว พัฒนาการของเทคโนโลยีข่าวสารจึงก่อให้เกิดแรงกดดันต่อระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาดั้งเดิมทั้งในระดับภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศ

หากกล่าวโดยทั่วไปแล้ว ไม่เพียงเทคโนโลยีข่าวสารเท่านั้น แต่เทคโนโลยีสมัยใหม่อื่น ๆ ก็ประสบปัญหาต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเช่นกัน ตัวอย่างเช่น การคุ้มครองการออกแบบทางอุตสาหกรรม (industrial design) สิ่งประดิษฐ์ทางจุลชีวภาพ การประดิษฐ์พันธุ์พืชและสัตว์ การคุ้มครองข้อมูลความลับทางธุรกิจ (Data Protection) สิ่งประดิษฐ์เหล่านี้บางประเภทมีสภาพก้ำกึ่งระหว่างสิ่งประดิษฐ์ภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรและกฎหมายลิขสิทธิ์ ในขณะที่สิ่งประดิษฐ์บางประเภทไม่สามารถหรือไม่เหมาะสมที่จะคุ้มครองภายใต้กฎหมายทั้งสองแบบ ต้องสร้างกฎหมายพิเศษเฉพาะแบบขึ้นมาคุ้มครองแทน

2. การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทยในบริบทของ

เศรษฐกิจโลก

ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ระบบเศรษฐกิจของไทยมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและอยู่ในช่วงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างจากสังคมเกษตรมาเป็นเศรษฐกิจแบบเกษตรกรึ่งอุตสาหกรรม (Agro Industrial Society) โดยเฉพาะการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการผลิตเพื่อส่งออกอันเป็นผลมาจากความได้เปรียบทางด้านค่าจ้างแรงงาน และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม

การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจโลก (world trading system) จาก
 ยุคการค้าเสรีทางด้านการเมืองและการทหาร มาสู่ยุคของการแข่งขันทาง
 การค้า ทำให้ระบบเศรษฐกิจของไทยต้องเผชิญกับภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ
 ที่รุนแรง ทำให้ความได้เปรียบทางการแข่งขันระหว่างประเทศ
 (competitiveness) ในอดีตไม่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการแข่งขันในระบบ
 เศรษฐกิจโลกอีกต่อไป

ปัจจัยที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมีดังนี้

1. สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศมีการแข่งขันอย่างเข้มข้น และ
 มีประเทศคู่แข่งในตลาดโลกเพิ่มจำนวนมากขึ้น ในอดีตไทยสามารถเพิ่มส่วน
 แบ่งการส่งออกในตลาดโลกได้เป็นเท่าตัว แต่ปัจจุบันแค่การจะรักษาส่วน
 แบ่งตลาดการส่งออกให้อยู่ในระหว่างเท่าเดิมก็ยังเป็นเรื่องยาก เรามีความพร้อม
 เพียงใด และเราจะพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างไร เป็นสิ่งที่
 ต้องทบทวนเพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางนโยบายเศรษฐกิจไทยให้เหมาะสมที่สุดใน
 การเข้าสู่สถานการณ์ใหม่ของการแข่งขันในเวทีโลก

2. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกที่มีการรวมกลุ่มทาง
 เศรษฐกิจต่าง ๆ ถึงแม้ว่าจะได้มีการบรรลุข้อตกลงรอบอุรุกวัยในการเปิดตลาด
 และการจัดองค์การการค้าโลกแล้วก็ตาม แต่เชื่อได้ว่ากระแสการรวมกลุ่มทาง
 เศรษฐกิจอาจแปรสภาพไปสู่การหวังผลทางด้านการกีดกันทางการค้าต่อประเทศ
 คู่แข่งและมีแนวต่อต้านในรูปแบบใหม่ที่มีใช้มาตรการทางภาษี อาทิเช่น มาตรฐาน
 ทางด้านสุขอนามัยด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น นโยบายการแก้ไข
 ปัญหาแบบเดิม ๆ ที่มักทำกันปีต่อปี จึงอาจขาดประสิทธิผลและไม่สามารถรองรับ
 กับความท้าทายใหม่ ๆ เหล่านี้ได้

3. การพัฒนาการส่งออกในอดีตมักเน้นที่เป้าหมายในการเพิ่มการส่ง
 ออกแต่ไม่ได้พิจารณาถึงฐานะในการครองตลาด และการเปรียบเทียบกับประเทศ
 คู่แข่งขันว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นไร เช่น เปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซีย
 จีน ไต้หวัน เป็นต้น แต่สำหรับในอนาคตแล้ว เราไม่สามารถพิจารณาที่อัตราการ

ขยายตัวของเราเองแต่เพียงประการเดียวได้ เราจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งในตลาดโลกและในประเทศคู่แข่งที่สำคัญมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต

4. การผลิตในหลายสาขาของไทยเริ่มประสบปัญหาจากการสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ แต่อีกหลายสาขาการผลิตไทยก็ยังมีศักยภาพในการแข่งขัน เราจะมีแนวทางในการพัฒนาอย่างไรเพื่อปรับปรุงรักษา หรือพัฒนาขีดความสามารถโดยรวมของประเทศ ทั้งในแง่ของการปรับตัวของสาขาการผลิตสำคัญในปัจจุบันและในแง่ของสาขาการผลิตใหม่ ๆ ที่อาจมีศักยภาพสูงในอนาคตระยะยาว

3. การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับโครงสร้าง เศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน

รูปแบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมกับสังคมใด ควรมีลักษณะสอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระดับการพัฒนาเทคโนโลยีในสังคมนั้น เพราะหากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีระดับสูงเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับขีดความสามารถทางเทคโนโลยีและศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นแล้ว การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะมีลักษณะ เป็นอำนาจผูกขาดที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มอิทธิพลทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพทางเทคโนโลยีสูงกว่าและจะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาเทคโนโลยีของสังคมโดยรวม

ในทางตรงข้าม หากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ในระดับที่ต่ำเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะดังกล่าวจะขาดผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ เสมือนไม่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในสังคมนั้นเลย เพราะจะเกิดเป็นช่องว่างของกฎหมายอันมีผลให้ผู้คิดค้นเทคโนโลยีและการประดิษฐ์ขั้นสูงไม่สามารถขอรับการคุ้มครองได้และจะส่งผลให้ขาดแรงจูงใจต่อนักลงทุนและนักประดิษฐ์ที่จะคิดค้นของกฎหมายอันมีผลให้ผู้คิดค้นเทคโนโลยีและการประดิษฐ์ขั้นสูงไม่สามารถขอรับ

การคุ้มครองได้และจะส่งผลให้ขาดแรงจูงใจต่อนักลงทุนและนักประดิษฐ์ที่จะคิดค้น ทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสูงอันจะทำให้สังคมนั้นจะสูญเสียโอกาส (opportunity cost) ในการพัฒนาเทคโนโลยีระดับสูงซึ่งจะเกิดผลเสียไม่น้อยไปกว่าในกรณีที่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามากไปเช่นกัน

ด้วยเหตุดังกล่าวความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมกับศักยภาพของเทคโนโลยี จึงเป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในกรณีของประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่อ่อนด้อยกว่าประเทศอุตสาหกรรมโดยเปรียบเทียบ

ในโครงสร้างระบบเศรษฐกิจไทยปัจจุบัน จุดเด่นของของเศรษฐกิจไทยมิได้อยู่ที่การขยายแรงงานที่มีราคาถูกเหมือนในอดีต การพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจ ต้องอาศัยทรัพยากรทางปัญญาเป็นหลัก รัฐบาลต้องสนับสนุนส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนศักยภาพและความพร้อมทางด้านเทคโนโลยี เพื่อป้องกันมิให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบ Modernization without Development

ปัจจุบันโครงสร้างเทคโนโลยีของโลกมีการเปลี่ยนแปลงไป แหล่งเทคโนโลยีมิได้กระจุกตัวอยู่ในประเทศอุตสาหกรรมเหมือนในอดีต แต่มีการกระจายกระจายของเทคโนโลยีในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่เป็นทางเลือกด้วย ดังนั้น รัฐบาลไทยการใช้นโยบาย technology hopping ให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยพิจารณาว่าควรจะซื้อเทคโนโลยีประเภทใด จากแหล่งไหน หรือในบางกรณีการลงทุนทำ R&D ในประเทศไทยเองอาจจะได้ประโยชน์คุ้มค่ามากกว่า

ในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนทำวิจัยและพัฒนาในประเทศหรือใช้วิธีนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ปัจจัยสำคัญที่รัฐควรเร่งดำเนินการคือการพัฒนากำลังคนด้านเทคโนโลยีให้มีความพร้อมทั้งที่จะพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นมาใช้เองหรือเพิ่มศักยภาพในการรับโอนเทคโนโลยีจากต่างประเทศ โดยการเร่งรัดการผลิตวิศวกร นักวิทยาศาสตร์และนักเทคโนโลยีเฉพาะสาขา ควบคู่กับช่างเทคนิคและแรงงานฝีมือเฉพาะด้าน ต้องใช้มาตรการจูงใจทั้ง

ด้านภาษีและการเงินเพื่อส่งเสริมบทบาทของเอกชนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อคัด
แปลงปรับปรุง และสร้างสรรค์เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการพัฒนาอุตสาหกรรม

นอกจากมาตรการจูงใจข้างต้น รัฐจำเป็นต้องสร้างความมั่นใจให้นัก
ลงทุนจากต่างชาติในการถ่ายโอนเทคโนโลยีมาสู่ไทยและนักลงทุนในประเทศที่ได้
ทุ่มเทกำลังทรัพย์และสติปัญญาในการพัฒนาเทคโนโลยีว่าจะได้ผลตอบแทนในระดับ
พอควร โดยการปรับเปลี่ยนแก้ไขกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้อง
กับแนวปฏิบัติของนานาประเทศ (international norms and standards)

4. การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นปัญหาคอการถ่ายโอน

เทคโนโลยี : ศึกษากรณีการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

ทุกประเทศในโลกปัจจุบันตระหนักถึงความสำคัญของกฎหมายลิขสิทธิ์
เพราะเป็นหลักกฎหมายแห่งความยุติธรรมที่ทำให้การคุ้มครองนักเขียนผู้สร้างสรรค์
ผลงานที่ต้องลงทุนลงแรงที่ใช้สติปัญญาพัฒนาค้นคว้าคิดสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ เพื่อ
ให้สังคมโดยรวมได้มีโอกาสใช้ประโยชน์จากงานสร้างสรรค์เหล่านั้น

เพราะหากปราศจากการคุ้มครองผลงานของผู้สร้างสรรค์แล้ว
นักประพันธ์ผู้เขียนผลงานเหล่านั้นย่อมไม่ได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า ทำให้ผู้
สร้างสรรค์งานเหล่านั้นขาดสิ่งจูงใจในการพัฒนางานใหม่ ๆ ออกมา

และนั่นหมายถึงความสูญเสียของสังคมโดยรวม เพราะประชาชนทั่ว
ไปก็จะไม่มีโอกาสได้รับรู้งานใหม่ ๆ ที่จะเป็นประโยชน์อีกต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ประเทศต่าง ๆ จึงได้สร้างกลไกของกฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อ
เป็นหลักประกันผลประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์งาน อันจะส่งเสริมวิทยาการและ
ความก้าวหน้าของสังคมโดยรวม

อย่างไรก็ตามการนำหลักการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาบัญญัติเป็น
กฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อใช้บังคับภายในประเทศนั้น ทุกประเทศต่างพากันตระหนักถึง
ผลข้างเคียงของการคุ้มครองดังกล่าว เพราะเท่ากับเป็นการให้สิทธิผูกขาด

(monopoly right) กับผู้สร้างสรรค์งานให้มีอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในการแสวงหาผลประโยชน์จากงานเขียนเหล่านั้น

ด้วยเหตุนี้ ในการบัญญัติข้อกำหนดเพื่อคุ้มครองงานสร้างสรรค์ทางด้านลิขสิทธิ์จึงต้องมีการบัญญัติข้อกำหนดเพิ่มเติมเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อการแข่งขันโดยเสรี และเพื่อปกป้องผลกระทบของสังคมโดยรวมซึ่งจะเกิดจากผลข้างเคียงของอำนาจผูกขาดจากการคุ้มครองลิขสิทธิ์ไว้ด้วยเสมอ

เมื่อพิจารณาระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐอเมริกา จะเห็นว่าในมาตรา 1 วรรค 8 ของรัฐธรรมนูญ สหรัฐฯ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่รองรับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ประกอบด้วย กฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายเครื่องหมายการค้า กฎหมายความลับทางการค้า และกฎหมายคุ้มครองการออกแบบชิพ (chip) (ไอซี) นั้น ได้ให้อำนาจแก่รัฐสภาสหรัฐฯ ในการกำหนดสิทธิผูกขาดแก่ผู้ประพันธ์ และผู้ประดิษฐ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาศาสตร์ (science) และศิลป์ (useful Arts) ที่มีประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

และนี่เองที่เป็นบรรทัดฐานสำคัญ ที่ผู้พิพากษาในระดับศาลสูงสุด (ศาลฎีกา) ได้เคยใช้ข้อกำหนดดังกล่าวในการจำกัดขอบเขตอำนาจผูกขาดของผู้สร้างสรรค์งาน เมื่อพิจารณาเห็นว่าการคุ้มครองดังกล่าวจะก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีเป็นผลเสียต่อการแข่งขันอย่างเสรี หรือเป็นปัญหาต่อสังคมโดยรวม

เมื่อสี่สิบปีห้าปีที่แล้ว ใน พ.ศ. 2491 ศาลฎีกาของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นศาลสูงสุดได้เคยตัดสินในคดี United States v Paramount Pictures, Inc. (ค.ศ. 1954) ว่าผลประโยชน์ของผู้ประพันธ์ย่อมเป็นรองผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม และนั่นหมายถึงการพิจารณาการให้อำนาจผูกขาดทางลิขสิทธิ์ต้องปัจเจกบุคคลต้องวางอยู่บนหลักการที่ไม่ขัดกับประโยชน์ของสังคมโดยรวม

หลังจากนั้นอีกหกปี ใน พ.ศ. 2497 ศาลฎีกาแห่งสหรัฐฯ ก็ได้กล่าวอ้างหลักการดังกล่าวในการพิพากษาคดี *Mazer v Stein* ว่าปรัชญาเศรษฐกิจที่รองรับเหตุผลในการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ก็เพื่อที่จะมุ่งส่งเสริมการสร้างสรรคงานของปัจเจกบุคคลเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

หากลองพิจารณาแนวปฏิบัติของประเทศอื่นจะเห็นว่า การถ่วงดุลย์อำนาจผูกขาดของการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์เป็นแนวทางที่ประเทศในกลุ่มทวีปยุโรปได้ยึดถือปฏิบัติมานานแล้ว และเมื่อประเทศสมาชิกประชาคมยุโรปทั้ง 12 ประเทศได้รวมตัวกันเพื่อจัดตั้งเป็นตลาดร่วมแห่งประชาคมยุโรป (European Community Single Market) ก็ได้นำหลักการคานอำนาจเพื่อถ่วงดุลย์มิให้อำนาจผูกขาดของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีผลกระทบกระเทือนต่อการแข่งขันเสรี โดยนำมาบัญญัติไว้ในสนธิสัญญาจัดตั้งประชาคมยุโรป (Treaty Establishing the European Economic Community) เพื่อเป็นข้อบังคับให้ประเทศสมาชิกทั้ง 12 ประเทศต้องปฏิบัติตาม

จากตัวอย่างที่เกิดขึ้นทั้งในอเมริกาและประชาคมยุโรปดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความพยายามของรัฐที่จะแสวงหาดุลยภาพผลประโยชน์ในการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์เพื่อที่จะสร้างแรงจูงใจและสร้างความเป็นธรรมต่อนักประพันธ์ผู้สร้างสรรค์งานต้องทุ่มเทสติปัญญาและกำลังทรัพย์ในการสร้างผลงาน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคอยระมัดระวังมิให้อำนาจผูกขาดของกฎหมายลิขสิทธิ์เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ จนกลายเป็นความเสียหายของสังคมโดยรวม

เมื่อนำหลักการถ่วงดุลย์ผลประโยชน์ระหว่างเจ้าของลิขสิทธิ์กับผลประโยชน์ของสังคมโดยรวมมาพิจารณาความเหมาะสมในการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์แล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า การที่รัฐบาลประเทศอุตสาหกรรมได้ตัดสินใจเลือกใช้กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นกลไกเพื่อใช้คุ้มครองผลประโยชน์ของผู้เขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้นเป็นความผิดพลาดทางประวัติศาสตร์ของวงการกฎหมายที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างมาก เพราะการเลือกใช้กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นผลจากแรงกดดันของกลุ่มผลประโยชน์ และบริษัทคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ขนาดใหญ่

ในประเทศตะวันตกที่มองเห็นผลประโยชน์ระยะสั้น โดยไม่คำนึงถึงปัญหาระยะยาวที่จะมีผลตามมา เนื่องจากการใช้กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์จะเอื้อประโยชน์ให้กับผู้ที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์มากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับระบบการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรและกฎหมายพิเศษ (sui generis law) เพราะการคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ เป็นการคุ้มครองที่มีขอบเขตกว้างขวางไม่มีข้อจำกัดในการคุ้มครอง ไม่ต้องเสียเวลาหรือมีภาระต้องยื่นเรื่องขอจดทะเบียนเหมือนการขอรับสิทธิบัตร ไม่มีข้อกำหนดขั้นต่ำในการสร้างงาน มีอายุการคุ้มครองยาวนานถึง 50 ปี หลังผู้ประพันธ์เสียชีวิต และที่สำคัญที่สุดคือการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระหว่างประเทศ เพราะเมื่อพิจารณาว่าโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานวรรณกรรมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ ย่อมจะได้รับการคุ้มครองระหว่างประเทศทันทีภายใต้อนุสัญญากรุงเบอร์น ซึ่งมีสมาชิกถึง 90 ประเทศทันที

การพิจารณาจากผลประโยชน์เฉพาะหน้าของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์โดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อการพัฒนาเทคโนโลยีโดยรวม ทำให้ความผิดพลาดของรัฐสภาสหรัฐได้สร้างปัญหาอย่างมากต่อกระบวนการยุติธรรมภายในของสหรัฐ และกลายเป็นปัญหาของประชาคมโลกที่รับแนวทางของสหรัฐ มาใช้ เพราะผู้พิพากษาต้องอาศัยความสามารถในการปรับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นกฎหมายที่ถูกสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ดั้งเดิมในการคุ้มครองงานด้านสุนทรีย์และงานจินตนาการ ทั้ง ๆ ที่โปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นงานด้านวิทยาการสมัยใหม่มีความสลับซับซ้อน และคาบเกี่ยวระหว่างงานเขียนกับสิ่งประดิษฐ์ที่มีสรรพประโยชน์ในด้านการใช้สอย

ปัญหาที่เกิดจากการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นเพียงปัญหาหนึ่งจากหลาย ๆ ปัญหาที่การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระดับที่มากเกินไป จะกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศ และยังมีผลข้างเคียงต่อการจำกัดการทำธุรกิจให้มีลักษณะผูกขาดจนเป็นอันตรายต่อระบบการค้าเสรีโดยรวม

ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลไทย ซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้การเจรจาภาคต่อรอบอุรุกวัยในการออกกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทใหม่ ๆ เช่น ความลับทางการค้า การออกแบบแผงวงจรไฟฟ้า (IC) เป็นต้น คงต้องคำนึงถึงความสมดุลย์ของผลประโยชน์ระหว่างผู้ลงทุนพัฒนาเทคโนโลยี และผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

5. บทบาทของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

การวิจัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ต้องศึกษาควบคู่ไปทั้งในด้านกฎหมายเปรียบเทียบ พันธกรณีระหว่างประเทศ สภาพข้อเท็จจริงทางเทคโนโลยี และกรอบโครงสร้างของธุรกิจในปัจจุบัน

การทำวิจัยควรเป็นทางเลือก (option) เป็นข้อเสนอแนะและแนวทางให้กับการแก้ไขกฎหมาย เพื่อเป็นการเลือก (option) ให้กับฝ่ายนโยบายว่าควรจะเลือกทางใดจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดกับสังคมโดยรวม

ประเด็นสำคัญคือ ภาคเอกชนและกลุ่มผลประโยชน์ที่จะได้รับผลกระทบจากกฎหมายการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการบกร่างแก้ไขกฎหมายตั้งแต่ต้นไม่ใช่ว่ามาแสดงความคิดเห็นหลักจากกฎหมายสมบูรณ์แล้ว ซึ่งไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาใด ๆ เลย

ภาคผนวก

การศึกษาผลกระทบของการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ:กรณีศึกษาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของประเทศไทย

บัณฑิต หลิมสกุล

บทนำ

เมื่อวันที่ 15 เมษายน 2537 บรรดาผู้แทนของประเทศภาคีความตกลงทั่วไปทางภาษีศุลกากรและการค้า (General Agreement on Tariffs and Trade) 125 ประเทศ ได้เดินทางไปยังเมืองมาราเกช ประเทศมอร็อกโค เพื่อเข้าร่วมพิธีลงนามในกรรมสารสุดท้าย (Final Act) ของเจรจาการค้าระหว่างประเทศในกรอบพหุภาคี (Multilateral Trade Negotiation) ครั้งที่ 8 ซึ่งชื่อเรียกว่า การเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัย (Uruguay Round) โดยใช้เวลาในการเจรจาถึง 7 ปี 7 เดือน จึงสามารถบรรลุผลสำเร็จ

การเจรจารั้งนี้นับเป็นการเจรจาพหุภาคี (Multilateral Trade Negotiation) เพื่อจัดระเบียบและกฎเกณฑ์การค้าระหว่างประเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก เพราะสามารถตกลงในประเด็นสำคัญทางการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศถึง 15 หัวข้อ โดยมีความยาวของความตกลงกว่าสองหมื่นหน้าครอบคลุมขอบเขตการทำธุรกิจตั้งแต่ สินค้าเกษตร สิ่งทอ ไปจนถึงธุรกิจบริการ (Trade in Service) และที่สำคัญที่สุดคือสามารถจัดตั้งองค์การค้าโลก (World Trade Organization:WTO) ได้สำเร็จเป็นครั้งแรก หลังจากที่มีความพยายามในการจัดตั้งองค์การการค้าระหว่างประเทศ (International Trade Organization:ITO) ต้องประสบความล้มเหลวเมื่อสี่สิบห้าปีที่แล้ว เนื่องจากรัฐสภาสหรัฐฯ ในขณะนั้นปฏิเสธไม่ยอมให้สัตยาบัน (Ratification) The Havana Charter ในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1949-1950 ที่ผ่านมา

สำหรับประเทศไทยนั้น นอกเหนือจากการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยนี้จะเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลไทยได้เข้าร่วมในการเจรจาทางการค้าระดับพหุภาคีอย่างเป็นทางการหลังจากที่เคยส่งผู้แทนเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการเจรจาแกตต์รอบโตเกียวระหว่างปี ค.ศ. 1973-1979 ที่ผ่านมาแล้ว การเจรจารั้งนี้ยังมีความสำคัญสำหรับเศรษฐกิจของไทยและประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ อย่างมาก เพราะได้มีการนำประเด็นใหม่ ๆ ทางการค้า (new issues) ขึ้นมาเจรจาต่อรองนอกเหนือจากประเด็นทั่วไปทางการค้าด้วย ประเด็นใหม่

ทางการค้านี้ประกอบด้วยเรื่องสำคัญ 3 เรื่อง คือ การเจรจาเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าและสินค้าปลอมแปลง (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, including Trade in Counterfeit Goods: TRIPS) การเจรจาเรื่องมาตรการการลงทุนในส่วนที่เกี่ยวกับการค้า (Trade-Related Investment Measures: TRIMS) และการเจรจาว่าด้วยการค้าบริการ (Trade in Services)

ประเด็นใหม่ทางการค้าทั้ง 3 เรื่อง ที่กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมได้ผลักดันให้นำมาเจรจาภายใต้กรอบของภาคีรอบอุรุกวัยนั้น นอกจากจะมีความสำคัญต่อผลประโยชน์โดยตรงของประเทศอุตสาหกรรมเพราะเป็นธุรกิจที่ภาคเอกชนในประเทศอุตสาหกรรมมีความได้เปรียบกว่า (comparative advantage) เมื่อเปรียบเทียบกับภาคเอกชนในประเทศกำลังพัฒนาแล้ว ประเด็นใหม่ทางการค้าทั้งสามเรื่องยังมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศกำลังพัฒนาเพราะการลงทุน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าบริการ จะมีผลกระทบโดยตรงต่อโอกาสการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศกำลังพัฒนาในอนาคต และหากขอบเขตการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศกำลังพัฒนาถูกจำกัดโดยความตกลงที่พิจารณาเฉพาะผลประโยชน์ทางการค้า โดยมิได้คำนึงถึงระดับการพัฒนาเทคโนโลยีของแต่ละประเทศ ก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศของประเทศกำลังพัฒนาโดยตรง และนั่นหมายความว่า โครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศกำลังพัฒนาและประเทศอุตสาหกรรมจะถูกทำให้หยุดนิ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ประเทศกำลังพัฒนาจะตกอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบตลอดไปนั่นเอง

ด้วยเหตุดังกล่าว การศึกษาผลกระทบของการเจรจาภาคีรอบอุรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นใหม่ทางการค้าทั้งสามเรื่อง จึงมีความสำคัญต่อภาคเอกชนและภาครัฐบาลของประเทศไทยอย่างมากในการเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศในยุคโลกไร้พรมแดน (borderless world หรือ globalization) โดยการศึกษาฉบับนี้จะใช้ผลการเจรจาภาคีรอบอุรุกวัยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกรณีศึกษา และใช้กรณีของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยตรงเป็นกรณีตัวอย่าง

ข้อสมมุติฐานเบื้องต้นของการศึกษา

1. รูปแบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมกับสังคมใด ควรมีลักษณะสอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระดับการพัฒนาเทคโนโลยีในสังคมนั้น เพราะหากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีระดับสูงเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับขีดความสามารถทางเทคโนโลยีและศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นแล้ว การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะมีลักษณะเป็นอำนาจผูกขาดที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มอิทธิพลทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพทางเทคโนโลยีสูงกว่าและจะกลายเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาเทคโนโลยีของสังคมโดยรวม

ในทางตรงข้าม หากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ในระดับที่ต่ำเกินไปเมื่อเปรียบเทียบกับความเหมาะสมทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในลักษณะดังกล่าวจะขาดผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ เสมือนไม่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในสังคมนั้นเลย เพราะจะเกิดเป็นช่องว่างของกฎหมายอันมิผลให้ผู้คิดค้นเทคโนโลยีและการประดิษฐ์ขั้นสูงไม่สามารถขอรับการคุ้มครองได้และจะส่งผลให้ขาดแรงจูงใจต่อนักลงทุนและนักประดิษฐ์ที่จะคิดค้นทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสูงอันจะทำให้สังคมนั้นจะสูญเสียโอกาส (opportunity cost) ในการพัฒนาเทคโนโลยีระดับสูงซึ่งจะเกิดผลเสียไม่น้อยไปกว่าในกรณีที่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามากไปเช่นกัน

ด้วยเหตุดังกล่าวความสัมพันธ์สอดคล้องระหว่างระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เหมาะสมกับศักยภาพของเทคโนโลยี จึงเป็นเรื่องที่มีนัยสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในกรณีของประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่อ่อนด้อยกว่าประเทศอุตสาหกรรมโดยเปรียบเทียบ

2. อย่างไรก็ตาม ในระบบเศรษฐกิจที่มีการพึ่งพิงอย่างใกล้ชิดในปัจจุบัน ทำให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศหนึ่งใด มิได้เป็นเรื่องเฉพาะภายในประเทศนั้นอีกต่อไป หากแต่จะมีผลกระทบโดยตรงต่อประเทศที่เป็นผู้ผลิตและส่งออกทรัพย์สินทางปัญญา เพราะเมื่อการค้าของโลกปัจจุบันแผ่ขยายตัวอย่างใกล้ชิดจนเสมือนไม่มีพรมแดนระหว่างประเทศ (borderless world) การไม่คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศหนึ่งใดก็จะกลายเป็นจุดอ่อน (weak link) ที่ทำให้ระบบทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศขาดความมั่นคงทันที

โดยเหตุที่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญของความได้เปรียบในการแข่งขันทางการค้า ความลับทางเทคโนโลยีจึงได้เข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศอย่างมาก และกลายเป็นหลักประกันสำคัญที่จะทำให้

ประเทศอุตสาหกรรมสามารถรักษาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันทางการค้า ซึ่งเป็นความได้เปรียบที่เกิดจากความเหนือกว่าทางเทคโนโลยี ดังนั้นประเทศอุตสาหกรรมจึงหันมาสนใจและให้ความสำคัญต่อระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศมากขึ้น เพราะเห็นว่า การที่เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาต้องสูญเสียความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่พัฒนาในรูปของทรัพย์สินทางปัญญาให้กับประเทศอื่น ๆ โดยปราศจากผลตอบแทนที่เป็นธรรมย่อมเป็นการสูญเสียทรัพยากรที่มีค่าในการลงทุนค้นคว้าเทคโนโลยีใหม่ ๆ โดยสูญเปล่า และยังทำให้ความได้เปรียบอันเป็นผลจากการมีเทคโนโลยีที่เหนือกว่าต้องลดถอยลงด้วย

ด้วยเหตุนี้ ประเทศอุตสาหกรรมจึงได้ใช้อำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี (bilateral or multilateral trade negotiation) เป็นเครื่องมือในการบีบบังคับให้ประเทศกำลังพัฒนายอมรับแนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศอุตสาหกรรมเพื่อยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศของตนให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพตามแนวทางของประเทศอุตสาหกรรม โดยไม่คำนึงว่ารูปแบบการคุ้มครองดังกล่าวจะเหมาะสมสอดคล้องกับประเทศกำลังพัฒนามากน้อยเพียงใดเลย

ยุทธวิธีของประเทศอุตสาหกรรมในการเจรจาปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้น ประเทศอุตสาหกรรมโดยเฉพาะสหรัฐฯ ได้ใช้เวทีการเจรจาทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีเพื่อเพิ่มแรงกดดันประเทศกำลังพัฒนาให้หันมาสนใจและแก้ไขปัญหาละเมิดทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น โดยในการเจรจาระดับทวิภาคีนั้น สหรัฐฯ ได้ดำเนินการแก้ไขมาตรา 301 ของรัฐบัญญัติทางการค้า (U.S. Trade Act) ฉบับ ค.ศ. 1974 เพื่อเพิ่มอำนาจในการตอบโต้ทางการค้ากับประเทศที่ไม่มีการปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง และมีประสิทธิภาพ

พร้อม ๆ กับการกดดันในระดับทวิภาคี ในต้นทศวรรษ 1980s สหรัฐฯ และประเทศอุตสาหกรรมได้พยายามยกระดับการเจรจาทรัพย์สินทางปัญญามาสู่ระดับพหุภาคีโดยกดดันการเจรจาแกตต์รอบที่แปดให้รวมประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในหัวข้อการเจรจาด้วย เพราะเห็นว่าองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ซึ่งเป็นหน่วยงานระหว่างประเทศที่รับผิดชอบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศภายใต้กรอบสหประชาชาตินั้นไม่มีบทบาทที่แท้จริง

ในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระหว่างประเทศในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกจากนั้น ประเทศอุตสาหกรรมยังมีย่านาจต่อรองในกรอบของแอกต์มากกว่ากรอบขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกด้วย เพราะการเจรจาภายใต้กรอบของแอกต์นั้นเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในลักษณะต่างตอบแทน (Reciprocity) และเป็นการแลกเปลี่ยนที่สามารถข้ามหมวดของผลประโยชน์ได้ เช่น นำผลประโยชน์เรื่องสินค้าเกษตรหรือสิ่งทอมาเจรจาทันทุนกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อเพิ่มเป็นแรงกดดันให้ประเทศกำลังพัฒนายอมแลกเปลี่ยนการเจรจาเป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้ทำให้ประเทศอุตสาหกรรมมีย่านาจต่อรองในการเจรจาภายใต้กรอบของแอกต์มากกว่าองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

3. สำหรับวิวัฒนาการของระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยนั้น แม้จะเป็นผลจากการผสมผสานระหว่างแรงผลักดันจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจภายในอันเป็นผลมาจากการดำเนินธุรกิจที่มีรูปแบบซับซ้อนมากขึ้นผนวกกับแรงกดดันจากต่างประเทศก็ตาม แต่แรงผลักดันจากกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมในรูปของการใช้อ่านาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศดูจะเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกรอบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยโดยตรง

เมื่อลองพิจารณาวิวัฒนาการของกฎหมายเศรษฐกิจไทยที่ผ่านมาในอดีต แม้ระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยจะเริ่มมีการพัฒนามาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้วก็ตาม แต่ความพยายามในช่วงแรกนั้นเป็นผลจากการผลักดันของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทั้งสิ้นโดยไม่มีแรงสนับสนุนจากกลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเลย จึงดูเหมือนว่าวิวัฒนาการของระบบทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยเป็นเพียงความพยายามของหน่วยงานราชการไทยที่ต้องการพัฒนาระบบกฎหมายให้ทันสมัยตามแนวทางของชาติตะวันตกมากกว่า ดังในตัวอย่างเช่น วิวัฒนาการคุ้มครองกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2468 เมื่อพระโกมารกุลมนตรี อธิบดีกรมทะเบียนการค้าได้ยกร่างกฎหมายสิทธิบัตรขึ้นมา แต่ก็ไม่มี การดำเนินการใด ๆ ทั้งสิ้นจนหลังจากนั้นเป็นเวลา 53 ปี เมื่อ พ.ศ. 2522 ความพยายามดังกล่าวจึงได้ประสบความสำเร็จสามารถผ่านกฎหมายสิทธิบัตรออกมาเป็นฉบับแรกของประเทศไทย

ส่วนหนึ่งของคำอธิบายถึงสาเหตุความเชื่องช้าในการพัฒนาของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทย เป็นเพราะประเทศไทยเป็นสังคมเกษตร กรอบการ

คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงพาณิชย์จึงดูเหมือนจะไม่มีผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นอยู่และการทำมาหากินของประชาชนโดยส่วนรวม ดังจะเห็นได้จากจำนวนคดีความและการฟ้องร้องภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในระยะแรกที่ได้รับการพิจารณาโดยศาลฎีกามีน้อยมาก

ความตื่นตัวของสังคมไทยในเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่งเริ่มต้นอย่างจริงจังในช่วงปี พ.ศ. 2525-2528 เมื่อรัฐบาลไทยได้รับแรงกดดันในระดับทวิภาคีจากสหรัฐฯ ที่เรียกร้องให้รัฐบาลไทยแก้ไขกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีมาตรฐานในระดับเดียวกับประเทศอุตสาหกรรมทั้งในด้านการคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา ลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เครื่องหมายการค้าบริการและรับรองคุณภาพ และการเพิ่มโทษผู้กระทำผิด นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังได้เรียกร้องให้รัฐบาลไทยเพิ่มมาตรการในการปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ โดยใช้มาตรา 301 และสิทธิประโยชน์ทางภาษีศุลกากร (Generalized System of Preferences-GSP) เป็นเครื่องมือกดดันในการเจรจาต่อรองกับประเทศไทย

ด้วยเหตุดังกล่าว ความตื่นตัวของสังคมไทยที่เกิดขึ้นจึงเป็นความกระตือรือร้นในทางลบที่วางอยู่บนความมีอคติต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพราะเห็นว่าการแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะมีผลให้ประเทศเศรษฐกิจไทยต้องเป็นฝ่ายสูญเสียผลประโยชน์และเงินตราต่างประเทศให้กับสหรัฐฯ และประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ เพราะประเทศเหล่านั้นมีความได้เปรียบด้านศักยภาพของเทคโนโลยีที่มีการพัฒนามาก่อนประเทศไทย ดังนั้น จึงมีช่วงเวลาหนึ่งที่สังคมไทยขาดโอกาสที่จะพิจารณาผลดี-ผลเสียของการปรับปรุงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างรอบด้าน และพลอยทำให้ความพยายามของหน่วยงานราชการและภาคเอกชนในยุคปัจจุบันที่จะปรับปรุงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศไทยในขณะนี้ต้องหยุดชะงักลงไป

อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่พอใจแรงกดดันของประเทศอุตสาหกรรมในระดับทวิภาคีที่ผลักดันให้รัฐบาลไทยดำเนินการยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีมาตรฐานในระดับเดียวกับประเทศอุตสาหกรรม แต่ผลการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยทำให้รัฐบาลไทยมีหน้าที่ต้องแก้ไขกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศของแกตต์

4. นอกเหนือจากแรงกดดันจากต่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีดังกล่าวข้างต้น ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงปัจจัยทางเศรษฐกิจ (economic factors) ทั้งภายในและนอกประเทศได้ก่อให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่อศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ ประกอบกับในช่วงปีที่ผ่านมาภาวะการแข่งขันทางการค้าของตลาดโลกมีความรุนแรงมากขึ้น ตลอดจนมีการใช้มาตรการกีดกันทางการค้า (trade protectionism) มากขึ้นตามลำดับ จึงทำให้ประเทศที่ไม่มีความพร้อมในการปรับตัวจะสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจการค้าระหว่างประเทศไปในที่สุด

ในกรณีการส่งออกของประเทศไทยนั้น แม้จะเคยประสบความสำเร็จด้านการส่งออกค่อนข้างสูงในช่วงสิบปีที่ผ่านมา แต่ความสำเร็จดังกล่าวกำลังถูกท้าทายจากประเทศใหม่ ๆ ที่หันมาสู่ระบบการตลาดเสรี เช่น จีน อินเดีย เป็นต้น ประกอบกับปัจจัยทางเศรษฐกิจของไทยเกิดการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วทำให้ผู้ส่งออกสูญเสียความได้เปรียบในอดีตด้านทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานราคาถูกหากไม่มีการปรับตัวเพื่อรับมือกับผลกระทบดังกล่าว

การปรับเปลี่ยนปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศของไทย มีดังนี้

4.1 ปัจจัยเศรษฐกิจภายใน

อุตสาหกรรมแรงงานของไทยได้พัฒนาเข้ามาสู่ช่วงสุดท้าย เนื่องจากภาวะต้นทุนเปรียบเทียบของปัจจัยพื้นฐานอันประกอบด้วย ค่าแรงต่อประสิทธิภาพการผลิต ราคาวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลาง ต้นทุนการเงิน และค่าขนส่งไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ดังจะเห็นจากค่าแรง อัตราดอกเบี้ยและค่าที่ดินของไทยสูงกว่าประเทศจีนและอินโดนีเซียอย่างมาก ประกอบกับได้มีแรงกดดันจากสหภาพแรงงานในการเพิ่มค่าแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้การขยายตัวของสินค้าจากอุตสาหกรรมที่เป็นแรงงานของไทย เช่น เสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋าเดินทาง และเฟอร์นิเจอร์ เริ่มมีอัตราการขยายตัวของตลาดลดลงตามลำดับ

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในทำให้เกิดการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่มีต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ต่ำกว่ามากขึ้น และทำให้การลงทุนจากต่างประเทศในภาคอุตสาหกรรมที่เน้นแรงงานในไทยลดลงตามลำดับ

4.2 ปัจจัยเศรษฐกิจภายนอก

ผลกระทบจากภาวะซบเซาของเศรษฐกิจโลกทำให้ประเทศอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นตลาดสำคัญของสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนา หันมาใช้นโยบายกีดกันทางการค้า (trade protectionism) มากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าในรอบสิบปีที่ผ่านมา สหรัฐฯ และประชาคมยุโรปได้ใช้มาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ (non-tariff barrier: NTB) โดยเฉพาะการปิดเบี่ยงมาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและต่อต้านการอุดหนุนของรัฐ (Anti-Dumping และ Countervailing Duties : AD และ CVD) เก็บภาษีสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนาอย่างไม่เป็นธรรม เป็นต้น

นอกจากนั้น ความพยายามรวมกลุ่มทางการค้าของประเทศอุตสาหกรรมทั้งในรูปของสหภาพยุโรป (European Union: EU) ซึ่งกำลังขยายจำนวนสมาชิกเป็น 16 ประเทศ และการรวมตัวของตลาดเสรีทวีปอเมริกาเหนือหรือ North American Free-Trade Area (NAFTA) ล้วนแต่เป็นแรงกดดันต่อการส่งออกของไทยทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ ภาคเอกชนไทยคงต้องมีการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้มีมาตรฐานสูงขึ้น เพื่อหนีการแข่งขันสินค้าจากประเทศที่ยังมีค่าแรงถูกกว่า และเร่งยกระดับเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าชั้นกลางและชั้นสูง โดยปรับเปลี่ยนการผลิตจากสินค้าแรงงานด้านอ้อมไปเป็นสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยการปรับปรุงเทคโนโลยี และเพิ่มศักยภาพในการรองรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ (technology transfer) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับมาตรการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเบี่ยงเบนทิศทางการลงทุนจากต่างประเทศนั้น ภาคเอกชนไทยควรพัฒนาสินค้าให้มีคุณภาพมากขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลควรหันมาสนับสนุนให้มีการใช้เครื่องหมายการค้าของตนเองในการส่งออก

ด้วยเหตุนี้ ความสำคัญเร่งด่วนอีกด้านที่รัฐบาลควรเร่งดำเนินการเพื่อรองรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศและการพัฒนาวิจัยศึกษาของภาคเอกชนไทย (R&D) ก็คือการยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับนานาประเทศ เพื่อสร้างความมั่นใจนักลงทุนจากต่างชาติที่สนใจจะลงทุนอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง อันจะเป็นการยกระดับฐานการผลิตอุตสาหกรรมเทคโนโลยีเพื่อหนีปัญหาค่าแรง ค่าที่ดินและต้นทุนการผลิตภายในในประเทศที่เพิ่มสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้านและคู่แข่งทางการค้าของประเทศไทย

5. ด้วยเหตุดังกล่าว ประเทศไทยจึงตกอยู่ในภาวะ dilemma 2 ด้าน คือ ถูกแรงกดดันจากต่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีผลักดันให้รัฐบาลไทยต้องดำเนินการแก้ไขระบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้สอดคล้องกับมาตรฐานของประเทศอุตสาหกรรมโดยเน้นพันธะกรณีภายใต้การเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัย ในขณะเดียวกัน ผลจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิตของผู้ประกอบการภายในประเทศทำให้รัฐบาลและเอกชนของไทยเริ่มตระหนักถึงความสำคัญในการปรับปรุงมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของเราเองให้สอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระดับการพัฒนาเทคโนโลยีภายในประเทศ เพื่อเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงศักยภาพในการแข่งขันการค้าระหว่างประเทศ อันเป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนระบบการค้าระหว่างประเทศ (world trading system) ในปัจจุบัน

ดังนั้น การที่รัฐบาลไทยจะนำพันธะกรณีของการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาแก้ไขกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องจึงต้องพิจารณาความเหมาะสมของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี นอกจากนั้น รัฐบาลไทยจะต้องศึกษาวิเคราะห์ข้อกำหนดของพันธะกรณีของการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัยอย่างละเอียด เนื่องจากความตกลงดังกล่าวมีช่องว่างให้ประเทศสมาชิกแกตต์สามารถใช้อำนาจอธิปไตยและกรอบทางนิติศาสตร์กำหนดกฎเกณฑ์ภายในให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีโดยไม่ขัดกับพันธะกรณีระหว่างประเทศด้วย ในขณะที่หากนำข้อบัญญัติเหล่านั้นมากำหนดเป็นกฎหมายภายในโดยตรงโดยไม่คำนึงข้อดีของทางเทคโนโลยีของไทยแล้ว กฎหมายในลักษณะดังกล่าวอาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศโดยรวม

งานวิจัยฉบับนี้ได้ยกกรณีผลกระทบจากการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นกรณีศึกษาเพราะเป็นประเด็นที่มีการโต้เถียงอย่างกว้างขวางในวงวิชาการทางนิติศาสตร์และโปรแกรมเมอร์ ตลอดจนนักธุรกิจที่เกี่ยวข้องทั้งในยุโรปและสหรัฐฯ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีลักษณะกึ่งผูกขาดและมีอายุการคุ้มครองที่นานจนกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นที่จะแสวงหาแนวทางคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้สอดคล้องกับพันธะกรณีภายใต้การเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัย แต่ในขณะเดียวกันรูปแบบการคุ้มครองดังกล่าวต้องเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีภายในของประเทศไทย

ด้วย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์เป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย งานวิจัยจึงต้องอาศัยการศึกษาจากประสบการณ์ของประเทศอุตสาหกรรม เช่น กรณีความขัดแย้งระหว่างภาคเอกชนสหรัฐฯ แนวทางการพิจารณาของศาล แนวทางของประชาคมยุโรป ตลอดจนคำวินิจฉัยของกระทรวงการค้าและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น (MITI) ในการแก้ไขป้องกันมิให้การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์กลายเป็นอุปสรรคในการพัฒนาเทคโนโลยีของสังคมโดยรวม

การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับปัญหาการค้าระหว่างประเทศ

นับตั้งแต่การปฏิวัติทางอุตสาหกรรม ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้เพิ่มบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการผลิต สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่ และสถานภาพทางสังคม ดังจะเห็นได้ว่า ในทศวรรษที่ 1980 ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตประจำวันที่แทรกซึมเข้ามาทุกส่วนของการดำรงชีพ ในปัจจุบัน จนอาจกล่าวได้ว่าไม่มีกิจกรรมใดของมนุษย์ที่จะดำรงอยู่โดยปราศจากผลกระทบทั้งในด้านบวกและลบของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

หากมองย้อนไปในอดีต พัฒนาการของเทคโนโลยีได้กำเนิดควบคู่พร้อมกับธรรมชาติในการเฝ้าหาความรู้ของมนุษย์ เพื่อพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของชีวิต เพื่อที่จะเข้าใจและมีอำนาจควบคุมเหนือธรรมชาติเท่าที่ขอบเขตปัญญาของมนุษย์พึงจะทำได้ อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาความรู้ (knowledge) ของมวลมนุษยชาติ ซึ่งเป็นสัญชาตญาณเฉพาะที่แยกมนุษย์ให้แตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตประเภทอื่น ๆ โดยความรู้เหล่านั้นเป็นผลจากระบวนการสั่งสมอย่างต่อเนื่องของประสบการณ์ในการค้นคว้า และคิดค้นจนพอกพูน และกลายเป็นความรู้ของมวลแห่งมนุษยชาติ⁽¹⁾

แม้ว่าการพัฒนาความรู้และสั่งสมจนกลายเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ จะเป็นความพยายามอย่างต่อเนื่องของบรรพบุรุษ อันเป็นผลจากการปะทะสังสรรค์ (inter-action) ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ โดยที่ความต่อเนื่องของความคิดระหว่างบรรพบุรุษและลูกหลานดังกล่าวมีความประสานผสมกลมกลืน และพึงพึงจนยากที่จะกล่าวได้ว่า ไม่มีใครที่จะคิดสิ่งใหม่ได้โดยปราศจากการอาศัยความคิดของคนรุ่นก่อนเป็นฐาน อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของระบอบเศรษฐกิจทุนนิยมในรูปของ "กรรมสิทธิในทรัพย์สินส่วนตัว" (private

1. World Intellectual Property Organization, Background Reading Material on Intellectual Property, 1988, pp. 57-68

property) อันเป็นลักษณะสำคัญของการพัฒนาทุนนิยมนับตั้งแต่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมและการล่มสลายของสังคมในระบอบศักดินา ได้ก่อให้เกิดการแบ่งแยกความรู้ออกเป็นสองส่วน คือ ความรู้ที่เป็นสาธารณะสมบัติ (public domain) ซึ่งบุคคลทั่วไปในสังคมสามารถเลือกใช้ได้ตามอำเภอใจ และความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ซึ่งต้องมีการ "ลงทุน" (invest) ทั้งในรูปพลังปัญญาความคิด และกำลังเงินทุนที่ใช้ค้นคว้าหาความรู้เพื่อพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าของเทคโนโลยีหรือทำให้เกิดสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ความรู้ประเภทหลังได้ถูกกำหนดให้เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวที่มีคุณค่าเหมือนทรัพย์สินอื่น ๆ โดยเรียกว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (intellectual property)⁽²⁾

เมื่อพิจารณาภาพรวมของระบบเศรษฐกิจโลก ผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมก่อให้เกิดการแบ่งแยกระดับการผลิตระหว่างประเทศ (international division of labour) ออกเป็นความแตกต่างระหว่างประเทศอุตสาหกรรมซึ่งเน้นการผลิตสินค้าทุนนิยม และประเทศเกษตรกรรม ซึ่งผลิตสินค้าปฐมภูมิเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรม ความสัมพันธ์อย่างไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศทั้งสองกลุ่มก่อให้เกิดการคัดค้านทฤษฎีขึ้นมามากมาย ทั้งในด้านเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และแม้กระทั่งนิติศาสตร์ เพื่อใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตาม นักทฤษฎีในแทบทุกสาขาดังกล่าวต่างยอมรับว่านอกเหนือจากปัจจัยทางเศรษฐกิจแล้ว ปัจจัยพื้นฐานของความสัมพันธ์อย่างไม่เท่าเทียมกันอีกอย่างหนึ่งวางอยู่บนความแตกต่างของระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยี ด้วยเหตุดังกล่าวการปกป้องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินทางปัญญา จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความแตกต่างและไม่เท่าเทียมกันของเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยมโลก⁽³⁾

เมื่อพิจารณาระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ทวีความสำคัญมากขึ้นแม้ว่าประเทศทั่วไปจะมีความเสมอภาคในเทคโนโลยีระดับล่างมากขึ้น อันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของระบบสื่อสารสมัยใหม่ แต่เมื่อพิจารณาเทคโนโลยีระดับสูงไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีชีวภาพหรือเทคโนโลยีสื่อสาร (information technology

2. โปรตคู อัมมาร สยามวาลา "บทนำว่าด้วยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 กันยายน 2529, หน้า 5-7

3. Markaregyk, Principles of New International Economic Order: A Study of International Law in the Making, 1988, p.25

ในส่วนที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ขั้นสูง) ^(๔) เทคโนโลยีดังกล่าวยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อประเทศอุตสาหกรรมในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ (international competitiveness) ของประเทศอุตสาหกรรมเริ่มลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับสภาวะการแข่งขันในการแย่งตลาดของประเทศกำลังพัฒนา โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (ซึ่งรู้จักกันในชื่อ NICS) ที่สามารถพัฒนาศักยภาพในการส่งสินค้าออกประเภทสินค้าบริโภคและอุปโภคทั่วไปมาแย่งตลาดของประเทศอุตสาหกรรม เพราะประเทศกำลังพัฒนาได้เปรียบในเชิงพาณิชย์ในฐานะที่มีค่าแรงงานต่ำกว่าและมีจิตวิทยาการตลาดในการเจาะตลาดสูงกว่ายุทธวิธีทางการค้าของประเทศอุตสาหกรรมเก่า ด้วยเหตุดังกล่าว ประเทศอุตสาหกรรมจึงพยายามเปลี่ยนเป้าหมายการผลิต โดยหันไปเน้นสินค้าที่ต้องอาศัยเทคโนโลยีในระดับวิทยาการขั้นสูง เป็นปัจจัยการผลิตแทนการผลิตสินค้าที่ต้องอาศัยแรงงาน ประเทศอุตสาหกรรมได้อาศัยความได้เปรียบกว่าในเรื่องความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือปรับปรุงความสามารถในการแข่งขันทางการค้า และ... เรื่องประกันความเหนือกว่าในเรื่องการรักษาตลาดของสินค้าเทคโนโลยีขั้นสูง ด้วยเหตุดังกล่าว ความลับทางเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทต่อเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศ... ^(๕)

และเพื่อเป็นหลักประกันความลับทางเทคโนโลยีที่ช่วยในการรักษาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ กลุ่มประเทศอุตสาหกรรม จึงได้หันมาให้ความสำคัญต่อ... เรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า การถ่ายทอดทรัพย์สินทางปัญญาให้กับประเทศอื่นโดยปราศจากผลตอบแทนที่เป็นธรรมก่อให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรที่มีค่าของประเทศอุตสาหกรรมโดยสูญเปล่า นอกจากนั้น การละเมิด และลักลอบใช้

4. Rochelle C. Dreifuss, "Information Products : A Challenge to Intellectual Property Theory", New York University Journal of International Law and Politics, Vol.20, 1988, PP. 897-927

5. สรุปตีความจากการอภิปรายใน Congress of the United States, Office of Technology Assessment, Intellectual Property Rights in an Age of Electronics and Information, Washington DC : US Government Printing Office, April, 1986

ทรัพย์สินทางปัญญาเท่ากับเป็นการขโมยและโจรกรรมสติปัญญาของประเทศอุตสาหกรรม
นั่นเอง (๖)

ตามหลักพื้นฐานทางนิติศาสตร์ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอยู่ภายใต้
ขอบเขตอำนาจของกฎหมายภายใน^๗ อย่างไรก็ตาม หากปราศจากการคุ้มครองอย่างมี
ประสิทธิภาพในตลาดโลกแล้ว การไม่คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศใดประเทศหนึ่ง
อาจทำให้เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศอื่นต้องสูญเสียผลประโยชน์อย่างมหาศาล
เพราะจากช่องโหว่ที่ประเทศนั้นไม่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ผู้ละเมิดในประเทศ
นั้นสามารถส่งสินค้าที่ลอกเลียนทรัพย์สินทางปัญญาไปขายแข่งขันตัดราคากับประเทศผู้เป็น
เจ้าของสิทธิ เนื่องจากไม่ต้องลงทุนค้นคว้าวิจัย ด้วยเหตุดังกล่าว จุดเปราะบาง (weak
link) ในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อ
ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในโครงสร้างเศรษฐกิจของโลกปัจจุบันที่มีความ
สัมพันธ์และพึ่งพิงอย่างใกล้ชิด การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงต้องอาศัยการทำความ
ตกลงระหว่างประเทศในรูปของสนธิสัญญาหรืออนุสัญญาเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สิน
ทางปัญญาโดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกนำไปเป็น
พื้นฐานเพื่ออนุวัติการเป็นกฎหมายบังคับใช้ภายในประเทศอีกทอดหนึ่ง

การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศอาจถูกจัดทำในรูปของสนธิสัญญา
ทวิภาคี พหุภาคีหรือในรูปของสนธิสัญญาในระดับภูมิภาค องค์การระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่
ดูแลบริหารการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา คือ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World
Intellectual Property Organization-WIPO) องค์การนี้ได้ถูกจัดตั้งขึ้นด้วยความ
พยายามของประเทศที่เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาได้ เริ่มเรียกร้องให้มีการคุ้มครอง
ทรัพย์สินทางปัญญาและต่อมาในปี ค.ศ. 1873) รัฐบาลแห่งจักรวรรดิออสเตรีย ฮังการี
ได้เชิญประเทศในทวีปยุโรปให้เข้าร่วมงานแสดงสิ่งประดิษฐ์นานาชาติที่นครเวียนนา

6. คำกล่าวของเอกอัครราชทูต C.Yeutter ในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้แทนทางการค้าสหรัฐฯ
(U.S. Trade Representative) ก่อนการเข้าร่วมประชุม GATT รอบอุรุกวัย, Yeutter,
"An Agenda for New GATT Round" พิมพ์ใน Department of State Bulletin,
November 1986, Vol.86 No.21, p.45

7. Cornish, Intellectual Property, 2nd edition, 1989.

โดยตกลงที่จะร่วมให้มีการคุ้มครองสิทธิบัตรระหว่างประเทศขึ้นเป็นครั้งแรก และต่อมาในปี ค.ศ. 1987 จึงได้จัดให้มีการประชุมเพื่อก่อตั้งสหภาพระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมสมบัติ ณ กรุงปารีส

ในที่สุดในปี ค.ศ. 1883 ผู้แทนจาก 11 ประเทศ ได้มีการลงนามในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ณ กรุงปารีส ว่าด้วย การคุ้มครองอุตสาหกรรมสมบัติ (Paris Convention) ประกอบด้วยประเทศเบลเยียม บราซิล เอลซัลวาดอร์ ฝรั่งเศส กัวเตมาลา อิตาลี เนเธอร์แลนด์ โปรตุเกส เซอร์เบีย สเปน และสวิตเซอร์แลนด์ และมีอีก 3 ประเทศ คือ อังกฤษ ตูนิส และเคววาดอร์ เข้าร่วมเป็นสมาชิกภายหลัง

สนธิสัญญา ณ กรุงปารีส ฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งหลังจากการจัดตั้งในปี ค.ศ. 1883 ซึ่งล่าสุดในปี ค.ศ. 1991 กำลังอยู่ในระหว่างแก้ไขเพื่อให้มีความทันสมัยมากขึ้น ขอบเขตการคุ้มครองภายใต้สนธิสัญญา ณ กรุงปารีส คือ การคุ้มครองสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า

พร้อม ๆ กับการก่อตั้งสหภาพระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมสมบัติ ณ กรุงปารีส ก็ได้มีความพยายามที่จะก่อตั้งสหภาพระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ และในที่สุด 3 ปีหลังจากนั้น ก็ได้มีการก่อตั้งสนธิสัญญากรุงเบอร์นวาด้วยการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ในปี ค.ศ. 1886

สนธิสัญญา ณ กรุงเบอร์นวาได้มีการแก้ไขหลายครั้งเช่นเดียวกันและในขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการแก้ไขครั้งสำคัญโดยมีประเด็นหลักคือปัญหาและแนวทางในการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์

แม้ว่าสนธิสัญญากรุงปารีสและสนธิสัญญากรุงเบอร์นวาจะเน้นการคุ้มครองที่แตกต่างกันระหว่างงานสร้างสรรค์อุตสาหกรรมสมบัติและงานลิขสิทธิ์ แต่ทั้งสองสนธิสัญญาก็มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกันคือมุ่งเน้นความสำคัญของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาด้วยเหตุดังกล่าวในปี ค.ศ. 1893 จึงได้ร่วมมือกันจัดตั้งองค์การบริหารร่วมเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหรือ United International Bureaux for the Protection of Intellectual Property โดยครั้งแรกมีสำนักงานที่กรุงเบอร์นวา ประเทศสวิสและต่อมาได้ย้ายมาตั้งสำนักงานใหญ่ที่กรุงเจนีวาแทน

อย่างไรก็ตาม การบริหารงานในลักษณะที่มีสนธิสัญญาสำคัญสองฉบับแยกเป็นอิสระจากกันโดยเด็ดขาดได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านธุรการมากมายโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานว่าจะใช้เงินจากสนธิสัญญาฉบับไหน ซึ่งเป็นผลให้งานด้านอื่น ๆ ต้องล่าช้าตามไปด้วย ดังนั้น ในปี ค.ศ. 1967 จึงได้มีการแก้ไขปัญหาโครงสร้างการบริหาร โดยจัดทำเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ณ กรุงสตอกโฮล์ม เพื่อก่อตั้งเป็นองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลกหรือ World Intellectual Property Organization (WIPO) ^(๘)

นอกจากนั้น ในวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1974 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้ WIPO เป็นองค์การชำนาญพิเศษภายใต้องค์การสหประชาชาติด้วย โดยมีสถานะภาพเช่นเดียวกับองค์การกรรมกรระหว่างประเทศ (ILO) หรือองค์การอนามัยโลก (WHO) เป็นต้น

ปัจจุบัน WIPO เป็นองค์การระหว่างประเทศที่มีความสำคัญที่สุดเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา มีสมาชิก 128 ประเทศ โดยจะทำหน้าที่เป็นเวทีระหว่างประเทศเพื่อให้สมาชิกร่วมกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเฉพาะเรื่องที่มีความตกลงในระดับสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบดังนี้

1. Paris Convention ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า
2. Madrid Agreement ว่าด้วยการห้ามหลอกลวงถิ่นที่มาของสินค้า
3. Madrid Union ว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องหมายระหว่างประเทศ
4. Hague Union ว่าด้วยการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้า
5. Nice Union ว่าด้วยการแบ่งประเภทของสินค้าและบริการ
6. Lisbon Union ว่าด้วยการคุ้มครองชื่อกำเนิดของสินค้า
7. Locarno Union ว่าด้วยการแบ่งประเภทการออกแบบอุตสาหกรรม

ระหว่างประเทศ

8. Patent Cooperation Treaty ว่าด้วยความร่วมมือในการตรวจสอบสิทธิบัตรระหว่างประเทศ

9. International Patent Classification ว่าด้วยการจัดตั้งรูปแบบการแบ่งประเภทสิทธิบัตรระหว่างประเทศ

10. Vienna Union ว่าด้วยการกำหนดหลักเกณฑ์และแบ่งประเภทการจดทะเบียนเครื่องหมายทางการค้า

11. Budapest Union ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งมีชีวิตเซลล์เดียว (microorganism)

12. Nairobi Treaty ว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายโอลิมปิก

⁸ สรุปจาก S.Ricketson, The Law of Intellectual Property, 1984

13. Berne Convention ว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์
14. Rome Convention ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง
15. Geneva Convention ว่าด้วยการคุ้มครองผู้ผลิตแผ่นเสียง
16. Brussels Convention ว่าด้วยการคุ้มครองการสื่อสารทางดาวเทียม
17. Film Register Treaty ว่าด้วยการขอขึ้นทะเบียนงานโสตทัศนวัสดุ^๙

จึงเห็นว่าขอบเขตความรับผิดชอบของ WIPO นั้น ครอบคลุมทุกแง่มุมของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทำให้ WIPO เป็นองค์การระหว่างประเทศเพียงองค์กรเดียวที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในอดีตที่ผ่านมาบทบาทขององค์กรทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลกในการกำหนดระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศสมาชิกต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของประเทศอุตสาหกรรมที่หันมาให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในเชิงการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศมากขึ้น ประกอบกับความตกลงระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้ความดูแลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลกที่สำคัญที่สุดสามฉบับคืออนุสัญญากรุงเบิร์นว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมและศิลปกรรม (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) ฉบับ ค.ศ. 1971 อนุสัญญากรุงโรม ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิข้างเคียงในงานผู้แสดง ผู้ผลิตแผ่นเสียง และหน่วยงานเผยแพร่กระจายเสียง (Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations) ฉบับ ค.ศ. 1961 และอนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการคุ้มครองอุตสาหกรรมสมบัติในงานด้านสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) ฉบับ ค.ศ. 1979 นั้น ความตกลงระหว่างประเทศทั้งสามฉบับเป็นความตกลงที่มีอายุเกือบ 20 ปีโดยไม่มีการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมความตกลงเหล่านี้ให้ทันสมัยสอดคล้องกับวิวัฒนาการของเทคโนโลยีในปัจจุบันเลย ด้วยเหตุดังกล่าว ประเทศอุตสาหกรรมจึงต้องพยายามแสวงหาแนวทางใหม่ที่จะเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับประเทศอุตสาหกรรม ในการสร้างแรงกดดันต่อประเทศกำลังพัฒนาเพื่อให้ยอมแก้ไขรูปแบบการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเทคโนโลยีในปัจจุบัน และแรงกดดันที่ประเทศอุตสาหกรรมนำมาเพิ่มอำนาจการต่อรองในเรื่องนี้ก็คืออำนาจทางการค้าระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมนั่นเอง

⁹ World Intellectual Property Organization, General Information,

โดยเหตุที่ การเจรจาทรัพย์สินทางปัญญาในกรอบของการค้าระหว่างประเทศเป็นเรื่องใหม่ที่เพิ่งได้รับความสนใจอย่างจริงจังในต้นทศวรรษ 1980 เพราะในอดีตที่ผ่านมาทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศเป็นเรื่องต่างประเทศที่ไม่เคยถูกนำมาพิจารณาร่วมกัน ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นปัญหาเฉพาะด้านที่มีระบบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับที่ซับซ้อน และมีนัยความสัมพันธ์และผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีลักษณะเฉพาะตัว ในขณะที่ การค้าระหว่างประเทศเป็นเรื่องในระดับกว้างที่มีการพัฒนาควบคู่กับการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม การที่มีการจับคู่ประเด็นทั้งสองมาพิจารณาร่วมกันในการเจรจาระหว่างประเทศทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีในกรอบของ GATT เป็นเรื่องที่ได้ได้รับความสนใจทั้งในด้านวิชาการ และนักธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเจ้าของกรรมสิทธิทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศอุตสาหกรรมและผู้บริโภคสินค้าดังกล่าวจากประเทศกำลังพัฒนา

สหรัฐฯ และประเทศอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกสินค้าทรัพย์สินทางปัญญารายใหญ่ของโลก โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีขั้นสูง เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ แผงวงจรไฟฟ้ารวมหรือ IC ผลิตภัณฑ์ยาใหม่ ๆ และสิ่งประดิษฐ์ทางจุลชีวภาพ พยายามที่จะแสวงหาแนวทางการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับระหว่างประเทศให้มีมาตรฐานที่รัดกุม มีประสิทธิภาพ และมีระดับการคุ้มครองสูงมากขึ้น นอกจากนั้น สหรัฐฯ เองกำลังประสบสภาวะการขาดดุลการค้าอย่างมาก อันเป็นผลจากการขยายตัวของประเทศกำลังพัฒนากลุ่มที่เรียกตัวเองว่าประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) ที่กำลังท้าทายเศรษฐกิจการค้าการส่งออกของสหรัฐฯ โดยได้ส่งสินค้ามาแย่งตลาดของอเมริกันอย่างมากมาขาย ประกอบกับปัจจัยการผลิตของสหรัฐฯ ได้เปลี่ยนแปลงแนวการผลิตจากสินค้าอุตสาหกรรมทั่วไปเป็นสินค้าเทคโนโลยีขั้นสูง ซึ่งอาศัยการประดิษฐ์คิดค้นทรัพย์สินทางปัญญาใหม่ ๆ ด้วยเหตุดังกล่าว สหรัฐฯ พิจารณาเห็นว่า การละเมิดและลอกเลียนทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ ก่อให้เกิดการสูญเสียศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศ (Competitiveness) จึงพยายามหาทางยกระดับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ โดยใช้เวทีทางการค้าใน GATT เพื่อเจรจากำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รัฐสภาสหรัฐฯ ได้ประกาศใช้รัฐบัญญัติการค้า (1988 TRADE ACT) ซึ่งมีมาตราที่สำคัญที่รู้จักกันดี คือ Section 301 เพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองในระดับพหุภาคี และเป็นเครื่องมือ

ตอบโต้และข่มขู่ประเทศอื่น ๆ ในระดับทวิภาคีที่ไม่ยอมปรับปรุงมาตรการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ (10)

ทรัพย์สินทางปัญญากับผลประโยชน์ทางการค้าของสหรัฐฯ : การกดดันในระดับทวิภาคี

เมื่อต้นปี ค.ศ. 1980 สหรัฐฯ กำลังเผชิญกับสภาวะการถดถอยทางเศรษฐกิจอันเป็นผลจากการที่เศรษฐกิจของสหรัฐฯ ต้องพึ่งพิงเศรษฐกิจภายนอกมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันอิทธิพลที่เศรษฐกิจสหรัฐฯ เคยมีต่อเศรษฐกิจภายนอกกลับลดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับอดีต ดังจะเห็นว่า สหรัฐฯ ต้องกลายเป็นประเทศลูกหนี้รายใหญ่ของโลกที่ต้องพึ่งเงินทุนจากต่างประเทศกว่าปีละกว่า 100 ล้านเหรียญสหรัฐ เพื่อนำมาค้าจุนสภาวะการขาดดุลระหว่างประเทศ

ภาวะการขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ ได้เกิดต่อเนื่องเป็นเวลากว่าสิบปี โดยในปี ค.ศ. 1986 สภาวะการขาดดุลได้เพิ่มสูงกว่า 140 ล้านเหรียญสหรัฐ ⁽¹¹⁾ อาจกล่าวได้ว่าการขาดดุลของสหรัฐฯ เป็นผลมาจากค่าเงินดอลลาร์ที่แข็งตัวเพิ่มมากขึ้น ทำให้สินค้าของต่างประเทศที่ส่งเข้ามาขายในสหรัฐฯ มีค่าถูกลงในขณะที่สินค้าส่งออกของสหรัฐฯ มีราคาแพงมากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของสินค้าสหรัฐฯ ลดน้อยลงเมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าจากแหล่งอื่น

หากลองมองย้อนหลังเมื่อครั้งพึ่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองใหม่ ๆ สหรัฐฯ กลายเป็นอภิมหาอำนาจที่มีอิทธิพลต่อประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน เงินดอลลาร์ของสหรัฐฯ ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศให้เป็นเงินสกุลกลางที่ใช้กำหนดราคาในการแลกเปลี่ยนสินค้า ได้รับความนิยมนำไปใช้เป็นเงินออม เพราะมีค่าคงที่หรือมีค่าเพิ่มมากขึ้น และได้ถูกใช้เป็นเงินสกุลหลักในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศตามความตกลงแบรดเทนวูดส์ (Bretton Woods Agreement) ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินนโยบายการเงินระหว่างประเทศของสถาบันการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และธนาคารโลก (World Bank) อาจกล่าวได้ว่า บทบาทของเงินดอลลาร์ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่เป็นรากฐานให้สหรัฐฯ

10. Burger, U.S. Trade Deficit : Causes, Consequences and Cures,

1988 และ Feldstein, The United States in the World Economy, 1988

11. Eichengreen, "Trade Deficits in the Long Run" บทความเสนอในการสัมมนา the St. Louis Federal Reserve Bank Conference และตีพิมพ์ใน Burger (ed.) US Trade Deficit Causes, Consequences and Cures, 1989, p.240

เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ⁽¹²⁾ (หรือที่เรียกว่าความเป็นเจ้าโลกของสหรัฐฯ (US Hegemony) และด้วยวิธีการทางเศรษฐศาสตร์การเงินระหว่างประเทศ สหรัฐฯ ได้ฉกฉวยผลประโยชน์จากความได้เปรียบในการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศและผลกระทบให้ประเทศอื่น ๆ ซึ่งต้องผูกพันเงินตราของตนเข้ากับเงินของสหรัฐฯ ที่แข็งแกร่ง ⁽¹³⁾ นอกจากนั้น สหรัฐฯ ยังใช้การดำเนินนโยบายทางการทูตเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยถือโอกาสฉกฉวยความได้เปรียบของสถานภาพทางการเงินและทางอุตสาหกรรมของสหรัฐฯ ที่อยู่ในสภาพเข้มแข็งกว่าประเทศอื่นในช่วงหลัง ปี ค.ศ. 1945 ผลักดันให้นานาประเทศยอมรับข้อตกลงของแกตต์โดยยอมให้มีการเปิดเสรีตลาดสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งจะสอดคล้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในช่วงนั้นมีฐานทางอุตสาหกรรมที่แข็งแกร่ง และมีเงินทุนเหลือมากมาย อันเป็นผลมาจากสหรัฐฯ ได้ประโยชน์จากสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งแทบจะไม่กระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของสหรัฐฯ เลย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเศรษฐกิจภายในของสหรัฐฯ ที่เริ่มจะมีผลสืบคลอนฐานอำนาจของความเป็นผู้นำของโลก (hegemonic role) ได้เริ่มก่อตัวขึ้น ตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เมื่อเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ไม่สามารถคงสภาพการเป็นเงินสกุลกลางที่ใช้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศได้อีกต่อไป ⁽¹⁴⁾ ผู้นำสหรัฐฯ เริ่มตระหนักว่า สหรัฐฯ ไม่ใช่ผู้กำหนดทิศทางของเศรษฐกิจระหว่างประเทศอย่างที่เคยเป็นมาในอดีตอีกต่อไปแล้ว ⁽¹⁵⁾ หรืออีกนัยหนึ่ง จุดเริ่มต้นของการสิ้นสุดความเป็นผู้นำโลกของสหรัฐฯ ได้เริ่มชัดเจนขึ้นตั้งแต่กลางทศวรรษ 1965 และนั่นหมายถึงสหรัฐฯ ได้สูญเสียอำนาจที่เคยเป็นผู้วางกฎเกณฑ์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศอื่น ๆ ต้องปฏิบัติตาม ⁽¹⁶⁾ ความรุนแรงของปัญหาที่สหรัฐฯ สูญเสียสถานภาพการเป็นผู้นำโลก ได้ปรากฏเด่นชัดขึ้นในช่วงสงคราม

12. Gilpin "The Political Economy of International Relations"
1987, p.6

13. Parboni, The Dollars and its Rivals, 1981, p.38

14. Triffin, "old and the Dollars Crisis, 1958, p.54

15. Kindleberge, "Dominance and Leadership in the International Economy", International Studies Quarterly, No.25, 1981 p.243

16. Keohane, After Hegemony : Cooperation and Discord in the World Political Economy 1984, p.9

เวียดนาม ซึ่งสหรัฐฯ ประสบปัญหาการขาดดุลงบประมาณอย่างรุนแรง ^(๑๗) นับจากนั้น เป็นต้นมา สหรัฐฯ ได้เปลี่ยนสถานภาพจากที่เคยเป็นเจ้าหนี้รายใหญ่ที่สุดของโลก กลายมาเป็นประเทศลูกหนี้ และสภาวะการขาดดุลงบประมาณได้กลายเป็นปัญหาเรื้อรัง และรุนแรง มาโดยตลอดโดยเฉพาะเมื่อประธานาธิบดีเรแกนประสบความล้มเหลวจากนโยบายการเพิ่มเงินออมภายในประเทศ ^(๑๘)

เมื่อพิจารณาสถานภาพเศรษฐกิจระหว่างประเทศของสหรัฐฯ จะเห็นว่า ส่วนแบ่งตลาดต่างประเทศของสหรัฐฯ ลดลงกว่าครึ่งนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ปัจจุบันส่วนแบ่งตลาดของสหรัฐฯ น้อยกว่าของประชาคมยุโรป แม้แต่สินค้าออกของสหรัฐฯ ก็มีจำนวนไม่มากกว่าสินค้าออกของเยอรมันเพียงประเทศเดียว บทบาทของเงินดอลลาร์ในตลาดโลกได้ลดลงอย่างต่อเนื่องในขณะที่เงินมาร์คและเงินเยนกำลังเพิ่มควมสำคัญมากขึ้นตามลำดับ

สาเหตุที่สหรัฐฯ ขาดดุลการค้าเพิ่มขึ้นจาก 36.45 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 1982 เป็น 126.92 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี 1988 (ร้อยละ 85 เป็นการขาดดุลในภาคอุตสาหกรรม) ^(๑๙) เป็นผลเนื่องจากค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ มีค่าสูงขึ้นมากในปี 1980 จนถึง 1985 ค่าเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ถีบตัวสูงขึ้นถึงร้อยละ 40 เมื่อเปรียบเทียบกับเงินตราสกุลอื่น ๆ ^(๒๐) ซึ่งเป็นผลจากการใช้นโยบายการเงินแบบหดตัวเพื่อลดปัญหาเงินเฟ้อในช่วงปี 1979-1982 ทำให้อัตราดอกเบี้ยในสหรัฐฯ สูงขึ้นจากร้อยละ 7.93 ในปี 1978 เป็นร้อยละ 16.38 ในปี 1981 ในขณะเดียวกันรัฐบาลมีการขาดดุลงบประมาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนต้องมีการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศมาใช้ นอกจากนี้ปัจจัยทั้งสองประการแล้ว การที่สหรัฐฯ มีบรรยากาศเป็นประเทศที่นำลงทุน ส่งผลให้มีเงินทุนจากต่างประเทศไหลเข้าสหรัฐฯ เป็นจำนวนมาก ซึ่งไปผลักดันให้ค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐฯ แฉงขึ้น ^(๒๑)

17. Calleo, The Imperious Economy, 1982, p.45

18. Feldsstein (ed), The United States in the World Economy 1988, p 3

19. John Heinz, "Manafucturing A Trade Policy in An Era of Change," Journal of International Affairs, Fall 1988.

20. William Cline, "Macroeconomic Influence on Trade Policy," The American Economic Review : Papers and Proceedings, May 1989.

21. Robert Baldwin "U.S. Trade Policy Recent Changes and Future U.S. Interests", The American Economic Review : Papers and Proceedings, May 1989.

สาเหตุอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากค่าเงินดอลลาร์เพิ่มสูงขึ้นมีผลต่อการขาดดุลแล้ว โครงสร้างทางการค้าของโลกโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้มีประเทศใหม่ ๆ หลายประเทศโดยเฉพาะประเทศแถบคาบสมุทรแปซิฟิก เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวันฮ่องกง สิงคโปร์ ไทยและมาเลเซีย ประสบความสำเร็จในการส่งออก และประเทศเหล่านี้เริ่มมีการได้เปรียบดุลการค้ากับสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ความสำเร็จในการส่งออกของประเทศเหล่านี้ทำให้อุตสาหกรรมบางประเภทในสหรัฐฯ เช่น สิ่งทอ รองเท้า เครื่องใช้ไฟฟ้า ฯลฯ ประสบกับปัญหาในการแข่งขันทั้งในตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศ ซึ่งทำให้มีการเรียกร้องความคุ้มครองจากรัฐบาลสหรัฐฯ สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่อุตสาหกรรมบางประเภทในสหรัฐฯ ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าจากต่างประเทศได้เป็นเพราะความได้เปรียบในการแข่งขัน (competitive edge) ลดลง เมื่อพิจารณาจากประสิทธิภาพในการผลิตในภาคในภาคอุตสาหกรรมของสหรัฐฯ และเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ จะพบว่าอัตราเพิ่มขึ้นของประสิทธิภาพการผลิต (rate of productivity growth) โดยเฉลี่ยน้อยกว่าประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศ เช่น ในช่วงปี 1960 ถึง 1986 ประสิทธิภาพในการผลิตของสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3.2 ต่อปี เมื่อเปรียบเทียบกับทองญี่ปุ่นร้อยละ 8 เยอรมันตะวันตก ฝรั่งเศสและอิตาลี ร้อยละ 5 ในช่วงเวลาเดียวกัน

ตารางแสดงปริมาณส่งออก นำเข้าและดุลการค้าของสหรัฐฯ
(พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ)

year	export	import	trade balance
1979	184.47	212.01	-27.54
1980	224.27	265.07	-25.50
1981	237.10	265.07	-27.97
1982	211.20	247.65	-36.45
1983	201.81	268.89	-67.08
1984	219.90	332.41	-112.51
1985	215.94	338.09	-122.15
1986	223.98	368.52	-144.54
1987	249.57	409.85	-160.28
1988	320.14	446.43	-126.29

จากปัญหาของสภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดความพยายามที่จะปรับปรุงศักยภาพและความสามารถในการผลิตสินค้าสหรัฐฯ ที่จะแข่งขันในตลาดต่างประเทศ โดยได้มีการเน้นความสำคัญของการปรับเปลี่ยนมาผลิตสินค้าประเภทเทคโนโลยีขั้นสูงแทน อย่างไรก็ตาม การสนับสนุนให้มีการค้นคว้าและวิจัย (R&D) เพื่อการเป็นผู้นำทางด้านเทคโนโลยีขั้นสูง เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการปรับปรุงศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันทางการค้า (Trade Competitiveness) เท่านั้น เพราะหากปราศจากมาตรการ

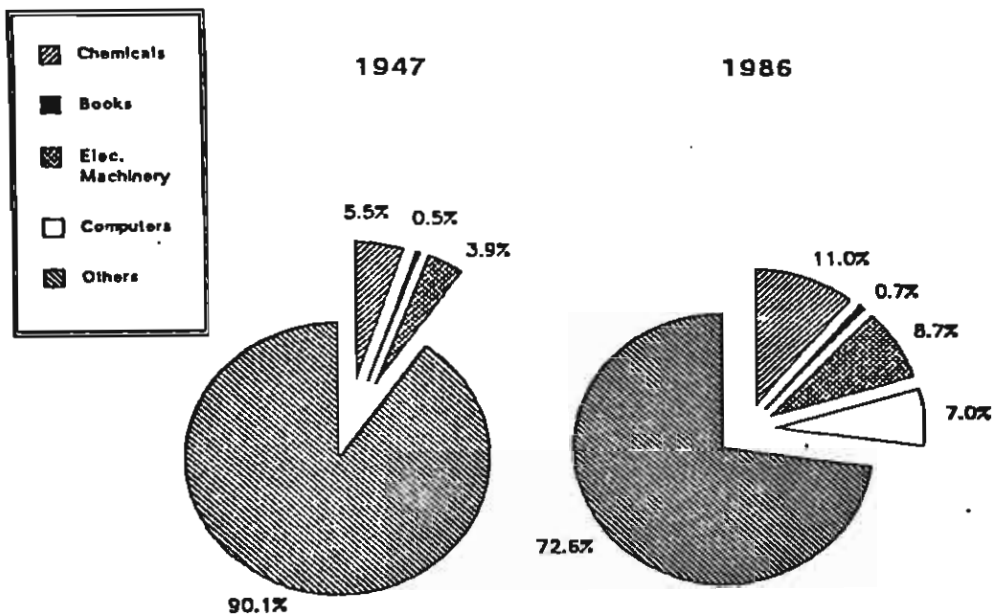
การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้คู่แข่งทางการค้าสามารถลอกเลียนและฉกฉวยประโยชน์จากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีโดยที่ไม่ต้องลงทุนอะไรเลย

เอกอัครราชทูต Yeutter ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้แทนทางการค้าสหรัฐฯ (US. Trade Representative) ในขณะนั้น ได้กล่าวรายงานต่อคณะกรรมการ House of Way and Means เกี่ยวกับปัญหาการขาดดุลการค้าและแนวนโยบายของสหรัฐฯ ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1987 ไว้ว่า "เพียงแต่การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ จะช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ในระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น หากไม่มีมาตรการที่มีประสิทธิภาพป้องกันมิให้คู่แข่งลอกเลียนขโมยเทคโนโลยีดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลสหรัฐฯ จะต้องดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อให้มีการปรับปรุงมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทั้งในและนอกประเทศ" (๒๒)

ดังนั้น การปรับปรุงมาตรการการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับระหว่างประเทศจึงมีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความสามารถและศักยภาพของสินค้าที่สหรัฐฯ ที่ส่งไปขายแข่งขันในตลาดระหว่างประเทศนั่นเอง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาโครงสร้างในการผลิตของสหรัฐฯ จะเห็นได้ວ່านับตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา อัตราส่วนของการส่งสินค้าออกประเภททรัพย์สินทางปัญญาในรูปสารเคมี หนังสือภาพยนตร์ เพลง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วถึง ร้อยละ 26.4 ของสินค้าออก

ทั้งหมด (๒๓) ผลตอบแทนจากค่าใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่ภาคเอกชนสหรัฐฯ ได้รับจากการลอกใบอนุญาตใช้สิทธิ (licensing) มีมูลค่ามากกว่า 8 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ต่อปี (๒๔) แต่ในขณะเดียวกันความสูญเสียกลับเป็นผลมาจากสินค้าปลอมแปลง และการละเมิดลอกเลียนแบบก็มีปริมาณเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว

INTELLECTUAL PROPERTY AS A COMPONENT OF U.S. EXPORTS:
SELECTED GOODS HIGH IN INTELLECTUAL PROPERTY VALUE
1947 AND 1986

Source: United States Department of Commerce, Statistical Abstract of the United States, 1951 (Washington: United States Department of Commerce, 1952), Table 985 and United States Department of Commerce, Highlights of U.S. Export and Import Trade, Report FT990, (December 1986).

23. Gadbow and Richards (eds.), Intellectual Property Rights : Global Consensus, Global Conflict, 1988, chart 1.1, p.4
24. U.S. Department of Commerce, Survey of Current Business, Vol. 3, March 1988, table 10, pp. 54-59, cited in Cong. Kastenmeier and Beire, "International Trade and Intellectual Property : Promise, Risk and Reality", Vanderbilt Journal Law, 1989, Vol. 122, p. 286.

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1988 คณะกรรมาธิการการค้าต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (US International Trade Commission-USITC) ได้เผยแพร่เอกสารการสอบสวนเลขที่ 332-245 เกี่ยวกับความสูญเสียทางเศรษฐกิจอันเป็นผลเนื่องมาจากการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาโดยประมาณมูลค่าความสูญเสียถึง 6.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ. 1986 หรือร้อยละ 1.4 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมดและยังพบว่า บริษัทในประเทศต้องสูญเสียตลาดภายในอันเป็นผลมาจากสินค้าปลอมแปลงจากต่างประเทศส่งมาแย่งตลาดภายในสหรัฐ มีมูลค่าถึง 1.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งมูลค่าเหล่านี้ประกอบด้วย การสูญเสียโดยการถูกละเมิดลิขสิทธิ์เป็นเงินกว่า 1.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ การสูญเสียโดยการละเมิดสิทธิบัตรเคมีเกษตรกรรมกว่า 200 ล้านเหรียญสหรัฐ และการละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์กว่า 500 ล้านเหรียญสหรัฐ ในขณะที่การค้นคว้าเพื่อผลิตยาประเภทใหม่ ๆ ที่ต้องอาศัยเวลากว่า 10 ปี และใช้เงินลงทุนไม่ต่ำกว่า 130 ล้านเหรียญสหรัฐ ต้องสูญเสียไปโดยไม่ได้ผลตอบแทนใด ๆ เลยจากการถูกสินค้าผลิตภัณฑ์ยาเลียนแบบและยาปลอมส่งมาแย่งตลาด การพัฒนาแผงวงจรไฟฟ้ารวม (IC) ต้องใช้เงินลงทุนกว่า 100 ล้านเหรียญสหรัฐ ในการออกแบบผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด ในขณะที่โปรแกรมคอมพิวเตอร์ราคากว่า 500 เหรียญสหรัฐ สามารถซื้อได้ในราคาต่ำกว่า 7 เหรียญสหรัฐ ในประเทศแถบเอเชีย (๔๕)

ด้วยแรงผลักดันของภาคเอกชนสหรัฐ ที่จะแก้ไขปัญหาการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในระดับระหว่างประเทศ ทำให้รัฐบาลสหรัฐ ได้นำบทบัญญัติว่าด้วยมาตรา 301 ในรัฐบัญญัติการค้า (Trade Act) มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อเพิ่มแรงกดดันและอำนาจในการเจรจาต่อรองกับประเทศอื่น ๆ เพื่อเรียกร้องให้ภาคเอกชนสหรัฐ ได้รับประโยชน์ในทางการค้าระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น โดยเน้นหนักในเรื่องการเปิดตลาด

25. United States International Trade Commission " Foreign Protection of Intellectual Property Rights and the Effect on U.S. Industry and Trade, Report to United States Trade Representative, Investigation No. 332-245, Publication 2065 (February 1988).

โปรดดูการศึกษาเพิ่มเติมจาก Feinberg, Robert M., and Donald J. Rousslang, "The Economic Effects of Intellectual Property Right Infringements", Journal of Business, January 1990, pp. 79-90

มาตรา 301 นี้มีจุดกำเนิดมาจากกฎหมายว่าด้วยการขยายการค้า ปี 1962 (trade Expansion Act 1962) ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 252 ให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีที่จะจำกัดการนำเข้าสินค้า (Non-Tariff Import Restriction) และการขึ้นอัตราภาษีศุลกากรเพื่อตอบโต้การค้าที่ไม่เป็นธรรม (Unfair Trade Practice) ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ขัดกับหลักการห้ามกีดกันทางการค้าของ GATT แต่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของ GATT เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่มีผลใช้บังคับมาก่อนมีการใช้ข้อตกลงบังคับชั่วคราวของ GATT (Grand Father Clause)²⁶ โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อตอบโต้ประเทศคู่ค้าที่มีพันธกรณีตามสนธิสัญญาการค้า และได้ละเมิดสนธิสัญญานั้นกล่าวคือ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว อีกฝ่ายก็สามารถยกเลิกผลประโยชน์ที่เคยได้ให้ไว้เป็นการชั่วคราวได้ โดยไม่ขัดกับพันธกรณีอื่น ๆ ตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นไปตามหลักต่างตอบแทน (Reciprocity) นั้นเอง

ต่อมาในปี ค.ศ. 1974 รัฐสภาสหรัฐฯ ได้บัญญัติรัฐบัญญัติทางการค้าปี 1974 ขึ้น (Trade Act of 1974) โดยยกเลิกมาตรา 252 แล้วบัญญัติเป็นมาตรา 301²⁷ โดยกำหนดให้อำนาจแก่ประธานาธิบดีในอันที่จะยกเว้นประโยชน์ทางการค้าตามสนธิสัญญาที่ทำไว้ได้ เมื่อพิจารณาเห็นว่าประเทศคู่ค้าได้สร้างปัญหาทางการค้าแก่สหรัฐฯ โดยการดำเนินการอย่างไม่สมเหตุผล (Unreasonable) หรือโดยการใช้มาตรการทางภาษีหรือวิธีการอื่นใดโดยปราศจากเหตุผลอันควร กฎหมายมาตรา 301 ของรัฐบัญญัติ Trade Act of 1974 นี้ ยังส่งผลให้การค้าธุรกิจด้านการบริการถูกจัดรวมเข้าอยู่ในความหมายของการค้าของสหรัฐอเมริกา (US Commerce) ด้วย

ในปี ค.ศ. 1979 ระหว่างการเจรจาทางการค้าภายใต้ GATT ในรอบโตเกียว (Tokyo Round) รัฐสภาสหรัฐฯ ได้ออกกฎหมายความตกลงทางการค้า (Trade Agreements Act 1979) และแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 301 เสียใหม่ โดยเพิ่มอำนาจ

26. Martin Nettesheim, "Section 301 of the Trade Act of 1974: Response to Unfair Foreign Trade Practices" in

27. Bello, "Current Developments in the Opening of New Markets by the United States Government", International Lawyer Vol.21, 1987 p. 719

ประธานาธิบดีในการตอบโต้ทางการค้าให้มากขึ้นจาก Trade Act of 1974 ซึ่งให้อำนาจตอบโต้ได้เฉพาะในกรณีที่มีการละเมิดสนธิสัญญาทางการค้า โดยขยายอำนาจการตอบโต้มิให้จำกัดแต่กรณีละเมิดสนธิสัญญาเท่านั้น แต่ให้รวมถึงการละเมิดข้อตกลงใด ๆ ที่ได้ทำขึ้นระหว่างประธานาธิบดีหรือฝ่ายบริหาร และประเทศคู่ค้าทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี ซึ่งมีขอบเขตอำนาจตอบโต้มากขึ้นกว่าเดิมมากเนื่องจากไม่ถูกจำกัดแต่เฉพาะกรณีละเมิดสนธิสัญญาเท่านั้นแต่หมายรวมถึงข้อตกลงในระดับต่าง ๆ ซึ่งมีผลบังคับทางกฎหมายด้อยกว่าสนธิสัญญาด้วย เช่น Record of Meeting, Letter of Understanding เป็นต้น

จากนั้นในปี ค.ศ. 1984 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 301 ของกฎหมาย Trade Agreement Act 1979 อีก (1984 Amendment) และได้จัดตั้งผู้แทนพิเศษทางการค้า United State Trade Representative (USTR) ขึ้น โดยให้อำนาจ USTR ในการที่จะริเริ่มทำการสอบสวนการกระทำอันเป็นการค้าที่ไม่เป็นธรรมจากประเทศคู่ค้าได้โดยไม่ต้องได้รับการร้องขอจากผู้ที่มีส่วนได้เสีย และได้ขยายความหมายของคำว่า US Commerce ให้รวมถึงการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ Foreign Direct Investment (FDI) ด้วย ⁽²⁸⁾

ต่อมาในปี ค.ศ. 1987-1988 กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ของสหรัฐฯ ต่างตระหนักถึงความเสียหายของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สหรัฐฯ ได้สูญเสียไปอันเนื่องมาจากการที่ประเทศผู้ค้าของสหรัฐฯ ละเมิดและลอกเลียนทรัพย์สินทางปัญญา จึงได้มีการพยายามที่จะเสนอร่างกฎหมายการค้าฉบับใหม่ (Omnibus Trade Bill) ขึ้นมา แต่ก็ได้รับการยับยั้ง (Veto) จากประธานาธิบดี Reagan ⁽²⁹⁾ จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไข

28. Fisher, "Section 301 of the Trade Act of 1974: Protection For U.S. Exporters of Goods, Services and Capital", Law and Policy in International Business, Vol.14, 1982, p 573

29. Borrus, "United States Trade Protectionism: Institutions, Norms, and Practices", Northwestern Journal International Law and Business, Vol. 8, 1987, p. 329

ให้ลดความรุนแรงลงและในที่สุดก็ได้ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติและมีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายในปี 1988 ในชื่อ "Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988 โดยให้เหตุผลว่า "เป็นกฎหมายที่มีความละเอียดครบถ้วนและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาการละเมิดและการปลอมแปลงทรัพย์สินทางปัญญาของบริษัทอเมริกันในตลาดต่างแดน เพราะปัจจุบันปัญหาดังกล่าวมิได้เป็นเพียงปัญหาเฉพาะเรื่องที่มีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเพียง 2-3 บริษัท แต่เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแทบทุกภาคอุตสาหกรรมซึ่งรวมถึงอุตสาหกรรมแผงวงจรไฟฟ้าและเทคโนโลยีขั้นสูง อุตสาหกรรมภาพยนตร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หนังสือ แผ่นเสียง ส่วนประกอบอะไหล่รถยนต์ ยา และผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเคมี" (๓๐)

สภา Senate ก็เห็นพ้องกับเหตุผลดังกล่าวและย้ำว่า เมื่อเปรียบเทียบกับข้อบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ Special 301 "เป็นกฎหมายที่ครอบคลุมอย่างสมบูรณ์ในการแก้ปัญหาความไร้ประสิทธิภาพในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และการเจาะตลาดของสินค้าอเมริกันในตลาดต่างประเทศ การปรับปรุงมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และโอกาสในการเจาะตลาดของสินค้าสหรัฐฯ ปัญหาการละเมิดลอกเลียนทรัพย์สินทางปัญญาและสินค้าปลอมแปลง รวมทั้งปัญหา market access ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของสหรัฐฯ โดยส่วนรวม มาตรการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหา ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่ออุตสาหกรรมในทุกกระดับของสหรัฐฯ"

มาตรา 301 ของกฎหมาย The Omnibus Trade and Competitiveness Act 1988 ฉบับใหม่นี้โดยปกติให้อำนาจประธานาธิบดีในการตอบโต้การค้าต่อประเทศผู้ค้า หากพิจารณาแล้วเห็นว่าประเทศคู่ค้าของสหรัฐฯ มีนโยบายที่ไม่เป็นธรรม (unjustifiable policy and practice) หรือไม่มีเหตุผล (unreasonable policy and practice)

30. - Bello, "The Heart of the 1988 Trade Act: A Legislative History of the Amendments to Section 301", Stanford International Law Journal, Vol.25 1989, p.2

- Fisher and Steinhardt, "Section 301 of the Trade Act of 1974: Protection of U.S. Exporters of Good, Services and Capital", Law and Policy in International Business, Vol. 14, 1982, p. 578

อันมีผลกระทบต่อสหรัฐฯ โดยนโยบายที่ไม่ชอบธรรมนั้น หมายถึงการละเมิดข้อตกลงระหว่างประเทศที่สหรัฐฯ เป็นภาคีอยู่ด้วย และมีผลกระทบต่อสหรัฐฯ ในขณะที่นโยบายที่ไม่มีเหตุผล หมายถึงการกระทำหรือนโยบายใด ๆ ที่ไม่ยุติธรรม เช่น ไม่เปิดตลาดให้สินค้าสหรัฐฯ หรือไม่ให้โอกาสในการตั้งบริษัทในประเทศนั้น และไม่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างพอเพียง และมีประสิทธิภาพ โดยกฎหมายฉบับใหม่ได้กำหนดให้มีการโอนอำนาจในการพิจารณาว่าการกระทำของประเทศคู่ค้าเข้าองค์ประกอบของมาตรา 301 ที่กล่าวมาข้างต้นหรือไม่นั้น ไปอยู่กับดุลยพินิจของ USTR (US Trade Representative) รวมทั้งการแนะนำว่าจะตอบโต้หรือไม่ด้วย ในขณะที่ประธานาธิบดีนั้นก็ยังคงอำนาจตัดสินใจในขั้นสุดท้ายว่าจะตอบโต้หรือไม่ ยกเว้นแต่เฉพาะในกรณีที่มีการละเมิดข้อตกลงทางการค้ากับสหรัฐฯ ซึ่งถือเป็นกรณีที่ประเทศคู่ค้ามีนโยบายที่ไม่ชอบธรรมแล้ว ประธานาธิบดีไม่มีสิทธิในการใช้ดุลยพินิจ หากแต่จะต้องตอบโต้ (mandatory action) อย่างไรก็ดี กฎหมายนี้ก็ยังมีข้อจำกัดในกรณีที่ต้องตอบโต้ว่า ถ้า GATT ตัดสินว่าไม่มีการละเมิดข้อตกลงดังกล่าวหรือประเทศคู่ค้าค่อย ๆ ยุติการละเมิดนั้นหรือชดเชยค่าเสียหายให้ ประธานาธิบดีก็ไม่ต้องตอบโต้ก็ได้ (๓๑)

จากการแก้ไขข้อกำหนดของรัฐบาลปฏิบัติการด้านฉบับใหม่ได้มีการบัญญัติข้อกำหนดของ Special 301 ระบุว่าภายในระยะเวลา 30 วัน หลังจากผู้แทนทางการค้าสหรัฐฯ (US Trade Representative-USTR) ได้ออกหนังสือ "รายงานประมาณการการค้าแห่งชาติ" (National Trade Estimate Report) USTR จะต้องระบุประเทศที่ปฏิเสธไม่ยอมให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพหรือปฏิเสธไม่ยอมให้มีการเจาะตลาดอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน (fair and equitable market) โดยมาตรา Special 301 ยังกำหนดต่อไปว่า USTR ต้องระบุรายชื่อประเทศที่ต้องอยู่ภายใต้ความสนใจอันดับแรก (priority foreign countries) สำหรับประเทศที่ (1) มีพฤติกรรมหรือนโยบาย ซึ่งเป็นภาระหรือมีผลเลวร้ายอย่างยิ่งยวด (the most onerous or egregious) ต่อเศรษฐกิจของสหรัฐฯ และ (2) ไม่ยอมเข้าร่วมเจรจาอย่างสุจริตใจหรือไม่ช่วยให้เกิดความก้าวหน้าในการเจรจาทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี

1

31. Julia Christine Bliss, The Amendments to Section 301: An Overview and Suggested Strategies for Foreign Response" Law and Policy in International Business" 1991, p. 562

เกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น (๓๒)

ในการกำหนดรายชื่อประเทศภายใต้รายการดังกล่าวตามที่กำหนดของ Special 301 นั้น USTR ต้องดำเนินการปรึกษากับนายทะเบียนลิขสิทธิ์ ผู้ตรวจการสิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า และหน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐที่เกี่ยวข้อง และเพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดในการตีความของข้อกำหนดดังกล่าว สภาผู้แทนสหรัฐฯ ได้ระบุรายการพฤติกรรมของรัฐต่างประเทศที่จะอยู่ภายใต้ขอบเขตของ Special 301 ว่า พฤติกรรมในข้อ (1) ให้หมายรวมถึงการปฏิบัติของรัฐต่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุญาตของสัญญาใช้สิทธิที่มีผลต่อการจำกัดการเคลื่อนย้ายของสินค้าโดยเสรี (restrict the free movement of goods) หลักปฏิบัติในการยึดทรัพย์สิน และอุปสรรคที่ตั้งขึ้นเพื่อคุ้มครอง "cultural sovereignty"

ภายใน 30 วัน หลังจากที่ได้รับรายชื่อประเทศดังกล่าว USTR ต้องดำเนินการสอบสวนรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรม การกระทำ และนโยบายของประเทศเหล่านั้น โดย USTR มีเวลาเพียง 6 เดือนในการดำเนินการสอบสวนให้เสร็จสิ้น และเสนอแนวทางการแก้ปัญหาในการเจรจาในระดับทวิภาคีกับประเทศดังกล่าว ทั้งนี้ อาจขยายระยะเวลาดำเนินการเพิ่มอีก 3 เดือนในกรณีที่เป็นเรื่องซับซ้อน และหากพฤติกรรมของประเทศดังกล่าวยังคงดำเนินต่อไปโดยไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง USTR ก็มีความจำเป็นที่จะใช้ดุลยพินิจในการดำเนินการตอบโต้การกระทำของประเทศนั้นโดยการประกาศเพิ่มอัตราภาษีหรือกำหนดมาตรการในการจำกัดการนำเข้าสินค้าจากประเทศดังกล่าว อย่างไรก็ตาม USTR ไม่จำเป็นต้องดำเนินการตอบโต้ หากมาตรการเหล่านั้นก่อให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ เอง (๓๓)

32. Van Grassek "The Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988: Its Implications for Developing Countries and the Uruguay Round of Multinational Trade Negotiations" UNCTAD-UNDP International Project, October 1988

33. Steven Phillips "The New Section 301 of the Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988: Trade Wars or Open Markets?" Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1988, pp. 53-57

USTR อาจจะทำหนดรายชื่อประเทศเพิ่มเติมหรืออาจถอดถอนประเทศออกจาก รายชื่อดังกล่าวเมื่อใดก็ได้ แต่ในกรณีที่ USTR ขอลถอนรายชื่อประเทศ จากบัญชีรายชื่อดังกล่าว USTR จะต้องเสนอรายละเอียดและเหตุผลในการขอลถอนชื่อประเทศต่อสภา Congress ในรายงานประจำปี

ในขณะที่ Special 301 กำหนดให้ USTR ต้องเสนอรายชื่อประเทศเพื่อ ดำเนินการสอบสวน บทบัญญัติ Special 301 ก็ได้ให้อำนาจ USTR อย่างกว้างขวางในการ พิจารณาว่าพฤติกรรมแบบใดที่ต้องถูกระบุว่าเป็นพฤติกรรม "ต้องห้าม" (actionable activities) หรือประเทศใดควรถูกจัดอยู่ในรายการ priority foreign countries รวมถึงอำนาจในการตัดสินว่า ควรใช้มาตรการตอบโต้แบบใดกับประเทศดังกล่าว ^(๓๔)

หลังจากที่มีการออกกฎหมายมาตรา Special 301 แล้ว ในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 1989 เอกอัครราชทูต Carla A. Hills ผู้แทนทางการค้าสหรัฐฯ เอกอัครราชทูต Hills ได้ตั้งข้อสังเกตซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของสภาคองเกรสว่า การไม่คุ้มครองทรัพย์สิน ทางปัญญาอย่างเพียงพอของประเทศคู่ค้าของสหรัฐฯ ไม่เพียงแต่จะเป็นการทำลายเศรษฐกิจ ของสหรัฐฯ เท่านั้น แต่ยังเป็นการบั่นทอนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ตลอดจนการลงทุนในเรื่องดังกล่าว ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญของความเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจและการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศทั่วโลกจึงได้ออกประกาศแนวทางการดำเนิน นโยบายและการบังคับใช้กฎหมาย Special 301 ^(๓๕) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยแทนที่ USTR จะใช้มาตรการกำหนดรายชื่อประเทศใน Priority Foreign Countries ภายใต้ มาตรา Special 301 ดังกล่าวข้างต้น USTR กลับจัดทำรายชื่อประเทศเป็น 3 ประเภท ประกอบด้วยรายชื่อประเทศที่ประเทศที่ต้องดำเนินการตอบโต้ (Priority Foreign Country:PFC) รายชื่อประเทศที่ต้องติดตามอย่างใกล้ชิด (Priority Watch List:PWL)

34. Paul Adams, "Suspension of GSP from Chile:The Proper Use of a Trade Provision? George Washington Journal of International Law and Economy, 1989

35. US Government Office "Summary of the Conference Agreement on HR3:The Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988", 1988

และรายชื่อประเทศที่ต้องติดตาม (Watch List:WL) ขึ้นมาแทน³⁶ เพื่อระบุรายชื่อและจัดอันดับประเทศที่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างไม่เพียงพอ หรือประเทศที่ดำเนินนโยบายเป็นอุปสรรคต่อสินค้าทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ ในการเจาะตลาด (barrier to market access) โดยเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม ปี ค.ศ. 1989 USTR ได้ประกาศรายชื่อประเทศใน Priority Watch List ว่า ประกอบด้วย สาธารณรัฐประชาชนจีน บราซิล อินเดีย สาธารณรัฐเกาหลี เม็กซิโก ซาอุดีอาระเบีย ไต้หวัน และไทย และประกาศรายชื่อประเทศใน Watch List ว่าประกอบด้วยประเทศ อาร์เจนตินา แคนาดา ชิลี โคลัมเบีย อียิปต์ กรีซ อินโดนีเซีย อิตาลี ญี่ปุ่น มาเลเซีย ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ ปอร์ตุเกส สเปน ตุรกี เวเนซุเอลาและยูโกสลาเวีย USTR ระบุว่า การตัดสินใจระบุรายชื่อประเทศดังกล่าวเป็นผลจากการปรึกษาอย่างใกล้ชิดกับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งภาคเอกชนเหล่านั้นก็เห็นพ้องกับการตัดสินใจของ USTR

การประกาศแผนการดำเนินการเป็นรายประเทศของ USTR นั้นเพื่อเพิ่มความกดดันให้ประเทศเหล่านั้นเร่งดำเนินการแก้ไขกฎหมายภายในเพื่อเพิ่มมาตรการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาและการปราบปรามการปลอมแปลงสินค้า ทั้งนี้ โดยคณะผู้เจรจาของ USTR จะได้ดำเนินการเจรจากับประเทศดังกล่าวไปจนถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1989 และหากยังไม่มีควมคืบหน้าในเรื่องดังกล่าว USTR อาจพิจารณาประกาศใช้มาตรการใด ๆ ก็ได้ในการเพิ่มความกดดันต่อประเทศนั้น ๆ ทั้งนี้ โดย USTR จะพิจารณาร่วมกับข้อเสนอและมาตรการของผู้แทนสหรัฐฯ ในการเจรจาปัญหาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในแง่ดีรอบอุรุกวัย

ในการประกาศรายชื่อประเทศที่อยู่ภายใต้ Priority Watch List ในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ. 1989 USTR ได้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับการที่ประเทศที่อยู่ใน List ไม่ได้คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอ ในกรณีของประเทศบราซิล USTR ระบุว่า บราซิลควรเพิ่มมาตรการปราบปรามผู้ที่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เรียกร้องให้ยกเลิกข้อกำหนดของบราซิลที่บังคับให้ต้องล้างฟิล์มโทรทัศน์และภาพยนตร์ภายในประเทศบราซิล และเรียกร้องให้บราซิลเข้าร่วมการเจรจาทรัพย์สินทางปัญญาในระดับพหุภาคีด้วยท่าทีที่สร้างสรรค์มากขึ้น

³⁶. US Chamber of Commerce "The Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988", 1988

ในกรณีของประเทศไทย USTR กล่าวถึงความจำเป็นที่อินเดียต้องปรับปรุงกฎหมายสิทธิบัตร ให้ขยายการคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ทุกประเภท และยกเลิกข้อกำหนดเกี่ยวกับการกีดกันการให้เครื่องหมายการค้าของบริษัทต่างชาติ นอกจากนี้ USTR ได้ระบุเพิ่มเติมว่า USTR จะเรียกร้องอินเดียแก้ไขกฎหมายเครื่องหมายการค้าให้คุ้มครองเครื่องหมายบริการ และ well-known mark ตลอดจนแก้ไขมาตรการปราบปราม (enforcement) การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนี้ USTR ได้กล่าวถึงความสำคัญที่อินเดียต้องเข้าร่วมการเจรจาทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ด้วยท่าทีที่สร้างสรรค์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความตกลงทวิภาคีระหว่างอินเดียกับสหรัฐฯ

ในกรณีของสาธารณรัฐเกาหลี USTR ได้ระบุปัญหาเกี่ยวกับอำนาจการบังคับใช้ (enforcement) ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และมาตรการที่ฝ่ายบริหารของรัฐบาลเกาหลีได้ตกลงกับฝ่ายสหรัฐฯ ตามความตกลงในระดับทวิภาคี โดย USTR กล่าวย่ำว่า USTR จะติดตามท่าทีของเกาหลีในการเข้าร่วมการเจรจารอบอุรุกวัยอย่างใกล้ชิด

ในกรณีของเม็กซิโก USTR ระบุว่า จะใช้มาตรการข่มขู่ตามข้อกำหนดของกฎหมาย Special 301 เพื่อให้เม็กซิโกแก้ไขกฎหมายสิทธิบัตรให้คุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ทุกประเภท และบังคับให้เม็กซิโกยอมเข้าร่วมการเจรจาทรัพย์สินทางปัญญาในระดับพหุภาคีอย่างสร้างสรรค์

สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ถูกระบุรายชื่อภายใต้ Priority Watch List โดย USTR จะหาทางเจรจากับรัฐบาลจีนให้แก้ไขปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์ ให้คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และเนื่องจากสาธารณรัฐประชาชนจีนยังมิได้เป็นภาคีในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานับใดเลย USTR จึงต้องหาทางเจรจาให้รัฐบาลจีนยอมทำความตกลงในระดับทวิภาคีเพื่อคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ของสหรัฐฯ

USTR กล่าวว่า จะใช้มาตรการ Special 301 กระตุ้นให้ชาอูดีอาระเบียแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ให้คุ้มครองคอมพิวเตอร์และแถบบันทึกเสียง USTR จะพยายามสถาปนาความสัมพันธ์ทวิภาคีเกี่ยวกับการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศทั้งสอง และหาทางเจรจาให้ชาอูดีอาระเบียยอมปรับปรุงมาตรการบังคับใช้กฎหมายเพื่อปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาและการปลอมแปลงสินค้าของสหรัฐฯ

ในกรณีของไต้หวัน แม้ว่าสหรัฐฯ จะประสบความสำเร็จในการเจรจาให้ไต้หวันยอมแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อเพิ่มมาตรการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา อย่างไรก็ตาม USTR

ระบุว่ายังคงมีปัญหาอีกหลายประการที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้า และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้ไต้หวันออกกฏข้อบังคับเพื่อรองรับพันธกรณีตามสนธิสัญญาทวิภาคีระหว่างสหรัฐกับไต้หวัน ในเรื่องการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ และทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ ของสหรัฐ

สำหรับประเทศสุดท้าย USTR กล่าวว่า กำลังติดตามความคืบหน้าของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศไทยอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์ให้คุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ทุกประเภท และมาตรการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ของสหรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ USTR กำลังติดตามการปรับปรุงแก้ไขการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าของคนต่างชาติ และพิจารณาท่าทีของประเทศไทยในการเข้าร่วมเจรจาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างสร้างสรรค์ในระดับพหุภาคี โดยมีกำหนดเวลาจนถึงวันที่ 1 พฤศจิกายน ค.ศ. 1989 เพื่อพิจารณาบททวนการดำเนินการต่อไป

USTR ได้กล่าวย้าว่าความสำเร็จในการเจรจาระดับทวิภาคีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเพิ่มอำนาจการต่อรองของสหรัฐ ภายใต้กฎหมาย Special 301 USTR ยกตัวอย่างกรณีไต้หวันที่ยอมตกลงจะผลักดันให้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อเพิ่มความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากิ่งนี้ โดยหน่วยงานของไต้หวันที่เกี่ยวข้องจะคอยแจ้งข้อมูลและสถิติการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาและการจับกุมปราบปรามการละเมิดดังกล่าวให้สหรัฐ ทราบอย่างสม่ำเสมอ และในกรณีของประเทศซาอุดีอาระเบียซึ่งกำลังดำเนินการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ครอบคลุมลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรม ดนตรี แอปบันทึกภาพและเสียงและโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ต่อมาในวันที่ 1 พฤศจิกายน 1989 USTR ได้ประกาศผลการพิจารณาชั่วคราวเพื่อทบทวนการดำเนินการภายใต้มาตรา 301 (ซึ่งเรียกว่า Interim Review) ในการนี้ USTR ยังคงไม่ดำเนินการประกาศรายชื่อ Priority Foreign Countries หากแต่ยังคงใช้วิธีดำเนินการประกาศรายชื่อ Priority Watch List และ Watch List แทน ในครั้งนี้ 3 ประเทศ จาก 8 ประเทศใน Priority Watch List ได้รับการถอนชื่อจาก Priority Watch List และจัดอยู่ในกลุ่มประเทศ Watch List แทน ซึ่งประกอบด้วย สาธารณรัฐเกาหลี ไต้หวัน และซาอุดีอาระเบีย

รายงานการทบทวนครั้งนี้ รัฐบาลเกาหลีได้มีการปรับปรุงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วย เกาหลีได้จัดตั้งกลุ่มเฉพาะกิจ เพื่อปรับปรุงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จัดตั้งหน่วยตำรวจเฉพาะกิจ ตลอดจนดำเนินการตรวจค้น จับ ปรามปราม และดำเนินคดีต่อผู้ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง

ในกรณีของไต้หวัน Interim Review ระบุว่า ไต้หวัน ได้ดำเนินการเพิ่มมาตรการปรามปรามผู้ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมาก ไต้หวันได้ริเริ่มให้มีการทำความตกลงสองฝ่ายกับสหรัฐฯ เกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ผู้นำระดับสูงของไต้หวันได้ประกาศให้เห็นถึงความสำคัญในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีการจัดตั้งตำรวจเฉพาะกิจ ตลอดจนออกข้อกำหนดในการต่อต้านการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา

USTR ระบุว่า ซาอุดีอาระเบียได้จัดทำความตกลงกับสหรัฐฯ ที่จะดำเนินการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของอนุสัญญากรุงเบอร์นให้แล้วเสร็จภายในเดือนพฤศจิกายน 1989 รวมทั้งให้คำมั่นว่าข้อกำหนดดังกล่าวจะครอบคลุมถึงการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย

ส่วนอีก 5 ประเทศที่ยังคงรายชื่ออยู่ใน Priority Watch List ประกอบด้วย บราซิล อินเดีย เม็กซิโก จีน และประเทศไทย ในขณะที่ 17 ประเทศ ยังคงอยู่ใน Watch List ซึ่งได้ประกาศเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 1989 ทั้งนี้ USTR ได้ระบุเพิ่มเติมว่าจะต้องจับตาพฤติกรรมของตุรกีและมาเลเซียในรายการ Watch List เป็นกรณีพิเศษ

USTR ได้กล่าวสรุปในรายงาน Interim Review ว่า จะยังคงดำเนินมาตรการกดดันประเทศทั้ง 25 ประเทศให้มีการปรับปรุงการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต่อไปจนถึงวาระการทบทวนการดำเนินการภายใต้มาตรา Special 301 ครั้งต่อไปในเดือนเมษายน 1990 โดย USTR ได้กล่าวย้ำว่า จะให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อทำที่ของประเทศดังกล่าวในการเจรจาแก้ตรอบอุรุกวัยเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

แม้ว่าการดำเนินการภายใต้ Special 301 จะประสบความสำเร็จอย่างมาก แต่ประเทศคู่ค้าของสหรัฐฯ หลายประเทศได้แสดงความวิตกว่า การดำเนินการดังกล่าว

จะเป็นผลเสียต่อการเจรจาทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ GATT รอบอุรุกวัย^{๓๗} โดย
อัครราชทูตที่ปรึกษาของสถานเอกอัครราชทูตบราซิล ณ กรุงวอชิงตัน ได้กล่าวโจมตีว่า
การดำเนินการของ USTR ภายใต้กฎหมาย Special 301 ไม่เพียงแต่เป็นการทำลาย
ความก้าวหน้าในการเจรจารอบอุรุกวัยเท่านั้น หากยังเป็นการดำเนินการที่ผิดและขัดต่อ
กฎข้อบังคับของ GATT ด้วย นอกจากนี้ ยังขัดต่อข้อกำหนด "stand still" ซึ่งสมาชิก
GATT ได้ประกาศยอมรับในการเจรจารอบอุรุกวัย และเป็นการดำเนินการตามมาตรการ
ฝ่ายเดียวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งยังมิได้ถูกบรรจุไว้ภายใต้ข้อกำหนดของ
GATT เลย

37. Cable from American Embassy, Brussels, to Secretary of State,
Washington D.C. Dept. of State No.EB 7429, Aug 5 1988, "US Trade
legislation : Statement by De Clerq",

Cable from American Embassy, Brasillia, to Secretary of State,
Washington D.C., Dept. of State No.EB 5870, Aug 5 1988, "Brazil
Criticizes New US Trade Law"

Cable from American Embassy, Paris, to Secretary of State,
Washington D.C. Dept. of State No.EEB 4480, Aug 18 1988, "French
Government Communique Critiques US Trade Bill"

Cable from American Embassy, Tokyo, to Secretary of State,
Washington D.C. Dept. of State No.EB 4321, Aug 26 1988, "Japanese
call for Cautious Application of the Omnibus Trade Act",

Cable from American Embassy, Canberra, to Secretary of State,
Washington D.C., Dept. of State No. EB 7562, Aug 24 1988, "Official
Australian Comment on US Trade bill"

ตีพิมพ์ในบทความของ Ashman, "The Omnibus Trade and Competitiveness Act
of 1988 : Section 301 Amendments : Insinificant Changes from Prior
Law?", Boston University International Law Journal, Vol. 17, 1989.

อัครราชทูตที่ปรึกษาของบราซิลยังได้กล่าวต่อไปว่า วิธีการดำเนินการกดดันภายใต้ Special 301 ของสหรัฐฯ ในระดับทวิภาคีทำให้สมาชิก GATT อื่น ๆ เกิดความหวาดระแวงว่าสหรัฐฯ ไม่มีความจริงใจที่จะเจรจาเรื่องดังกล่าวภายใต้กรอบของ GATT เพราะหากพิจารณาการดำเนินการตอบโต้และกดดันของสหรัฐฯ โดย Special 301 สหรัฐฯ ไม่ควรปฏิบัติต่อประเทศที่ด้อยพัฒนาเหมือนกับที่ปฏิบัติต่อประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐฯ ไม่ควรคาดหวังว่ากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศกำลังพัฒนาจะต้องเหมือนกับกฎหมายของประเทศที่พัฒนาแล้ว

อินเดียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่แสดงความห่วงใยความก้าวหน้าของการเจรจาในระดับพหุภาคีที่สหราชอาณาจักร ยังดำเนินการข่มขู่ตาม Special 301 ซึ่งประชาคมยุโรป (EC) ก็เห็นชอบกับข้อกังวลของทั้งสองประเทศว่าการเจรจาเกี่ยวกับการปราบปรามการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา และการปรับปรุงมาตรการ และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จะไม่มีความคืบหน้าหากคู่เจรจามีความรู้สึกว่าต้องเข้าร่วมเจรจาเพราะถูกบังคับข่มขู่

อย่างไรก็ตาม USTR กล่าวอ้างว่า USTR พยายามที่จะใช้มาตรการ Special 301 ในลักษณะที่สนับสนุนและส่งเสริมวัตถุประสงค์ของสหรัฐฯ ในการเจรจารอบอูรุกวัย เอกอัครราชทูต Hills กล่าวอ้างว่า "การเจรจาในระดับทวิภาคีและการดำเนินการต่าง ๆ ภายใต้มาตรา Special 301 ล้วนแต่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสหรัฐฯ ในการเจรจาแกตต์รอบอูรุกวัย" โดย USTR จะติดตามการเจรจารอบอูรุกวัยอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ประเทศคู่ค้าเข้าร่วมการเจรจา GATT อย่างสุจริตใจ

แรงกดดันของประเทศอุตสาหกรรมในระดับพหุภาคีกับการเจรจาแกตต์รอบอูรุกวัย (๖๖)

38. สำคัญของการเจรจาแกตต์รอบอูรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสรุปจากเอกสารดังต่อไปนี้

- Jussawalla, The Economic of Intellectual Property in a World without Frontiers, 1991

- Vanderbilt University School of Law; Symposium: Trade Related Aspects of Intellectual Property Part I and II",

Vanderbilt Journal of Transnational Law, Vol 22, 1989, No. 2,3

- University of Georgia School of Law, "Conference:Prospect:for Multilateral Agreement on Services and Intellectual Property in the GATT Multilateral Trade Negotiation", Georgia Journal of International and Comparison Law, Vol 19 No 2, Summer 1989

สืบเนื่องจากสถานการณ์การค้าของโลก ตั้งแต่ปี 1980 เป็นต้นมา ประสบอุปสรรคนานาประการ เช่น ภาวะเศรษฐกิจถดถอยของโลก ตลอดจนความขัดแย้งทางการค้าระหว่างประเทศเพิ่มความรุนแรงขึ้นโดยการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ของประเทศอุตสาหกรรมเพื่อปกป้องและตอบโต้ทางการค้า เช่น การใช้มาตรการกีดกันทางการค้า การกำหนดหรือเพิ่มอัตราภาษีสำหรับสินค้าเข้า การเสียเปรียบดุลการค้าอย่างรุนแรงของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับญี่ปุ่น ทำให้สหรัฐฯ ต้องเร่งรัดให้ญี่ปุ่นเจรจาแก้ไขปัญหาดุลการค้ากับตน โดยขอให้ญี่ปุ่นเปิดตลาดภายใน แต่ญี่ปุ่นไม่ต้องการเจรจาโดยตรงกับสหรัฐฯ ในระดับสองฝ่าย จึงเสนอความเห็นให้มีการเจรจากับการค้าระดับหลายฝ่ายขึ้นโดยอ้างว่าเพื่อเปิดโอกาสให้ประเทศภาคีสันได้มีส่วนร่วมด้วย และในปี พ.ศ. 2526 ญี่ปุ่นได้

เสนอให้แต่งตั้งจัดการประชุมเจรจากับการค้าหลายฝ่ายรอบใหม่ขึ้น โดยรวมประเด็นต่าง ๆ ที่ได้มีการเจรจาในการเจรจาในการเจรจาลบข้อโต้แย้งเข้าไว้ในระเบียบวาระการประชุมนี้ด้วย
สหรัฐฯ เองประสบปัญหาการแข่งขันการค้าสินค้าในตลาดโลกค่อนข้างสูงอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการปรับเปลี่ยนศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศทำให้สหรัฐฯ มีความเจริญก้าวหน้าด้านการค้าบริการและทรัพย์สินทางปัญญามาก เพราะนอกจากเป็นสาขาที่ตนมีความได้เปรียบสูงแล้ว ยังเป็นแหล่งที่มาของรายได้เข้าประเทศที่สำคัญ สหรัฐฯ จึงเสนอให้มีการพิจารณาประเด็นใหม่ ๆ (new issues) ได้แก่ การค้าบริการสาขาต่าง ๆ เช่น การประกันภัย การธนาคาร การขนส่ง การโทรคมนาคม และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าบริการ

ต่อมากลุ่มประเทศลาตินอเมริกา และกลุ่มประชาคมยุโรป ในระยะหลังเห็นด้วยว่าการค้าของโลกมีปัญหามาก จำเป็นต้องหาวิธีการผ่อนคลายความตึงเครียดหรือลดแรงกดดันทางการค้า โดยเฉพาะจากกลุ่มประชาคมยุโรปและสหรัฐฯ อาเซียนจึงได้แสดงท่าทีเห็นด้วยต่อการเสนอให้มีการเจรจากับการค้าหลายฝ่ายรอบใหม่ขึ้น และได้เสนอให้แต่งตั้งจัดการประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโสขึ้น เพื่อหารือประเด็นที่ต้องการเจรจา

ในที่สุดที่ประชุมใหญ่ประเทศภาคีภาคี (CONTRACTING PARTIES) สมัยที่ 40 ซึ่งประชุมในเดือนพฤศจิกายน 2528 ลงมติให้มีการประชุมเจรจากับการค้าหลายฝ่ายรอบใหม่ (Preparatory Committee) ขึ้น โดยเริ่มประชุมครั้งแรกในเดือนมกราคม 2529 เพื่อพิจารณาจัดทำร่างปฏิญญารัฐมนตรี ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์ และรูปแบบของการเจรจา ตลอดจนเรื่องต่าง ๆ ที่จะนำมาเจรจาในการเจรจาลบข้อโต้แย้ง โดยเลขาธิการภาคีใน

ขณะนั้นคือ นายอาร์เธอร์ เอ. ดังก์เคิล (Mr. Arthur A. Dunkel) เป็นประธานของที่ประชุมคณะกรรมการเตรียมการฯ ต่อมาแกตต์ได้เปิดการเจรจาการค้าหลายฝ่ายรอบใหม่ขึ้นเป็นรอบที่ 8 ที่เมืองปุนต้า เดลเอสเต ประเทศอูรุกวัย ระหว่างวันที่ 15-20 กันยายน 2529 โดยเรื่องการเจรจารอบนี้ว่า การเจรจารอบอูรุกวัย มีกำหนดระยะเวลาการเจรจา 4 ปี กล่าวคือ จะต้องเจรจาให้แล้วเสร็จในปี 2533 ในการเปิดรอบการเจรจามีรัฐมนตรีของภาคีเข้าร่วมประชุมประมาณ 75 ประเทศ

วัตถุประสงค์ของการเจรจา มีดังนี้

(1) ให้มีการเปิดตลาดการค้าโดยการลดภาษีศุลกากร และอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษีศุลกากร เพื่อให้การค้าของโลกมีเสรีมากยิ่งขึ้น

(2) ปรับปรุงกฎเกณฑ์ของแกตต์ที่ได้กำหนดมาเกือบ 50 ปี ให้กระชับรัดกุมและมีความทันสมัยต่อสภาวะการค้าของโลกในปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนแปลงไปให้เป็นที่น่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

(3) ยกร่างกฎเกณฑ์ทางการค้าในเรื่องใหม่ ๆ ที่ยังไม่มี การเจรจาในแกตต์มาก่อน ได้แก่ เรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า เรื่องมาตรการการลงทุนที่เกี่ยวข้องกับการค้า และเรื่องการค้าบริการ

ในการประชุมเปิดรอบเจรจานี้ ที่ประชุมมีมติรับรองปฏิญญารัฐมนตรี (Ministerial Declaration) เพื่อกำหนดเป้าหมาย หลักเกณฑ์และแนวทางการเจรจาให้ชัดเจน รัดกุมและมีประสิทธิภาพ กล่าวกันว่าปฏิญญารัฐมนตรีรอบอูรุกวัยนี้เป็นปฏิญญารัฐมนตรีที่ชัดเจนรัดกุมกว่ารอบอื่น ๆ ก่อนหน้านั้น

ลักษณะเด่นของปฏิญญารัฐมนตรีรอบอูรุกวัย ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ

ส่วนแรก เป็นส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศเปิดการเจรจาการค้าสินค้า (trade in goods) โดยภาคีแกตต์เป็นผู้ประกาศในฐานะสมาชิกแกตต์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการเจรจาดังนี้

(1) ให้มีการค้าเสรีมากยิ่งขึ้น โดยการปรับปรุงเงื่อนไขการเข้าสู่ตลาดด้วยการลดอุปสรรคทางการค้า ทั้งที่เป็นมาตรการภาษีศุลกากร และมาตรการที่มีใช้ภาษีศุลกากร

(2) ให้การค้าดำเนินไปภายใต้ระเบียบวินัยของแกตต์ที่มีประสิทธิภาพ และมีการใช้บังคับอย่างมีประสิทธิภาพ

(3) ปรับปรุงให้ระบบแกตต์มีการสนองตอบต่อสภาวะเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น

(4) ให้มีความร่วมมือทั้งในระดับชาติ และระดับระหว่างประเทศ ควบคู่กันไป เพื่อให้การดำเนินนโยบายการค้า และนโยบายเศรษฐกิจมีความสอดคล้องกัน มากยิ่งขึ้น

ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่เกี่ยวกับการประกาศเปิดการเจรจาการค้าบริการ (trade in services) โดยรัฐมนตรีที่ไปร่วมประชุมเป็นผู้ประกาศเปิดการเจรจาการค้าบริการ ดังนั้น จะเห็นว่า ในทางนิตินัย แกดต์จึงมิได้เป็นผู้ประกาศเปิดการเจรจาการค้าบริการ ดังเช่นการ เปิดเจรจาการค้าสินค้า เนื่องจากความตกลงแกดต์มิได้ครอบคลุมถึงการค้าบริการ แต่ในทาง ปฏิบัติการเจรจาจะกระทำภายใต้แกดต์ ซึ่งในขณะนั้นยังไม่ทราบว่า จะนำผลการเจรจา การค้าบริการมารวมไว้เป็นส่วนหนึ่งของความตกลงแกดต์หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการเจรจาการค้าบริการ มีดังนี้

(1) จัดทำระเบียบกฎเกณฑ์สำหรับการค้าบริการ เพื่อให้การค้าบริการ ของโลกขยายตัว และเป็นไปอย่างเสรี

(2) เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ ภาติ โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา

ทั้งนี้ ได้จัดตั้งองค์การสำหรับการเจรจาเรียกว่า คณะกรรมการเจรจาการค้า (Trade Negotiations Committee-TNC) เพื่อดำเนินการเจรจา และการประชุม ของคณะกรรมการนี้ อาจจะจัดให้มีการประชุมระดับรัฐมนตรีได้ตามความเหมาะสม โดยมี องค์ประกอบ 2 คณะ คือ

(1) กลุ่มเจรจาว่าด้วยการค้าสินค้า (Group of Negotiations on Goods-GNG) มีหน้าที่ดำเนินการตามโครงการเจรจาตามที่ระบุไว้ในปฏิญญารัฐมนตรี นอกจากนี้ กลุ่มเจรจานี้ยังได้จัดตั้งองค์การเพื่อทำหน้าที่ควบคุมตรวจตราการปฏิบัติตาม พันธกรณีว่าด้วยการคงสถานะและการยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้า (Surveillance body on standstill and rollback commitments)

กล่าวโดยสรุป การจัดทำปฏิญญารัฐมนตรีนี้เปรียบเสมือนก้าวแรกของการเจรจาประเทศภาคีที่เข้าร่วมประชุมจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการจัดทำร่างปฏิญญา รัฐมนตรีเป็นอย่างมาก และพยายามเจรจาเพื่อให้ได้มาสิ่งที่สะท้อนถึงความต้องการ และผลประโยชน์ของประเทศให้มากที่สุด

(2) กลุ่มเจรจาว่าด้วยการค้าบริการ (Group of Negotiations on Services-GNS) มีหน้าที่ดำเนินการตามโครงการเจรจาเรื่องการค้าบริการ ดังที่ ระบุในปฏิญญารัฐมนตรี

ในส่วนที่เกี่ยวกับการเจรจาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญานั้น ประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งเป็นผู้สูญเสียผลประโยชน์ในเรื่องนี้ เพราะเป็นประเทศที่ต้องซื้อและบริโภคทรัพย์สินทางปัญญาจากประเทศอุตสาหกรรม ต่างพากันโจมตีสหรัฐฯ ในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ เพราะตามความเห็นของประเทศกำลังพัฒนา การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเรื่องของอธิปไตยภายในของรัฐ การกำหนดกฎเกณฑ์ และมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาคควรสอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และต้องสัมพันธ์กับระดับการพัฒนาของเทคโนโลยี เพราะหากกำหนดกฎเกณฑ์ข้อบังคับให้มีการคุ้มครองในระดับที่สูงจนมากเกินไป นอกจากจะไม่เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศแล้ว ยังเป็นอุปสรรคขัดขวางศักยภาพของการพัฒนาเทคโนโลยีและนำไปสู่สภาวะที่ประเทศกำลังพัฒนาต้องพึ่งพิงประเทศอุตสาหกรรมต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ³⁹ ประเทศกำลังพัฒนาได้กล่าวโจมตีสหรัฐฯ ว่า หากพิจารณาประวัติการพัฒนากฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของสหรัฐฯ เอง สหรัฐฯ ก็เริ่มต้นจากสภาพการเป็นขโมยลอกเลียนทรัพย์สินทางปัญญาของชาวยุโรป ตัวอย่างเช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐฯ ในช่วงแรก (ต้นทศวรรษ 1900) ก็ไม่ยอมให้การคุ้มครองทรัพย์สินของชาวต่างชาติ วรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของคนอังกฤษ เช่น Dickens ก็ได้ถูกละเมิดลิขสิทธิ์อย่างถูกต้องตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐฯ ในสมัยนั้น ⁴⁰ จนกระทั่งสหรัฐฯ สามารถพัฒนาขึ้นมาได้ถึงระดับหนึ่ง จึงยอมแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อคุ้มครองงานของคนต่างชาติ แต่ความไม่สมบูรณ์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ในช่วงปี

39. Hartridge and Subramanian, "Intellectual Property Rights : The Issues in GATT", Vanderbilt Journal of Transnational Law, Vol.22, 1989 pp. 893-910

40. Ringer, "The Role of the United States in International Copyright : Past-Present and Future" Georgetown Law Journal, No.50, 1988, pp.1050-79

Henn, "The Quest for International Copyright Protection, "Cornell Law Quarterly, Vol. 39, 1953, p. 52

Kapelman, "The United States and International Copyright", American Journal of International Law Vol.41, 1942, p. 408

ค.ศ. 1970-1987 โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับ Manufacturing Clause ⁽⁴¹⁾ ทำให้สหรัฐฯ ไม่สามารถลงนามในอนุสัญญากรุงเบอร์น์ ซึ่งเป็นอนุสัญญาคคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศได้ แต่ต่อมาเมื่อสหรัฐฯ ประกาศถอนตัวจากการเป็นสมาชิก UNESCO และมีปัญหาเกี่ยวกับสถานะภาพของการเป็นสมาชิก สนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากล (UCC) จึงเกิดมีแรงผลักดันภายในสหรัฐฯ ให้แก้กฎหมายภายในประเทศและสามารถเข้าร่วมเป็นภาคีในอนุสัญญากรุงเบอร์น์ได้ในวันที่ 1 มีนาคม 2532 นี้เอง ⁽⁴²⁾

ด้วยเหตุดังกล่าว ประเทศกำลังพัฒนาจึงเกิดความรู้สึกว่าการที่ประเทศอุตสาหกรรมโดยเฉพาะสหรัฐฯ หยิบยกประเด็นเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาเจรจาทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี มิใช่เพื่อความยุติธรรมหรือความถูกต้องตามหลัก

41. Reilly, "The Manufacturing Clause of the U.S. Copyright Law : A Critical Appraisal of Some Recent Studies ", ournal of the Copyright Society of the SA. Vol.32, No.2, December 1984, p. 116

House Report No. 97-215, "Copyright Law Extending of Manufacturing Clause" by the Committee of Way and Means, reprinted in S Code Congressional and Administrative News 97 the Congress, 2nd Session, 1982, p.480

42. Congressional Record Senate Debate, October 5, 1988, reprinted in Journal of the Copyright Society of the USA, Vol.36, No. 1, October 1989.

Legislative Hostory PL 100-568, reprinted in US Code Congressional and Administrative News, 100th Congress 2nd Session, 1988, p. 3706-3748.

Remarks on Signing the Berne Convention Implementation Act of 1988, 24 Weekly Compilation President Document 1404, October 31, 1988 cited in Hatch, Better Late than Never : Implementation of 1886 Berne Convention, "Cornell International Law Journal, Vol.22, No 2, 1989, p.177

จริยธรรมที่สหรัฐฯ อ้างถึง หากแต่เพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการค้าของ
สหรัฐฯ เอง ประเทศกำลังพัฒนาถือว่าสิ่งที่สหรัฐฯ ดำเนินการเจรจาเพื่อ
เรียกร้อง บีบบังคับ และข่มขู่ให้ประเทศกำลังพัฒนายอมแก้ไขกฎหมายภายในเพื่อปรับปรุง
มาตรการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยอาศัยกฎหมายภายในของสหรัฐฯ เป็นมาตรฐาน
นอกจากจะเป็นผลเสียต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีแล้วยังเป็นความเห็น
แก่ตัวของประเทศอุตสาหกรรมที่ต้องการรักษาสถานะของความได้เปรียบในการเป็นผู้ผลิต
และผู้ขายที่ต้องการเก็บซ่อนความลับของเทคโนโลยีขั้นสูง ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนา
ต้องตกอยู่ในสภาพเบี้ยล่าง ต้องพึ่งพิงและเป็นเพียงผู้ซื้อตลอดไป เพราะไม่มีโอกาสที่จะ
เรียนรู้และพัฒนาเทคโนโลยี เหมือนที่สหรัฐฯ เคยใช้วิธีเรียนรู้ลับในการลอกเลียนทรัพย์สิน
ทางปัญญาของยุโรปได้ เนื่องจากกฎเกณฑ์การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่สหรัฐฯ
พยายามยึดเยียดให้ประเทศกำลังพัฒนายอมรับมีลักษณะที่เข้มงวดเกินไป จนขัดขวางการ
พัฒนาเทคโนโลยีในประเทศของตน

อย่างไรก็ตามในวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1993 ประเทศสมาชิกเกดต์
ก็สามารถหาข้อยุติความขัดแย้งของผลประโยชน์ระหว่างกันได้ โดยยอมแลกเปลี่ยนการ
ได้เปรียบเสียเปรียบในรูปแบบของต่างตอบแทน (Reciprocity) และได้ขอสรุปสาระ
สำคัญของความตกลงด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ดังนี้

1. การเจรจาเกดต์รอบอุรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทาง
ปัญญา ประกอบด้วยความตกลงในทางสารະบัญญัติสองส่วน คือ

1.1 ตกลงให้รัฐสมาชิกใช้ความตกลงระหว่างประเทศที่มีอยู่เดิมภาย
ใต้กรอบขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ซึ่งประกอบด้วย อนุสัญญากรุงปารีส
ฉบับ ค.ศ. 1967 อนุสัญญากรุงเบอร์น ฉบับ ค.ศ. 1971 อนุสัญญากรุงโรม และความ
ตกลงกรุงวอชิงตันว่าด้วยการคุ้มครองแผงวงจรไฟฟ้าโดยกำหนดให้ความตกลงดังกล่าว
เป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศสมาชิก

1.2 ตกลงในสาริตถะเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่
ซึ่งความตกลงในข้อ 1.1 ยังมิได้ระบุถึง เช่น การคุ้มครองสิทธิบัตรยา หรือลิขสิทธิ์
โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น และในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ
โดยแบ่งประเภทของทรัพย์สินทางปัญญาที่รัฐสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครอง
เป็น 8 ประเภทคือ

- (1) ลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง
- (2) เครื่องหมายการค้า
- (3) แหล่งกำเนิดสินค้า
- (4) การลอกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
- (5) สิทธิบัตร
- (6) การคุ้มครองการออกแบบแผงวงจรไฟฟ้า (IC)
- (7) การคุ้มครองความลับทางการค้า
- (8) การควบคุมการผูกขาดโดยอาศัยสัญญาการใช้สิทธิ

2. วิธีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศสมาชิกเกดต์ยังคงอาศัยหลักพื้นฐานเดิมของเกดต์ คือ

2.1 หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (national Treatment)

2.2 หลักไม่เลือกปฏิบัติ (Most-Favoured-Nation Treatment)

3. ขอบเขตการคุ้มครองลิขสิทธิ์

3.1 รัฐสมาชิกต้องให้การคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ตามมาตรา 1-21 ของอนุสัญญากรุงเบอร์น ฉบับแก้ไข ณ กรุงปารีส ค.ศ. 1971 ยกเว้นในมาตร 6bis ว่าด้วยการคุ้มครองธรรมสิทธิ (moral right) โดยการคุ้มครองลิขสิทธิ์จะไม่รวมถึง ความคิด กระบวนการ กรรมวิธี หรือ ความคิดทางคณิตศาสตร์

3.2 รัฐสมาชิกต้องให้การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในฐานะงานวรรณกรรมและให้คุ้มครองฐานข้อมูล (compilations of Data) ด้วย

3.3 ให้รัฐสมาชิกขยายการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานโปรแกรมคอมพิวเตอร์และภาพยนตร์ให้รวมถึงสิทธิในการเช่าด้วย (สูงกว่าอนุสัญญากรุงเบอร์น)

3.4 รัฐสมาชิกต้องจำกัดข้อยกเว้นภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ให้น้อยที่สุด และข้อยกเว้นดังกล่าวต้องไม่ขัดกับการแสวงหาประโยชน์ของเจ้าของสิทธิ

3.5 รัฐสมาชิกต้องให้การคุ้มครองสิทธิข้างเคียงต่อผู้แสดง ผู้ผลิตงานบันทึกเสียงและองค์กรส่งกระจายเสียงทางอากาศด้วย โดยมีอายุการคุ้มครอง 50 ปี (สูงกว่าอนุสัญญากรุงโรม)

4. ขอบเขตการคุ้มครองเครื่องหมายการค้า

4.1 รัฐสมาชิกต้องให้การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าและบริการโดยให้แต่ละประเทศสามารถกำหนดเงื่อนไขการจดทะเบียนได้เอง

4.2 ในกรณีที่รัฐสมาชิกใช้ระบบการจดทะเบียนโดยพิจารณาจากการใช้ (เช่นของประเทศในเครือจักรภพ) ห้ามมิให้นำเงื่อนไขการใช้จริง (actual use) มาเป็นข้อกำหนดในการยื่นขอจดทะเบียน

4.3 ให้นำขอบเขตของสิทธิเจ้าของเครื่องหมายการค้าในมาตร 6bis ของอนุสัญญากรุงปารีสมาใช้กับสิทธิของเครื่องหมายบริการโดยอนุโลม

4.4 เครื่องหมายการค้าและบริการมีอายุการคุ้มครองคราวละ 7 ปี โดยสามารถต่ออายุได้อย่างไม่จำกัด

5. ขอบเขตการคุ้มครองแหล่งกำเนิดสินค้าทางภูมิศาสตร์

5.1 รัฐสมาชิกต้องให้การคุ้มครองการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ ซึ่งมีนัยสัมพันธ์กับคุณภาพของสินค้าหรือชื่อเสียงของผู้ผลิต เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนต่อสาธารณชน

5.2 รัฐสมาชิกต้องกำหนดเครื่องหมายเพื่อปราบปรามการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรมตามมาตรา 10bis ของอนุสัญญากรุงปารีส

5.3 รัฐสมาชิกต้องกำหนดให้มีการป้องกันการใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ในการระบุแหล่งที่มาของไวน์และสุราเป็นพิเศษ

6. ขอบเขตการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

6.1 รัฐสมาชิกต้องให้การคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่สร้างขึ้นใหม่ และไม่ได้ลอกจากของเก่า (new and original) โดยเฉพาะการออกแบบเสื้อผ้า โดยรัฐสมาชิกอาจพิจารณาใช้กฎหมายลิขสิทธิ์หรือกฎหมายการออกแบบก็ได้

6.2 ขอบเขตของเจ้าของแบบผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย การทำ การขาย และการนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่ทำซ้ำ โดยมีวัตถุประสงค์ทางการค้า

6.3 การคุ้มครองมีอายุอย่างน้อย 10 ปี

7. การคุ้มครองสิทธิบัตร

7.1 รัฐภาคีต้องให้การคุ้มครองสิทธิบัตร สิ่งประดิษฐ์ทางเทคโนโลยีทุกสาขา โดยประกอบด้วยสิทธิบัตรกรรมวิธีและผลิตภัณฑ์ โดยอาจมีข้อยกเว้นเฉพาะที่จะมีผลต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยหรือคุณธรรมของสังคม และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม

7.2 ในการคุ้มครองพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ หรือสิ่งมีชีวิตเซลล์เดียว รัฐภาคีอาจพิจารณาใช้กฎหมายพิเศษ (sui generis system) หรือใช้ประกอบกับกฎหมายสิทธิบัตรก็ได้

7.3 สิทธิของเจ้าของสิทธิบัตร ให้รวมถึงการนำเข้าด้วย

7.4 รัฐภาคีจะกำหนดเงื่อนไขในการเปิดเผยข้อมูลอย่างใดก็ได้ (เช่น สหรัฐฯ ใช้ทฤษฎี best mode requirement ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับของไทย เป็นต้น)

7.5 รัฐภาคีอาจกำหนดให้มีข้อยกเว้นได้บ้างแต่ต้องไม่ขัดกับการแสวงหาประโยชน์ตามปกติของเจ้าของสิทธิบัตร

7.6 แกตต์ได้วางข้อกำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้เพื่อวัตถุประสงค์อื่น (other use) เพื่อป้องกันมิให้กระทบต่อสิทธิของเจ้าของสิทธิบัตรเดิม

7.7 การคุ้มครองสิทธิบัตรมีอายุ 20 ปี นับตั้งแต่วันยื่นขอ แต่อนุโลมในกรณีสหรัฐฯ ที่ใช้ 17 ปี นับแต่วันที่ได้รับสิทธิบัตร

8. การคุ้มครองการออกแบบแผงวงจรไฟฟ้า

8.1 รัฐสมาชิกตกลง (agree) จะให้การคุ้มครองการออกแบบแผงวงจรไฟฟ้า ตามมาตร 2-7, 12 และ 10(3) ของอนุสัญญากรุงวอชิงตัน

8.2 สิทธิของผู้ออกแบบ IC ประกอบด้วย สิทธิในการนำเข้า จำหน่าย และจ่ายแจก เพื่อวัตถุประสงค์ทางการค้า

8.3 การคุ้มครองมีอายุไม่น้อยกว่า 10 ปี

9. การคุ้มครองความลับทางการค้า

9.1 ตามข้อกำหนดเรื่องการป้องกันการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในมาตรา 10 bis ของอนุสัญญากรุงปารีส รัฐภาคีควรมีมาตรการป้องกันข้อมูลข่าวสารที่ยังไม่เปิดเผย โดยเฉพาะข้อมูลที่มีคุณค่าทางการค้าและยังคงเป็นความลับอยู่ (เช่น สูตรลับ เครื่องดื่มโคก เป็นต้น)

9.2 ในกรณีที่รัฐภาคีกำหนดให้มีการตรวจสอบผลิตภัณฑ์และสารเคมีทางเกษตรก่อนอนุญาตให้จำหน่าย หน่วยงานที่ทำหน้าที่ตรวจสอบต้องมีมาตรการคุ้มครองข้อมูลในส่วนที่เป็นความลับทางการค้าให้ด้วย โดยอาจมีข้อยกเว้นในกรณีเพื่อประโยชน์ต่อการคุ้มครองสาธารณสุข

10. การป้องกันการผูกขาดโดยอาศัยสัญญาใช้สิทธิ

ความตกลงฉบับนี้อนุญาตให้รัฐภาคีกำหนดข้อห้ามการทำสัญญาอนุญาตใช้สิทธิที่จะมีผลบิดเบือนอำนาจผูกขาดของทรัพย์สินทางปัญญาจนมีผลกระทบต่อการแข่งขันในตลาด

11. การบังคับใช้มาตรการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพ

11.1 รัฐภาคีจะต้องกำหนดมาตรการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้มีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการปราบปรามผู้ละเมิด การใช้มาตรการป้องปราม การกระทำผิด ตลอดจนการชดเชยค่าเสียหาย โดยที่ต้องไม่เป็นภาระต่อผู้ค้าขายที่สุจริต เพื่อป้องกันการ abuse มาตรการต่าง ๆ

11.2 มาตรการดังกล่าวต้องไม่มีลักษณะที่สลับซับซ้อนหรือสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายอย่างไม่จำเป็น และต้องไม่มีขั้นตอนมากมายจนทำให้เกิดการถ่วงเวลาโดยไม่จำเป็นด้วย

11.3 รัฐภาคีต้องกำหนดมาตรการที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินคดีแพ่ง และการฟ้องเรียกชดเชยค่าเสียหาย ซึ่งรวมถึงการยึดของกลางไว้เป็นการชั่วคราว (injunctions)

11.4 รัฐภาคีต้องกำหนดมาตรการที่ชายแดนเพื่อป้องกันการนำเข้าสินค้าที่จะละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งรวมทั้งสินค้าปลอมแปลงและสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ด้วย โดยรัฐภาคีกำหนดเงื่อนไขเพื่อป้องกันการ abuse มาตรการดังกล่าวแก่ผู้ค้าที่สุจริต

11.5 รัฐภาคีควรกำหนดมาตรการทางอาญาอย่างน้อยในการกระทำความผิดเกี่ยวกับการปลอมแปลงเครื่องหมายการค้าและลิขสิทธิ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า (on commercial scale)

12. กระบวนการยุติข้อพิพาทระหว่างรัฐภาคี

ในกรณีที่มีข้อพิพาทระหว่างรัฐภาคี ให้นำข้อบัญญัติในมาตรา XXII และ XXIII ของความตกลง GATT 1994 มาใช้เพื่อยุติข้อขัดแย้งดังกล่าว

13. มาตรการชั่วคราวสำหรับประเทศกำลังพัฒนา

13.1 รัฐสมาชิกต้องปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวภายในระยะเวลา 1 ปี หลังการจัดตั้ง MTO

13.2 อนุญาตให้รัฐสมาชิกที่เป็นประเทศกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศที่เปลี่ยนจากระบบการวางแผนจากส่วนกลางมีเวลาเพิ่มขึ้นอีก 4 ปี

13.3 ในกรณีที่ประเทศกำลังพัฒนายังไม่คุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ (เช่นยา) อนุญาตให้มีเวลาเพิ่มอีก 5 ปี จากข้อ 13.2

การศึกษาผลกระทบของการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญากับความสามารถในการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศ : กรณีศึกษา
อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของประเทศไทย

จากผลการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัยข้างต้นซึ่งเป็นพันธกรณีต่อประเทศไทย ต้องแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ครอบคลุมโปรแกรมคอมพิวเตอร์นั้น ทำให้เกิดผลกระทบโดยตรงต่ออุตสาหกรรมซอฟต์แวร์และผู้บริโภคในประเทศไทย เพราะแม้การมีกฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในระดับหนึ่ง จะเป็นผลดีต่อการส่งเสริมและเป็นแรงจูงใจให้โปรแกรมเมอร์และซอฟต์แวร์เข้าสู่ของไทยหันมาลงทุนพัฒนาการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างจริงจัง แต่หากการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ดังกล่าวมีขอบเขตการคุ้มครองที่กว้างจนกลายเป็นอุปสรรคต่อการถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี หรือมีรูปแบบการทำสัญญาอนุญาตใช้สิทธิ (Licensing Agreement) ที่มีข้อจำกัดมากเกินไปก็จะกลายเป็นผลเสียต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์โดยส่วนรวมของไทย ด้วยเหตุดังกล่าว การศึกษาความเหมาะสมว่า ควรจะมีการคุ้มครองในระดับใดจึงจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีซอฟต์แวร์ของไทย จึงมีนัยสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมโปรแกรมคอมพิวเตอร์

อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์นั้นเริ่มมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา เมื่อระบบเศรษฐกิจของไทยได้พัฒนาไปสู่ระบบสังคมสารสนเทศ (Information Society) นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาจากลักษณะเฉพาะของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงต่ำ และไม่ต้องใช้เงินลงทุนมาก (เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมฮาร์ดแวร์ และสามารถพัฒนาได้รวดเร็วกว่าอุตสาหกรรมหนักประเภทอื่น ๆ) อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์จึงเป็นรูปแบบของอุตสาหกรรมบริการ (Service Industry) ที่เหมาะสมกับโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันมาก

ปัจจุบัน รัฐบาลได้ให้ความสนใจที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของไทยอย่างจริงจังเพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกได้มากขึ้น โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมค้าสิ่งคอมพิวเตอร์ ในวันที่ 13 มีนาคม 2527 และต่อมากระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการพลังงาน (ในขณะนั้น) ได้จัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติในปี พ.ศ. 2529

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของคณะกรรมการดังกล่าวมุ่งเน้นในเรื่องการส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในด้านเทคโนโลยี โดยมีได้เน้นถึงประเด็นปัญหาการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ว่าควรมีการคุ้มครองในระดับใดจึงจะเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของไทยมากที่สุด

ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยศึกษาผลกระทบของการนำพันธกรณีในกรอบของการเจรจาแกตต์รอบอุรุกวัย รวมทั้งความตกลงระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- (1) เพื่อรวบรวมศึกษาวิเคราะห์ข้อกำหนดของความตกลงแกตต์รอบอุรุกวัย อนุสัญญากรุงเบอร์น และ Protocol to the Berne Convention ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์
- (2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการคุ้มครองลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของประเทศสหรัฐฯ และประชาคมยุโรป ทั้งจากการวิเคราะห์กฎหมายลิขสิทธิ์และวิเคราะห์คำตัดสินคดีละเมิดลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ คดีลิขสิทธิ์ Data Base และ EC Directive on the Legal Protection of Computer Program
- (3) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า กฎหมายการแข่งขันทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรม และศึกษาวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของ WIPO Model Law on Sui Generis Legal Protection of Computer Programme เพื่อความเหมาะสมในการนำบางส่วนของข้อกำหนดดังกล่าวมาดัดแปลงเพิ่มเติมภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์
- (4) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการคุ้มครองลิขสิทธิ์กับการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในเรื่องดังต่อไปนี้

- ความเหมาะสมและขอบเขตในการคุ้มครอง Structure Sequence and Organization ในการออกแบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (s-s-o-Protection)
- ความเหมาะสมในการคุ้มครองการออกแบบจอภาพ (Screen Display หรือที่เรียกว่า การคุ้มครอง look and feel) และการคุ้มครอง User Interface
- ขอบเขตการอนุญาตให้ทำ reverse engineering กับการถ่ายทอดเทคโนโลยี
- การแปลกับข้อกำหนดในเรื่อง Decompilation และการทำสัญญาอนุญาตใช้สิทธิ
- ข้อยกเว้นในเรื่องการทำซ้ำ (Copy) เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาเทคโนโลยีซอฟต์แวร์ในฐานะเป็นประเทศกำลังพัฒนา

(5) เพื่อศึกษารูปแบบขอบเขตและสถานะของกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อให้การคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ของไทย โดยประมวลจากผลการศึกษาในข้อ (1)-(4) และพิจารณาจากดุลยภาพแห่งผลประโยชน์ระหว่างอำนาจผูกขาดตามกฎหมายลิขสิทธิ์ กับการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม โดยเปรียบเทียบจากผู้เขียน ผู้ใช้ คู่แข่งทางธุรกิจและสังคมโดยรวม

เนื่องจากประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องดำเนินการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ให้เป็นไปตามข้อตกลงของการเจรจาเขตการค้าเสรีรอบอุรุกวัยภายในเวลา 5 ปี ดังนั้น ผลการวิจัยของโครงการนี้จะช่วยเป็นข้อมูลประกอบการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้เป็นประโยชน์กับการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศไทยมากที่สุด ดังนี้

(1) เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาแก้ไขกฎหมาย ลิขสิทธิ์ ให้คุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับระดับการพัฒนาเทคโนโลยีของไทย

(2) เพื่อให้ภาคเอกชนที่อยู่ในธุรกิจอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์โดยตรง เช่น โปรแกรมเมอร์ ซอฟต์แวร์เฮาส์ ฯลฯ สามารถปรับปรุงและพัฒนาเทคโนโลยีให้เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อกำหนดในการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

(3) เพื่อให้ภาคเอกชน ส่วนราชการ และภาควิชาการที่เป็นผู้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถเข้าใจและเตรียมการปรับตัวเพื่อรับสภาพการภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์

(4) เพื่อให้ภาควิชาการและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องสามารถพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับสภาพการดังกล่าว

การวิจัยศึกษาดังนี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

(1) การวิจัยเอกสารโดยรวบรวมและวิเคราะห์เอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ จากตัวบทของกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยที่พัฒนาแล้ว (สหรัฐฯ และกลุ่มประชาคมยุโรป) คำตัดสินคดีลิขสิทธิ์โปรแกรมคอมพิวเตอร์และลิขสิทธิ์ Data Base และข้อตกลงในแกตต์และ Berne Protocol เกี่ยวกับการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์

(2) การวิจัยภาคสนามเพื่อสำรวจหาสภาพ แนวโน้ม และศักยภาพของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ในประเทศไทย เพื่อกำหนดขอบเขตการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ให้สอดคล้องกับขั้นตอนการพัฒนาเทคโนโลยีของภาคเอนและภาควิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารและการเยี่ยมชมกิจการ

- (3) การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับภาคเอกชนนักวิชาการและภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ในเรื่อง
- การคุ้มครอง Structure Sequence and Organization of Computer program
 - การคุ้มครอง User Interface (look & feel)
 - ความเหมาะสมและขอบเขตของ Reverse Engineering
 - ข้อยกเว้นในการทำซ้ำหรือละเมิดลิขสิทธิ์เพื่อประโยชน์ในการถ่ายทอดเทคโนโลยี
- (4) การประเมินผลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อพิจารณาของเขตของกฎหมายลิขสิทธิ์ในการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยครอบคลุมการศึกษาในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ
- (5) การเสนอแนะข้อมูลให้หน่วยราชการ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง
- (6) การศึกษาวิจัยมีขอบเขตเพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยจะเปรียบเทียบการคุ้มครองโปรแกรมคอมพิวเตอร์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร ความลับทางการค้า และกฎหมายพิเศษ (Sui Generis Law) โดยจะเน้นเรื่องดังต่อไปนี้

6.1 ขอบเขตและความเหมาะสมในการคุ้มครอง structure, Sequence and Organization

6.2 การคุ้มครอง User Interface (look and feel) หรือ Screen Display

6.3 การทำ Reverse Engineering และ Decompilation

6.4 ข้อยกเว้นพิเศษที่ไม่ถือว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์

6.5 การถ่ายทอดเทคโนโลยี

6.6 ขอบเขตที่เหมาะสมและเป็นธรรมในการทำสัญญาอนุญาตใช้สิทธิ

หนังสืออ้างอิง

- Adams, Paul, "Suspension of GSP from Chile: The Proper Use of a Trade Provision?", George Washington Journal of International Law and Economy, 1989.
- Baldwin, Robert, "U.S. Trade Policy Recent Changes and Future U.S. Interests", The American Economic Review: Papers and Proceedings, May 1989.
- Bello, "Current Developments in the Opening of New Markets by the United States Government", International Lawyer, Vol.21, 1987, P. 719
- Bello, "The Heart of the 1988 Trade Act: A Legislative History of the Amendments to Section 301", Stanford International Law Journal, Vol.25 1989, P.2
- Bliss, Julia Christine, "The Amendments to Section 301: An Overview and Suggested Strategies for Foreign Response ", Law and Policy in International Business, 1991 P.562
- Borrus, "United States Trade Protectionism: Institutions, Norms, and Practices", Northwestern Journal International Law and Business, Vol.8, 1987, P.329
- Burger, U.S. Trade Deficit: Causes, Consequences and Cures, 1988.
- Calleo, The Imperious Economy, 1982, P.45
- Cline William, "Macroeconomim Influence on Trade Policy," The American Economic Review: Papers and Proceedings, May 1989.
- Congress of the United States, office of Technology Assessment, Intellectual Property Rights in an Age of Electronics and Information, Washignton DC:US Government Printing Office, April, 1986.
- Congressional Record Senate Debate, October 5, 1988, reprinted in Journal of the Copyright Society of the USA. Vol. 36, No. 1, October, 1989.

- Cornish, Intellectual Property, 2nd edition, 1989.

- Eichengreen, "Trade Deficits in the Long Run", the St. Louis Federal Reserve Bank Conference, reprinted in Burger (ed.) US Trade Deficit Causes, Consequences and Cures, 1989, P.240

- Feldsstein (ed.) The United States in the World Economy, 1988, P.3

- Fisher, "Section 301 of the Trade Act of 1974 : Protection for U.S. Exporters of Goods, Services and Capital", Law and Policy in International Business, Vol.14, 1982, P.573

- Fisher and Steinhardt, "Section 301 of the Trade Act of 1974 protection of U.S. Exporters Goods, Services and Capital", Law and Policy in International Business, Vol. 14, 1982, P.578.

- Gadbow and Richards (eds.), Intellectual Property Rights : Global Consensus, Global Conflict, 1988, chart 1.1, P.4

- Gilpin, The Political Economy of International Relations, 1987, P.6

- Hartridge and Subramanian, "Intellectual Property Rights : The Issue in GATT", Vanderbilt Journal of Transnational Law, Vol.22, 1989 PP. 893-910.

- Heinz John, "Manufacturing A Trade Policy in A an Era of Change", Journal of International Affairs, Fall, 1988.

- Henn, "The Quest for International Copyright Protection", Cornell Law Quarterly, Vol.39, 1953, P.52.

- Jussawalla, The Economic of Intellectual Property in a World without Frontiers, 1981. |

- Kapelman, "The United States and International Copyright", American Journal of International Law, Vol.41, 1942, P. 408.

- Keohane, After Hagemomy : Cooperation and Discord in the World Politic, 1984, P.9

- Kindleberger, "Dominance and leadership in the International Economy", International Studies Quarterly, No.25, 1981, P.243.
- Markaregyk, Principles of New International Economic Order: A Study of International Law in the Making, 1988, P.25.
- Nettesheim Martin, "Section 301 of the Trade Act of 1974 : Response to Unfair Foreign Trade Practices"
- Parboni, The Dollars and its Rivals, 1981, P.38.
- Phillips Steven, "The New Section 301 of the Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988 : Trade Wars or Open Markets ?" Vanderbilt Journal of Transnational Law, 1988, PP. 53-57
- Reilly, "The Manufacturing Clause of the U.S. Copyright Law : A Critical Appraisal of some Recent Studies", Journal of the Copyright Society of the USA., Vol.32, No.2 December, 1984, P.116.
- Ricketson S., The Law of Intellectual Property, 1984.
- Ringer, "The Role of the United States in International Copyright : Past-Present and Future" Georgetown Law Journal, No.50, 1988, PP. 1050-11079.
- Triffin, Gold and the Dollars Crisis, 1958, P.54.
- U.S. Chamber of commerce, The Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988, 1988.
- U.S. Department of Commerce, Survey of Current Business, Vol. 3, March, 1988. table 10, PP.54-59, cited in Cong. Kastenmeier and Beire, "International Trade and Intellectual Property : Promise, Risk and Reality", Vanderbilt Journal Law, 1989, Vol. 122, P.286.
- U.S. Government Office "Summary of the Conference Agreement on HR 3 : The Omnibus Trade and Competitiveness Act of 1988", 1988.
- United States International Trade Commission, "Foreign Protection of Intellectual Property Rights and the Effect on U.S. Industry and Trade", Report to United States Trade Representative, Investigation No. 332-245, Publication 2065 (February, 1988).

- University of Georgia School of Law, "Conference:Prospect:
for Multilateral Agreement on Services and Intellectual
Property in the GATT Multilateral Trade negotiation", Georgia
Journal of International and Comparetion Law, Vol. 19 No. 2
Summer, 1989.

- Vanderbilt University School of Law, "Symposium: Trade
Related Aspects of Intellectual Property Part I and II",
Vanderbilt Journal of Transnational Law, Vol. 22, 1989, No. 2,3.

- World Intellectual Property Organization, Background
Reading Material on Intellectual Property, 1988, PP. 57-68

- World Intellectual Property Organization, General Information,
1994

- Yeutter, "An Agenda for New GATT Round", Department of State
Bulletin, November, 1986, Vol. 86, No. 21, P.45.

- Yeutter, "U.S. Trade Policy and the Trade Deficit",
reprinted in Department of State Bulletin, Vol. 87, No. 2121,
April, 1987, P.26.

- อัมมาร สยามวาลา. " บทนำว่าด้วยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน" วารสารธรรมศาสตร์,
ปีที่ 15,ฉบับที่ 3, กันยายน 2529, หน้า 5-7.

รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

ชื่อ-สกุล

สถานที่ทำงาน

1. คุณสันติ รัตนสุวรรณ	ผู้อำนวยการกองสิทธิบัตร กรมทรัพย์สินทางปัญญา
2. พ.ต.อ. รัฐวิทย์ แสหนวีสุข	กองทะเบียนคนต่างด้าว
3. คุณจิตรลดา พิศาลสุพงศ์	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี
4. คุณธಾನินทร์ ณะ เอ็ม	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
5. คุณสุภัทร กุลบุตร	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
6. รศ. วิมลศิริ ชำนาญเวช	คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยเซ็นจอห์น
7. อาจารย์บุญเพราะ แสงเทียน	มหาวิทยาลัยสยาม
8. ดร. ทวี หอมขง	มหาวิทยาลัยสยาม
9. คุณสัมฤทธิ์ เทียนคำ	มหาวิทยาลัยสยาม
10. อาจารย์อรพรรณ พันพัฒนา	คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
11. อาจารย์แก้วสรร อติโพธิ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
12. คุณมานิตย์ เคโซเกียรติวัลย์	บริษัท ที. เอ็น. ที อินดัสตรี จำกัด
13. คุณฉัฐสรวง ปานะคุุทธะ	บริษัท กฤษดามหานคร จำกัด
14. คุณคารารัตน์ รัชดานุรักษ์	บริษัท NECTEC
15. คุณไอศุรบ์ ธีรนิติ	บริษัท IBM
16. คุณธนกาญจน์ จุฑาเจริญ	บริษัท IBIZ
17. คุณวัฒนา ไคมทอง	บริษัท คอสโม
18. คุณคันสนีย์ อัสภาธร	บริษัท TAS

19. คุณอรทัย คล้ายชม	บริษัท วัชรจักร จำกัด
20. คุณมนู ורתิดลเชษฐ์	บริษัท ดาต้าแมท จำกัด
21. คุณจินนา ต้นสภานุช	สศช.
22. คุณศศิวิมล บุญเรือง	นสพ. BANGKOK POST
23. คุณสิริพร ศุภรัชตการ	นสพ. ผู้จัดการรายวัน
24. คุณมรกต คณิงสุขเกษม	นสพ. กรุงเทพธุรกิจ
25. คุณรุทธ นพคุณ	สำนักงานทนายความดำเนินสมเกียรติ และบุญมา
26. คุณกมลมิตร วุฒิจำนงค์	สำนักงานทนายความ Coudert Brothers
27. คุณสัตยะพล สัจจเดชะ	สำนักงานกฎหมายเอนก แอนด์ บริสชน
28. คุณชนัญดา วิทยาเกษมสันต์	มหาวิทยาลัยสยาม
29. อาจารย์ผู้สดี หลิมสกุล	คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
30. ผศ. นลินี สีตสุวรรณ	คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
31. อาจารย์สง่า สีนะรมิตร	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
32. คุณบุญรักษ์ สรรคานนท์	สมาคมธุรกิจคอมพิวเตอร์ไทย
33. คุณบศวดี บุญเกียรติ	บริษัท มีเดีย แอสโซซิเอตเต็ด จำกัด
34. คุณประวิทย์ มังกละธนกุล	สำนักงานเบเคอร์ แอนด์ แม็คเคินซี